

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav etnologie

Diplomová práce

Kateřina Sequensová

Vietnamští imigranti v České republice – 2. generace

Vietnamese immigrants at Czech Republic - 2nd generation

Praha 2011

Vedoucí práce: prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.

Poděkování

Zde bych ráda poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Leoši Šatavovi, CSc. a konzultantce PhDr. Lucii Hlavaté, PhD. za cenné podněty, připomínky a čas, které mi při psaní diplomové práce poskytli. Děkuji také PhDr. Ivo Vasiljevovi, CSc. za rozhovor, který mi laskavě umožnil.

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne.....

.....

Podpis

Anotace:

Diplomová práce je zaměřena na téma druhé (jedenapůlté) generace vietnamských imigrantů v České republice. Práce je rozdělena do dvou částí. První, teoretická část se snaží přiblížit kulturně-historické zázemí mladých Vietnamců. Pozornost je věnována mimo jiné vlivu konfucianismu na současnou situaci a vzdělávání vietnamských dětí v ČR. Druhá část je založena na empirickém šetření mezi respondenty druhé a jedenapůlté generace. Získaná data jsou interpretována na teoretickém pozadí.

Klíčová slova:

Vietnamci, jedenapůltá generace, druhá generace, konfucianismus, migrace, integrace

Summary:

The master thesis is focused on the topic of the second (one-and-half) generation of the Vietnamese immigrants in the Czech Republic. This work is divided into two parts. The first part is theoretical and it tries to approximate cultural-historical background of the young Vietnamese. The influence of the Confucianism on the present situation and education of the Vietnamese children in the Czech Republic is also mentioned. The second part of this work is based on the empirical research among the second and one-and-half generation. The data from this research is shown on the theoretical background.

Key words:

Vietnamese, one-and-half generation, second generation, Confucianism, migration, integration

RÉSUMÉ

Druhá a jedenapůltá generace vietnamských migrantů tvoří velmi specifickou skupinu Vietnamců v ČR. Od první generace Vietnamců (svých rodičů) se tito mladí lidé v mnohém liší, zároveň si však mnohé stále uchovávají. Cílem této diplomové práce je přiblížit situaci druhé a jedenapůlté generace vietnamských migrantů v ČR a poukázat na některé významné rozdíly mezi jejich generací a generací jejich rodičů. Práce se dále snaží ověřit či zamítnout některá obecně známá tvrzení o mladých Vietnamcích v ČR.

Práce se skládá ze dvou základních částí. První část je teoretická a vychází z dostupné literatury a dalších odborných zdrojů. Stručně nastiňuje původ vietnamských dětí, jaké byly počátky migrace Vietnamců do ČR, a jak se zde tedy druhá a jedenapůltá generace ocitla. Migrace do ČR probíhala v několika různých vlnách a každá z těchto vln se mnohdy významně liší od té předchozí. Součástí diplomové práce je také kapitola o vlivu konfucianismu na vietnamskou výchovu a vzdělávání. Vliv konfucianismu je ve vietnamské společnosti viditelný do dnešních dnů, a také toho si tato kapitola všímá. Pozornost je věnována samozřejmě také vzdělávání vietnamských dětí v ČR. Škola je velmi významným integračním činitelem, a právě skrze školní docházku se vietnamské děti přibližují české společnosti.

Druhá část práce je empirická. Na malém vzorku respondentů z druhé a jedenapůlté generace Vietnamců v ČR se snaží ověřit nebo narušit teze uvedené v teoretické části. Výsledky výzkumu jsou srovnávány s již dříve publikovanými zjištěními. Výzkum je zaměřen na mezigenerační vztahy, vztahy k majoritní populaci, jazykové schopnosti a identitu mladých Vietnamců v ČR. Pozornost je věnována také fenoménu tzv. banánových dětí a vztahu či názoru respondentů na tento termín či jev. V závěru práce jsou výsledky výzkumu shrnuty a porovnány s hypotézami uvedenými na začátku práce.

RÉSUMÉ

Second and one-and-half generation of the Vietnamese migrants is a very specific part of the Vietnamese in the Czech Republic. There are several differences between the second and the first generation, i.e. between young Vietnamese and their parents. However, they are similar in many ways. The aim of this master thesis is to discuss the situation of the second and the one-and-half generation of the Vietnamese migrants in the Czech Republic and to show some of the differences between the young generation and the generation of their parents. This work also tries to check some of the well-known claims about the young Vietnamese in the Czech Republic.

The work consists of two main parts. The first part is theoretical and it is based on the literature and other scientific resources. It deals with the history of Vietnamese coming to the Czech Republic. It explains how the second generation finds itself in the Czech Republic. There were several waves of the migration and each of them is different in many ways. The work also includes the chapter about the influence of Confucianism on the Vietnamese education. The influence of Confucianism on the Vietnamese society can be seen until these days. The education of the Vietnamese children at Czech schools is also mentioned. School is a very important integration factor and Vietnamese children integrate into Czech society through Czech schools.

The second part is empirical and is based on the small research. It tries to check the facts mentioned in the first, theoretical part of this work. The results of this research are compared with previously published findings. The research is focused on the inter-generation relations, relations with majority population, language skills and ethnical identity of the young Vietnamese in the Czech Republic. Attention is also paid on the phenomenon of so-called banana children and opinions on this term. In the end of this work, the results of the research are summarized and compared with hypothesis mentioned on the beginning of this work.

OBSAH:

1. ÚVOD.....	9
2. INFORMAČNÍ ZÁKLADNA A METODA SBĚRU DAT.....	12
2.1 Pramenná základna.....	12
2.2 Metodologie výzkumu.....	13
2.2.1 Výběr vzorku.....	15
2.2.2 Analýza dat.....	16
3. MIGRAČNÍ A INTEGRAČNÍ TEORIE.....	17
3.1 Faktory „push“ a „pull“.....	17
3.2 Migrační teorie.....	18
3.3 Modely vzájemné koexistence rozdílných etnických či rasových skupin...	21
4. HISTORIE VIETNAMSKÉ MIGRACE NA ÚZEMÍ ČR.....	25
4.1 Počátky migrace na české území	25
4.2 Podmínky pobytu.....	28
4.3 Změny po roce 1989.....	31
4.4 Současná situace.....	34
4.5 Druhá generace.....	37
5. VLIV KONFUCIÁNSTVÍ NA VZTAHY A VÝCHOVU VE VIETNAMSKÉ RODINĚ.....	40
5.1 Konfucianismus ve vietnamské historii.....	41
5.2 Konfucianismus a rodinné vztahy.....	42
5.3 Konfucianismus a vzdělání.....	48
5.4 Vliv konfucianismu v současnosti.....	49

6. VZDĚLÁVÁNÍ VIETNAMSKÝCH DĚTÍ V ČR.....	51
6.1 Vietnamští žáci a studenti na českých školách.....	51
6.1.1 Rozmístění vietnamských žáků a studentů v ČR.....	53
7. EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ.....	59
7.1 Zaměření výzkumu a metodologie.....	59
7.2 Charakteristika vzorku.....	60
7.3 Vyhodnocení výzkumného šetření.....	61
8. ZÁVĚR.....	89
9. POUŽITÁ LITERATURA.....	91
9.1 Použité zdroje.....	95
10.PŘÍLOHY.....	98

1. ÚVOD

Za téma svojí diplomové práce jsem vybrala vietnamské imigranty v České republice, konkrétně jedenapůltou a druhou generaci těchto migrantů. Jde o mladé Vietnamky a Vietnamce, kteří mají vietnamské rodiče a vietnamský původ, ale kteří se již narodili v České republice (druhá generace) nebo se svými rodinami přijeli do České republiky v dětském věku (tzv. jedenapůltá generace). V České republice jsou témata spojená s vietnamskými imigranty stále velice aktuální. Ačkoli se v poslední době množství informací o této menšině zvyšuje, stále jich není mnoho a veřejnosti nejsou příliš dobře přístupné. Nejvíce informací o Vietnamcích v České republice proniká do české společnosti především skrze média. Jak vyplývá ze studie předního českého etnologa Stanislava Broučka¹ zabývajícího se vietnamskou menšinou u nás, naprostá většina těchto informací je negativních – z celkového počtu 786 zkoumaných příspěvků v různých médiích bylo 63 % spojeno s kriminalitou. Samozřejmě je otázkou zda-li obecně většina informací v médiích není spíše negativního charakteru. V posledních letech se zvýšil také počet příspěvků o druhé (jedenapůlté) generaci Vietnamců v ČR. Většinou jde o články vztahující se k úspěšnosti vietnamských dětí ve škole, odlišnosti od jejich rodičů a jejich blízkosti k české společnosti. Existuje velká řada internetových blogů mladých Vietnamek a Vietnamců, které mi také byly cenným zdrojem inspirace.

Vietnamská menšina v České republice je nepřehlédnutelnou a značně specifickou částí novodobých migrantů. Již více než deset let tvoří vietnamská komunita, po Slovácích a Ukrajincích, třetí největší jinoetnickou populaci v České republice. První vietnamští imigranti začali do České republiky přijíždět již před více než padesáti lety na základě mezivládních dohod. Socioekonomická struktura migrantů se během této doby měnila. A na území České republiky můžeme nalézt vietnamské občany z různých imigračních vln, které se mírou a způsobem integrace do českého prostředí liší. Skupinu s jistě největším potenciálem tvoří právě jedenapůltá a druhá generace Vietnamců. Tyto děti či mladí lidé se velmi významně odlišují od generace svých rodičů. Je obecně známo, že na rozdíl od první generace migrantů, se druhá generace většinou velmi dobře integruje do majoritní populace. Následně naopak třetí generace se snaží opět obnovovat tradice a zvyky a usiluje o revitalizaci svojí původní kultury. Zatím můžeme pouze hádat jak bude situace třetí generace vypadat v případě „českých Vietnamců“. O druhé, respektive jedenapůlté generaci však můžeme

¹ Viz Brouček, S., *Český pohled na Vietnamce*. Imigrace, adaptace, majorita č.2. EÚ AV ČR, Praha, 2003.

mnohé zjistit již nyní. Tato diplomová práce si klade za cíl seznámit s druhou (jedenapůltou) generací vietnamských imigrantů v České republice s akcentem na jejich integraci a mezigenerační rozdíly. Práce je rozdělena do dvou základních částí. První část je teoretická, čerpá z dosavadní publikované literatury a dalších zdrojů. Druhá část se zakládá na malém výzkumu provedeném pro účely této diplomové práce. Cílem výzkumu je zjistit, zda-li se mladí Vietnamci od svých rodičů skutečně liší a zda je jejich hodnotový systém posunutý směrem k evropskému. Výzkum se také snaží odpovědět na otázku, zda je fenomén tzv. dvojí identity u těchto dětí pravdou a skutečně existuje nebo zda-li ho spíše chceme vidět a je pouze naším přáním.

V textu převážně pracuji s pojmem vietnamská menšina. Je však nutné upozornit, že vietnamská menšina nepatří mezi státem uznávané národnostní menšiny ČR. Většina vietnamských imigrantů v ČR totiž nemá české státní občanství, které je podle zákona č. 273/2001 Sb. o národnostních menšinách jednou z podmínek k získání tohoto statusu. „*Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“² Definice základních pojmů etnické teorie jsou velmi komplikované a i přední badatelé si mnohdy odporují. Při jejich používání je tedy vždy třeba alespoň částečně jejich pojetí upřesnit.

V textu se také záměrně vyhýbám výrazu vietnamské etnikum, jelikož tento termín je v souvislosti s Vietnamci zavádějící. Vietnam je mnohonárodnostní stát. Podle oficiálního vietnamského dělení je na území Vietnamu uznáváno celkem 54 různých etnik. Toto dělení je oficiální, nikoli však obecně platné. Některé zdroje hovoří až o 60 etnických skupinách.³ Není tedy jisté, že všichni Vietnamci, kteří do České republiky přijíždí, patří právě k tomuto etniku. Nejpočetnějším je etnikum Viet nebo také Kinh, tedy etničtí Vietnamci, kteří tvoří až 86 % veškeré populace Vietnamu.⁴ Podle dostupných zjištění patří také většina vietnamských

² Zákon č. 273/2001 Sb., Hlava I, § 2, dostupný z

<http://www.lexdata.cz/web/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b241256a9600513fa9?OpenDocument> [30.5.2011]

³ Viz Hofírek, O., Vietnamská imigrantská ekonomika v ČR, MKC Praha, 2009, dostupný z

<http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Hofirek_Vietnamskaimigrantskaekonomika_vCR_1.pdf> [7.5.2011]

⁴ Viz Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M., Dějiny Vietnamu. Lidové noviny, Praha, 2008.

imigrantů v ČR, i jinde v zahraničí, k majoritní vietnamské etnické skupině Viet/Kinh. Příslušníků ostatních vietnamských etnik pobývá v ČR naprosté minimum.⁵ Jak uvádí také Brouček: „*Imigranti pocházejí především z venkova a větších měst bývalého severního Vietnamu, nejvíce z chudších provincií Nghe An a Ha Tinh, dále Hung Yen, Hai Dugong a pak delty Rudé řeky.*

Jihovietnamců je pouze několik procent. Do České republiky odešli a odchází především Vietové (Kinh).“⁶ To je dáno mimo jiné také vztahy mezi majoritním a minoritními etniky ve Vietnamu.⁷ I přesto se jako korektnější zdá vyzdvihovat nikoli vietnamskou etnicitu, ale vietnamskou státní příslušnost, případně jak uvádí Jiří Kocourek používat termín vietnamští občané.⁸

Vietnamské termíny použité v této práci jsou uváděny s vietnamskými tónovými značkami a diakritikou. Vzhledem k tomu, že moje znalosti vietnamského jazyka nejsou příliš obsáhlé, zdrojem použitých výrazů byla literatura a dále hodiny vietnamského jazyka. Vhodnost jejich použití jsem konzultovala s PhDr. Lucíí Hlavatou, PhD.

⁵ Viz Pechová, E., *Migrace z Vietnamu do České Republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*, LaStrada, Praha, 2007, dostupný z

<http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf> [7.5.2011]

⁶ Brouček, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. In: *Integrace cizinců na území ČR, EÚ AV ČR*, Praha, 2003, s. 26.

⁷ Menšinová etnika ve Vietnamu nemají příliš vysoký společenský statut, a proto je jim prestižní cesta do zahraničí spíše upírána.

⁸ Kocourek, J., *Historie příchodu a působení příslušníků vietnamské národnosti na území ČSR v letech 1950-1975*. Diplomová práce. Praha, 2001, s. 27.

2. INFORMAČNÍ ZÁKLADNA A METODA SBĚRU DAT

2.1 Pramenná základna

I přesto, že Vietnamci tvoří velmi významnou součást novodobých migrantů v ČR již více než půl století, stále neexistuje příliš mnoho literatury, která by se tímto tématem zabývala. Třetí největší skupina cizinců na území ČR by si však zřejmě zasloužila o trochu větší pozornost. Je pravdou, že v posledních letech vzrostl spolu se zájmem o tuto komunitu počet především závěrečných vysokoškolských prací zaměřených na toto téma, nicméně běžnému čtenáři je většina z nich stěží dostupná. Přesto tato diplomová práce ve své teoretické části vychází z dostupné literatury a dalších zdrojů. Její nedílnou součástí je také empirické šetření.

Dostupné publikace o vietnamské menšině se zabývají otázkami historie migrace a integrace. Některé publikace se zabývají také vzděláváním vietnamských dětí v ČR. Například: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*, H&H, Jinočany, 2006. Tuto publikaci považuji za jednu z nejpřínosnějších knih na českém trhu zabývajících se vietnamskou menšinou. Kniha je koncipována jako příručka pro učitele. Kromě teoretických informací v ní nalezneme také několik praktických činností – námětů pro práci se třídou, také s využitím vietnamských spolužáků.

Přínosné pro mne byly také práce jednoho z předních českých vietnamistů PhDr. Ivo Vasiljeva, CSc.⁹ nebo etnologa PhDr. Stanislava Broučka, CSc.¹⁰ Jak již bylo výše uvedeno, problematice vietnamské menšiny v České republice se věnuje také několik diplomových prací. Jedněmi z prvních byly zřejmě práce Jiřího Kocourka, *Historie příchodu a působení příslušníků vietnamské národnosti na území ČSR v letech 1950-1975*. Diplomová práce. FF UK, Praha, 2001 a Šárky Martínkové, *Vietnamská menšina v Praze*. Diplomová práce. FF UK, Praha, 2003. Oba autoři dále s tématem pracují a jsou spoluautory několika nově vyšlých publikací. Podíleli se také na přípravách výstavy *Vietnam v Praze*, která probíhala od jara do podzimu 2010 v Muzeu hlavního města Prahy. Z nejnověji vzniklých diplomových prací můžeme uvést například práci Aleny Prušvicové, *Integrace druhé generace Vietnamců v Praze*. Diplomová práce. PŘF UK, Praha 2010.

⁹ Viz například Vasiljev, I., *Za dědictvím starých Vietů*, EÚ AVČR, Praha, 1999.

¹⁰ Viz například Brouček, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. In: *Integrace cizinců na území ČR*, EÚ AV ČR, Praha, 2003, s. 7-183.

Cenným zdrojem inspirace pro mne byl také cyklus tří filmů režiséra Martina Ryšavého. První z nich je zaměřený na Vietnamce, kteří v Československu byli vzděláváni (studenti a pracující) před rokem 1989, a nyní žijí navraceni zpět ve Vietnamu. Druhý film, s názvem Banánové děti, se zaměřuje právě na druhou generaci vietnamských migrantů. Pojem banánové děti je v České republice poměrně známým. Tato metafora vystihuje, že ačkoli je asijský původ těchto dětí a mladých lidí navenek nepřehlédnutelný, uvnitř jsou již většinou velmi silně spojeni s evropskou a českou společností a cítí se být spíše Čechy než Vietnamci. Třetí, nejnovější film je zaměřený na problematiku vykořisťování zahraničních pracovníků (Vietnamců) v ČR s trefným názvem Země snů. Spoluautorkou námětů vše tří filmů je výše uvedená kulturoložka Šárka Martínková.

Mezi další použité zdroje samozřejmě patřily také stránky Českého statistického úřadu a Ústavu pro informace ve vzdělávání. Datové údaje z těchto webových stránek pro mne byly velmi důležité.

2.2 Metodologie výzkumu

V diplomové práci jsem využila kvantitativní metodu dotazníkového šetření, doplněnou několika strukturovanými rozhovory. Vzhledem ke specifičnosti zkoumané skupiny nebyl sběr dat jednoduchý. Mým původním záměrem bylo využít dotazníků a s každým z respondentů osobně dotazník vyplnit. Na základě konkrétní situace jsem chtěla doplňovat otázky v dotazníku dalšími upřesňujícími otázkami. Bohužel však vzhledem k časové náročnosti tohoto postupu jsem nakonec zvolila pouze variantu standardizovaných dotazníků. Podařilo se mi zaznamenat jen jediný doplňující strukturovaný rozhovor.

Výzkum probíhal během měsíců prosince 2010 až dubna 2011. Během této doby jsem sebrala celkem 56 dotazníků. Ve skutečnosti jich sice bylo více, avšak několik dotazníků jsem vyloučila, protože byly mimo věkovou hranici, kterou jsem si předem určila, tedy respondentům ještě nebylo 15 let. Několik dalších dotazníků z Kladna a Sušice jsem nakonec také vyloučila, kvůli místu bydliště respondentů. Výzkumný vzorek tedy pochází jednotně z Prahy. Ačkoli vzorek 56 respondentů není příliš velký ve srovnání s jinými kvantitativními výzkumy, co se týče vietnamské menšiny, je konečný počet sebraných dotazníků poměrně vysoký. Vietnamská menšina je při kontaktu s majoritní populací stále poněkud uzavřená. Během dotazníkového šetření jsem spoléhala na větší otevřenost druhé a jedenapůlté generace vietnamských migrantů v ČR oproti generaci první. Moje domněnka však nebyla vždy

pravdivá. Přestože druhá a jedenapůltá generace vietnamských migrantů nemá takové problémy s českým jazykem a komunikační bariéra většinou již vůbec neexistuje, ochota ke spolupráci nebyla příliš značná. Oslovení respondenti – pokud to nebyli moji známí či známých známých nebo jinak zprostředkovaní lidé – spolupráci v podstatě vždy odmítli. Setkala jsem se i s mnohým odmítnutím od přáteli zprostředkovaných potenciálních respondentů, většinou s odkazem na to, že jejich rodiče si vyplňování žádných dotazníků nepřejí – že to mají zakázáno, i přesto, že šlo o dospělé jedince. I tento příklad je malým důkazem, že vliv rodiny je stále velmi výrazný, i v případě druhé respektive jedenapůlté generace. Samozřejmě musíme vzít v úvahu také fakt, že výzkumy nejrůznějšího typu (marketingová šetření a podobně) na nás útočí dennodenně, a také proto je těžké respondenty (nejen vietnamského původu) získávat. Mimo jiné jsem se setkala s pochopitelným odmítnutím ředitele základní školy s významným podílem vietnamských žáků, s tím, že na jejich školu proudí doslova davy výzkumníků a žáci se musí také někdy učit.

V dotazníku byly použity rozličné typy otázek. Otázky uzavřené s odpověďmi ano nebo ne (případně s možným upřesněním odpovědi) a otázky uzavřené, s předem připravenou škálou odpovědí. Dále byly použity otázky škálové, kdy respondent vyjadřuje na škále možností míru souhlasu či nesouhlasu s daným tvrzením. A konečně byly použity také otázky otevřené, s volnou odpovědí ponechanou zcela na respondentovi. Dotazník se skládal z celkem 50ti otázek.

Pokud jde o strukturovaný rozhovor, otázky byly kladeny na základě dotazníku a v průběhu rozhovoru byly dále upravovány, doplňovány a upřesňovány podle míry sdílnosti respondenta. Doplněním celého výzkumu bylo také setkání a konzultace s jedním z předních českých vietnamistů Ivo Vasiljevem. S laskavým svolením jsem rozhovory nahrávala na diktafon, kvůli pozdějšímu přesnějšímu zpracování. Data jsem následně přepsala do počítače, se současným zachováním audiozáznamu.

Před začátkem vyplnění dotazníku bylo vždy nutné seznámit respondenty s předmětem a účelem výzkumu, a také s naprostou anonymitou výzkumu a způsobem nakládání se získanými daty. Všichni respondenti byli seznámeni s tím, že data získaná skrze dotazníky budou použity pouze pro účely mojí práce. Jelikož jsem často ani já neznala jméno respondenta, při zpracování byla jednotlivým dotazníkům přidělena čísla a pod těmito čísly budou také v mojí práci jednotlivé úryvky z dotazníků citovány.

2.2.1 Výběr vzorku

Výzkum je zaměřen na skupinu mladých Vietnamek a Vietnamců, kteří se již v ČR narodili nebo se svými či za svými rodinami v útlém dětském věku do ČR přijeli. Jedná se tedy o druhou a jedenapůltou generaci vietnamských migrantů do ČR. Skupinu respondentů jsem původně chtěla věkově omezit pouze na studenty vysokých škol případně jedince zhruba v tomto věku. Během shánění respondentů jsem však skupinu rozšířila na studenty středních škol a starší. Nejmladší respondenti tedy byli minimálně studenty prvního ročníku střední školy. Tohoto faktu lze využít během zpracovávání výsledků výzkumu. Lze porovnat názory mladších studentů středních škol a těch starších. Také lze porovnat názory Vietnamek a Vietnamců již narozených v ČR a těch, jejichž rodnou zemí je Vietnam.

Respondenty jsem sháněla různými způsoby. Skrze svého učitele vietnamštiny jsem oslovila vietnamské studenty vietnamistiky na FF UK v Praze. Respondenty jsem zkusila oslovit také skrze o. s. Klub Hanoi, bohužel však bezúspěšně. Nejvíce se mi osvědčilo oslovovat respondenty skrze známosti. Oslovila jsem několik svých vietnamských známých a dále jsem oslovovala své přátele a přátele svých přátel, jestli oni neznají mladé vietnamské studenty či nemají vietnamské přátele. Při svém výzkumu jsem tedy během shánění respondentů využila mnoho gatekeeperů – dveřníků. Jak uvádí například Hendl dveřníci umožní či zprostředkují výzkumníkovi přístup ke skupině nebo jednotlivcům a usnadní tak kontakt.¹¹ Po získání kontaktu na respondenta jsem ho oslovila buď sama nebo zprostředkovaně přes mého známého. Kontakt byl proto mnohem jednodušší a návratnost dotazníků mnohem úspěšnější než pokud jsem oslovovala zcela neznámé jedince. Někteří respondenti dokonce na základě mojí prosby oslovovali i své další vietnamské přátele a známé. Jelikož byli respondenti zprostředkováni tímto způsobem, jednalo se především o středoškolské studenty a dále o studenty vysokých škol. Myslím si však, že tento fakt by neměl výzkum nikterak zkreslit, jelikož většina mladých vietnamských migrantů z druhé a jedenapůlté generace studuje střední a následně i vysoké školy.

¹¹ Hendl, J., Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Portál, Praha, 2005, s.152.

2.2.2 Analýza dat

Sebraná data jsem shrnula a vyhodnotila s pomocí programu Excel. Následně jsem stěžejní, především škálové otázky převedla do přehledných grafů, pro lepší orientaci ve zjištěných datech. Získané informace jsem se následně pokusila zařadit do širších souvislostí a ověřit zda platí či neplatí následující hypotézy:

Hypotéza 1: Ve vietnamských rodinách v ČR dochází ke generační neshodě. Na rozdíl od svých rodičů se mladí Vietnamci cítí být spíše Čechy než Vietnamci. Vietnamský jazyk i kultura jsou jim vzdálené.

Hypotéza 2: Druhá (respektive jedenapůltá generace vietnamských imigrantů v ČR prožívá akulturační stres, ke kterému dochází skrze konflikty mezi dětmi a jejich rodiči. V rodinách dochází ke komunikačním problémům, jelikož rodiče dostatečně neovládají český jazyk a jejich děti naopak neovládají jazyk vietnamský. Navzájem si tedy nerozumí. Jejich hodnoty jsou rozdílné.

Zkoumaná data můžeme rozdělit zhruba do několika základních oblastí: obecné informace o respondentovi – základní pasportizace jedince (věk, délka pobytu, původ aj.), identita, jazykové schopnosti a zvyklosti, střety generací a vztah k majoritní populaci a perspektivy do budoucna.

3. MIGRAČNÍ A INTEGRAČNÍ TEORIE

Lidé migrovali již od počátku věků. V každé době bylo nutné přemísťovat se z místa na místo z geografických, ekonomických či jiných důvodů. Nejinak je tomu v dnešní době. V rámci České republiky došlo k významnému zlomu po roce 1989, kdy byly po odmlce během režimu otevřeny hranice. Dalším významným bodem byl vstup ČR do EU v roce 2004. Počet imigrantů od té doby velmi významně vzrostl a stejný trend se udržel až do dnešních dnů. Migraci můžeme rozlišit na vnitřní, pokud probíhá v rámci útvarů menších než je stát, a migraci vnější, neboli mezinárodní. Pro potřeby této práce se zaměříme na druhý typ migrace, tedy vnější.

Důvody vedoucí jedince či skupiny k migrace se velmi různí. Migrace může být dobrovolná nebo nucená, z ekonomických, politických, náboženských a dalších důvodů. Vždy však jde o to, že jedince podmínky v dané zemi tlačí pryč nebo ho do jiné země přitahují podmínky lepší.

3.1 Faktory „push“ a „pull“

Můžeme rozlišit dva základní faktory migrace, které již koncem 19. století rozebral E. G. Ravenstein ve své „push and pull theory“. V druhé polovině 20. století byla tato teorie rozpracována dalšími autory, například C. J. Jansen a E. S. Lee. Základní myšlenkou této teorie je, že existují dva faktory, díky kterým lidé migrují a to „faktor push“ – tedy faktor, který jedince ze současného místa vytlačuje a na druhé straně „faktor pull“, který ho do jiného místa přitahuje. Za „push faktory“ můžeme označit především ekonomickou situaci v dané zemi – nestabilita, vysoká nezaměstnanost, chudoba, nízký životní standard a náboženské či válečné konflikty nebo nestabilní politický systém. K „pull faktorům“ naopak řadíme vysoký životní standard, svobodné možnosti, včetně politických názorů, náboženského vyznání nebo etnické příslušnosti, ale také například vzdělání, pracovní růst nebo příbuzenská pouta. Obecně můžeme říci, že významnější roli mají většinou „pull faktory“, tedy takové, které migrující do dané země lákají, přitahují. Z velké části pak jde o ekonomické faktory.

Pokud aplikujeme výše zmíněnou teorii na ČR, v případě vietnamských migrantů je bezesporu hlavním „pull“ faktorem zlepšení ekonomické situace. Mezi další faktory bychom zřejmě mohli zařadit také vzdělání dětí a jistě vliv zde již přítomných Vietnamců, nejen příbuzných (viz níže teorie sítí).

3.2 Migrační teorie

Kromě modelu „push and pull“ faktorů byly formulovány další migrační teorie, z nichž mnohé s faktory „push a pull“ operují. Jak uvádí například Drbohlav a Uherek,¹² většina migračních teorií nejsou teorie v pravém slova smyslu. Jelikož nesplňují několik základních podmínek, které v případě teorií musí být dodrženy. Jde například o všeobecnou platnost, logickou provázanost apod. Proto jde v případě migračních teorií spíše o jakési přístupy či modely.

Teorie můžeme rozdělit do dvou základních kategorií, podle toho zda je teorie zaměřená na jedince nebo na skupinu migrantů. Vzhledem k předmětu této práce uvedu pouze pět základních teorií zaměřujících se na skupinu migrantů.

Teorie duálního pracovního trhu

Tato teorie předpokládá existenci dvou typů pracovních sektorů: první, pro kvalifikovanou práci domácí populace a druhý, zahrnující převážně nekvalifikovanou, fyzicky náročnou, špatně placenou práci s omezenými možnostmi pracovního růstu, kterou zastávají převážně pracovní migranti.¹³ Podle teorie duálního pracovního trhu nejsou důležité „push“ faktory, ale především „pull faktory“, které imigranty do dané země lákají. Jak uvádí Massey, tato teorie vychází z neustálé poptávky po pracovní síle imigrantů, která je typická pro ekonomicky rozvinuté státy.¹⁴ Zaměřuje se na ekonomickou globalizaci, tedy uvolňování trhu napříč hranicemi.

¹² Viz Uherek, Z., *Migrace a formy soužití v cílových prostorech*. In: Hirt, T., Jakoubek, M. (ed.), *Spory o multikulturalismus a politiku identit*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň, 2005, s. 258-274.

¹³ Viz Drbohlav, D., Uherek, Z., *Reflexe migračních teorií*, *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, roč. 112, č. 2, str. 125-141, dostupný z <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>> [20.6.2011]

¹⁴ Viz Massey, D. S. et al., *Theories of International Migration. A Review and Appraisal*. *Population and Development Review*, 1993, 19, s. 431-466.

Teorie světového systému

Teorie světového systému operuje s přílivem pracovních migrantů (zpravidla jde o nekvalifikované, málo placené pozice, neatraktivní pro místní obyvatelstvo). Říká, že bohaté (západní) země mající kapitál ovládají chudé země. V nich hledají půdu, těží a pěstují suroviny, shánějí pracovní sílu a navíc získávají nový trh pro své produkty. Teorie předpokládá jediný celosvětový ekonomický systém. Globalizace má přímý vliv na migrační procesy a naopak. Můžeme říci, že příčinou migrace je globalizace, především ekonomická. Jelikož tato teorie vychází mimo jiné z marxistického učení, bývá také označována za „neomarxistickou“.

Teorie sítí

Pro téma této diplomové práce je velmi důležité zmínit teorii sítí. „*Dosud představené teorie kalkulují makroekonomické procesy a ekonomicky podmíněné individuální rozhodování jednotlivce. Neberou v úvahu, že migrační toky se odehrávají v rámci sociálních interakcí, jichž je migrant aktivním subjektem. Tuto okolnost se snaží eliminovat teorie migračních sítí.*“¹⁵ Tato teorie si všímá sítě sociálních vazeb mezi migranty, mezi rodinnými příslušníky migrantů. Massey uvádí, že migrační sítě jsou založeny na mezilidských vazbách migrantů, bývalých migrantů a ne-migrantů spojených skrze příbuzenská a přátelská pouta a sdílený původ.¹⁶ Light podotýká, že na migrační sítě je možné nahlížet z několika pohledů. Jsou to:

1) systémy, které zmenšují celkovou (sociální, ekonomickou a emocionální) investici do konkrétního procesu migrace,

2) systémy sociálních vazeb, na kterých může záviset postmigrační chování migrantů,

3) strategie integrace jednotlivců i skupin, nejen v ekonomické oblasti.¹⁷

Rizika spojená s migrací se zmenšují pokud je již destinace osvědčená jiným členem komunity nebo rodiny a pravděpodobnost migrace se tedy zvyšuje. Poté co do nové destinace

¹⁵ Viz Drbohlav, D., Uherek, Z., Reflexe migračních teorií, *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, roč. 112, č. 2, str. 125-141, dostupný z <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>> [20.6.2011]

¹⁶ Viz Massey, D. S. et al., Theories of International Migration. A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 1993, 19, s. 431-466.

¹⁷ Viz Light et al., citováno podle Drbohlav, D., Uherek, Z., Reflexe migračních teorií, *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, roč. 112, č. 2, str. 125-141, dostupný z <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>> [20.6.2011]

dorazí první migranti, náklady spojené s potenciální migrací se pro všechny další příbuzné a přátelé těchto migrantů zmenšují. Vzniklé vazby v dané destinaci se stávají jedním z motivačních faktorů pro migraci dalších osob.¹⁸ Imigrant má v takové destinaci jakousi záchrannou síť složenou z podpory nejen sociální, ale také finanční, informační apod. Důležitý je také psychologický aspekt – zázemí komunity může regulovat imigrantovy obavy z migrace. Právě migrační sítě jsou velmi významnou složkou při vytváření komunit, skupiny migrantů díky nim mnohdy vytvoří ekonomicky i sociálně soběstačné celky. Vazby proto někdy bývají také nazývány sociálním kapitálem. Právě tak je tomu z velké části u vietnamských migrantů v ČR. Díky solidaritě a zázemí vietnamských krajanů přežívalo mnoho vietnamských imigrantů, kteří v důsledku ekonomické krize v roce 2008 nenašli nebo ztratili práci. Je však důležité zmínit, že vazby mohou mít i negativní charakter. Jde například o překupníky, vykořisťování a jiné. Právě v rámci vietnamských imigrantů jsou tyto vztahy, kdy vykořisťovaný i vykořisťovatel jsou oba vietnamští občané, poměrně časté.

Institucionální teorie

Tato teorie sleduje význam institucí, které jsou do migrace zapojeny. Snaží se vysvětlit jejich roli při utváření a změnách migračních procesů. Jde především o vládní instituce, které utváří podmínky migrace v dané zemi, a dále o nevládní neziskové instituce, které pomáhají situaci usnadňovat, nabízejí právní a sociální pomoc. Tyto instituce vznikají jako odpověď na migraci, z potřeby ji jistým způsobem regulovat a ovlivňovat. V souvislosti s institucionální teorií se někdy hovoří o tzv. migračním průmyslu. Instituce vytvářejí a odstraňují překážky migrace, a tím zároveň migraci ovlivňují. Jak uvádí Massey, na základě migračních procesů nevznikly a nevznikají pouze legální, vládní, nevládní a mezinárodní instituce, ale existují také organizace či jednotlivci, kteří podporují především migraci ilegální, a to za účelem vlastního profitu.¹⁹ Opět můžeme uvést vykořisťování, nelegální pobyty, převádění přes hranice apod.

¹⁸ Viz Massey, D. S. et al., *Theories of International Migration. A Review and Appraisal*. Population and Development Review, 1993, 19, s. 431-466.

¹⁹ Viz Massey, D. S. et al., *Theories of International Migration. A Review and Appraisal*. Population and Development Review, 1993, 19, s. 431-466.

Teorie kumulativních příčin

Teorie kumulativních příčin říká, že pokud již k migraci dojde, mění se podmínky, struktury a důvody individuální motivace, a tím se zvyšuje pravděpodobnost další migrace. To znamená, že jedna příčina způsobí další příčiny a postupně se přidávají další a další. Každá jedna migrace mění okolnosti a společenské prostředí. Migrace je z pohledu této teorie nahlížena jako evoluční proces, který napomáhá k institucionálním i socioekonomickým změnám v domácí zemi i cílové destinaci. Díky tomu dochází ke změnám prostředí, ale zároveň také změnám u migranta. Výsledkem je změna vedoucí k dalším migračním pohybům – kumulaci.²⁰ „V této souvislosti se mluví například o tzv. social labelling některých zaměstnání. Jde o to, že některé kategorie zaměstnání s vysokým zastoupením imigrantů, získají nálepkou zaměstnání nevhodného pro domácí obyvatele, což vede k další poptávce po imigrantech. Toto stigma určité profese nevychází z jeho charakteristik, ale pouze ze zastoupení imigrantů v této profesi.“²¹

Jak uvádí Drbohlav a Uherek, výše uvedené teorie nejsou schopné zachytit rozhodovací procesy v původní zemi. Lze však uplatnit teorii relativní deprivace, která říká, že pracovní migranti svůj pobyt v cílové zemi vidí často jako dočasný a jeho účelem je zlepšit si status ve své vlasti – ekonomická motivace.²²

3.3 Modely vzájemné koexistence rozdílných etnických či rasových skupin

Při styku dvou odlišných etnických či rasových skupin nutně dochází k nějaké formě interakce. Existuje několik základních modelů vzájemné koexistence, které se samozřejmě v reálných situacích mohou prolínat. Pokud jedna skupina vytlačuje druhou nebo se snaží o její zmizení, hovoříme o tzv. anihilaci nebo vypuzení. Druhým modelem může být

²⁰ Viz Drbohlav, D., Uherek, Z., Reflexe migračních teorií, *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, roč. 112, č. 2, str. 125-141, dostupný z <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>> [20.6.2011]

²¹ Viz Vojtková, M., *Teorie mezinárodní migrace*, Praha, Socioweb, 2005, dostupný z <http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf> [24.6.2011]

²² Viz Drbohlav, D., Uherek, Z., Reflexe migračních teorií, *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, roč. 112, č. 2, str. 125-141, dostupný z <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrsek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>> [20.6.2011]

asimilace, při které dochází ke splynutí obou skupin v jednu.²³ Pokud jsou původní skupiny od sebe výrazně odlišné, při jejich splynutí hovoříme o tzv. amalgamací. Třetí model vzájemné koexistence je stratifikace, tedy rozvrstvení společnosti podle sociálního statutu. Dalším modelem je pak segregace, kdy dochází k odsunutí neboli separaci jedné skupiny do předem vymezeného prostoru. Obě skupiny jsou striktně odděleny a jedinci z odlišných skupin se neseťkávají. Typickým příkladem tohoto modelu jsou ghetta. Mírnějším stupněm je marginalizace, kdy je skupina odsunuta či vytlačena na okraj společnosti.²⁴ Posledním modelem, který zde uvedu, je pluralismus, kdy dochází k propojení obou kultur, ovšem se vzájemným respektem vůči odlišnosti.

Z těchto modelů vychází také Drbohlav, který uvádí tři základní modely imigrační politiky. První, diskriminační model je založen na dočasném pobytu imigrantů. Z tohoto důvodu jsou imigranti zapojeni pouze do některých částí společnosti. Druhým modelem je asimilační politika, která předpokládá rychlou a jednoduchou adaptaci do nové společnosti a nejlépe úplné oproštění od společnosti původní. Poslední, multikulturální neboli pluralitní politika, přiznává minoritám stejná práva ve všech oblastech, podporuje jejich odlišnosti a rozvoj.²⁵ Pojmy multikulturální/multikulturální a pluralitní bývají velmi často zaměňovány a obecně jsou používány v jednotném významu. Někteří autoři však mezi těmito pojmy spatřují rozdíl. Například G. Sartori ve svém díle *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalectví* říká, že multikulturalismus představuje posun od mnohosti k rozdrobenosti, na rozdíl od pluralismu, který postupuje od mnohosti k jednotě.²⁶

Postoje k migraci se během let vyvíjely. Asimilační teorie byly založeny na konceptu, kdy imigrant se má postupně „rozpustit“ v majoritní populaci. Specifické byly postoje k migraci v rámci USA, kde se zhruba do konce 19. století prosazoval anglokonformismus. Ten považoval za pravého - ideálního Američana pouze jedince s nálepkou „WASP“, tedy White Anglo Saxon Protestant. Naproti tomu ostatní přistěhovalci byli označováni pejorativní zkratkou „PIGS“, tedy Poles, Italians, Greeks, Slavs. Asi do 60.-70. let je výše uvedený koncept nahrazen známým podobenstvím o „tavícím kotli/hrnci“ („melting pot“), který se zakládá na představě slévání jednotlivých kultur do jedné společné a univerzální. Od konce 60. let je koncept „tavícího kotle“ postupně nahrazován metaforou „salátové mísy“, kde se kultury smíchávají dohromady, ovšem při zachování jejich původního tvaru, ačkoli

²³ Viz Šišková, T. (ed.), *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Portál, Praha, 1998.

²⁴ Viz Šatava, L., *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*, Univerzita Karlova, Praha, 1989.

²⁵ Viz Drbohlav, D., *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)*. In: Šišková, T. (ed.), *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 17-30.

²⁶ Viz Sartori, G., *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalectví*, Dokořán, Praha, 2005.

dohromady tvoří jedinečný celek.²⁷ Většina zemí v dnešní době uplatňuje ve svých mezinárodních politikách směsici všech výše uvedených modelů.

Výsledky procesu adaptace na novou zemi se neprojeví ihned. Je velmi složitý a dlouhodobý proces, jehož výsledky se projeví až ve druhé či třetí generaci. Zpravidla první generace migrantů se jen velmi malou mírou zapojuje do majoritní společnosti. Naopak druhá generace je tou, která navazuje komunikaci s většinovou populací a velmi dobře se integruje. Právě tak je tomu u vietnamských imigrantů v ČR. Třetí generace zpravidla bývá tou, která se opět vrací ke svým kořenům a často u ní pozorujeme jisté snahy o revitalizaci vlastní kultury.²⁸

Jak uvádí Šatava, imigrant se pohybuje někde na pomezí dvou kultur, není součástí nové společnosti, ale již není součástí ani své vlasti.²⁹ Pro bývalé vietnamské imigranty do Čech i jiných zemí, dnes navrátilce do Vietnamu, existuje ve vietnamštině speciální termín. Vietnamci tyto navrátilce chápou jako jistým způsobem modifikované Vietnamce.³⁰

Imigranti v cílové destinaci netvoří obraz společnosti, jelikož nezahrnují všechny třídy a sociální vrstvy.³¹ Je však nutné upozornit, že migranti si do cílové destinace přinášejí zvyklosti a sociální struktury ze své mateřské země. Toho si můžeme všimnout právě u vietnamských imigrantů. Ačkoli zde nejsou zastoupeny všechny sociální vrstvy, některé sociální struktury jsou přesným odrazem struktur ve vietnamské společnosti. Například zaměstnávání rodinných příslušníků, zprostředkovávání různých kontaktů, služeb. Pokud mám syna, který studuje a mohl bych ho využít ve svém krámku a zároveň mám neteř, kterou si mohu dovolit zaměstnat, zaměstnám neteř a vlastnímu synovi nechám volný prostor pro studia. Typickým příkladem zprostředkování služeb je například chození na úřady v zastoupení. Pro Vietnamce je logické, že pokud si to může z finančního hlediska dovolit, než aby šel na úřad osobně, zaplatí a pošle někoho v zástupu. Je pro něj překvapením, že například při vyřizování trvalého pobytu apod. je nutné jít na úřad osobně. Toto vychází z vietnamské společnosti. Je běžné, že pokud chci něčeho dosáhnout je třeba vynaložit nějaké

²⁷ Viz Hirt, T., Jakoubek, M. (eds.), *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň, 2005.

²⁸ Viz Drbohlav, D., *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)*. In: Šišková, T. (ed.), *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 17-30.

²⁹ Viz Šatava, L., *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*, Univerzita Karlova, Praha, 1989.

³⁰ Jak uvedl v rozhovoru také jeden z respondentů výzkumu uskutečněného pro potřeby této diplomové práce: „*Jo, bylo tam ten náhled, prostě říkalo se ty seš tam v zahraničí a ptali se různě... Určitě, oni to poznají, když mluvíš... nemám přízvuk, ale spíš výběr slov, vyjadřování není adekvátní k tomu věku.*“

³¹ Viz Šatava, L., *Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA*, Univerzita Karlova, Praha, 1989.

výdaje a skrze kontakty cíle dosáhnou. Nejde o korupci v našem slova smyslu, pro Vietnamce je to běžné. Obraz a struktura vietnamské společnosti se v ČR skrze různé podobné příklady zrcadlí. Pro pochopení Vietnamců v ČR je tedy nezbytné alespoň částečně znát společnost ve Vietnamu.

4. HISTORIE VIETNAMSKÉ MIGRACE NA ČESKÉ ÚZEMÍ

Při předběžném seznámení se situací v České republice – pokud vezmeme v úvahu kolik vietnamských občanů a zároveň kolik vietnamských dětí, žáků, studentů a absolventů na území ČR pobývá – nás jistě napadne mnoho otázek. Proč právě Vietnamci? Proč si jako svoji cílovou destinaci vybrali Českou republiku? Kde se vzaly vietnamské děti? Jaký je původ „banánových dětí“? Pro pochopení současné situace vietnamských občanů v České republice považuji za nezbytné seznámit se s historií vietnamské migrace na české území. To si klade za cíl právě tato kapitola. Česká republika se po roce 1989 v souvislosti s politickými změnami a výhodnými podmínkami pro podnikání stala cílovou destinací pro migranty z mnoha zemí. Velmi významnou část těchto migrantů tvoří migranti z Vietnamu. Historie příchodu prvních vietnamských občanů však sahá mnohem dále.

Velmi často se hovoří o vietnamské komunitě. Vietnamští občané v České republice však netvoří zcela homogenní celek. Pokud bychom mluvili o komunitě, pak by šlo spíše o lokální skupiny nikoli však o komplexní komunitu v rámci celé České republiky. Samozřejmě Vietnamci vnímají jakousi sounáležitost ke svým krajanům, minimálně kvůli stejnému původu. Nicméně organizovaná provázanost v rámci celé České republiky neexistuje. Pro ilustraci můžeme použít jednoduchou metaforu: pokud se díváme zdálky na les, vidíme ho jako jednolité zelený celek, poté co do lesa vstoupíme, však již vidíme mnohem více rozmanitých barev.³² Na území České republiky se pohybuje několik generací vietnamských migrantů. Migrace na české území probíhala v několika vlnách a každá z těchto vln se od předchozí způsobem a mírou integrace do českého prostředí liší.

4.1 Počátky migrace na české území

Diplomatický vztah mezi Československou socialistickou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou byl navázán 2. února 1950. Československo tak reagovalo na prohlášení Ho Či Mina z ledna téhož roku a uznalo vládu Vietnamské demokratické republiky jako jedinou legitimní vládu Vietnamu. Učinilo tak jako čtvrtý stát, po Číně, Sovětském svazu a Mongolsku. Vzájemné vztahy mezi Vietnamskou demokratickou republikou a Československou socialistickou republikou byly účelové a upravovaly je mezivládní

³² Zdroj: přednáška Mgr. Jiřího Kocourka – *Proměny vietnamské komunity v Praze*, Muzeum hlavního města Prahy, 25. 5. 2010.

dohody. Vietnam poznamenaný válkou potřeboval vzdělávat a kvalifikovat své pracovníky, aby s jejich pomocí mohl úspěšně budovat socialismus. Československo naopak postrádalo dostatek pracovních sil a vietnamští pracovníci představovali poměrně levné řešení tohoto problému. Motivace k odjezdu byla samozřejmě také ekonomická, jelikož během pobytu v Československu bylo možné našetřit poměrně velké množství peněz a zvýšit si tak sociální status ve Vietnamu. V tomto období však byl ještě ekonomický faktor migrace pouze sekundární.

První vietnamští občané navštívili Československo již v roce 1950. Byli to tři účastníci 2. kongresu Mezinárodního festivalu studentstva a mládeže konaného v Praze. Vystudovali elektrotechnickou fakultu na ČVUT v Praze. Jeden z nich se zde později oženil s českou studentkou a byl zřejmě prvním Vietnamcem, který se usadil na českém území.³³ V roce 1956 byla na českém území přijata první větší skupina vietnamských občanů. Tvořilo ji celkem sto dětí ve věku 6-13 let z rodin postižených válkou. Nešlo však pouze o sirotky, jak se uvádí ve většině pramenů. Jak podotýká Šárka Martínková nebo také Petra Müllerová jednalo se potomky vietnamských funkcionářů a bojovníků za nezávislost a sjednocení Vietnamu.³⁴ Všechny děti byly ubytovány v dětském domově v Chrastavě u Liberce. Po čtyřech letech se však většina z nich na žádost vietnamské strany vrátila zpět do Vietnamu. Pouze 15 nejstarších dětí zde mohlo ve studiích pokračovat.

Dne 28. 9. 1956 byla uzavřena *Dohoda o hospodářské a vědeckotechnické spolupráci*, na jejímž základě začali koncem 50. let hromadně přijíždět první vietnamští občané – pracovníci, učni a praktikanti. Ti se u nás měli vzdělávat a získávat zkušenosti především v oborech strojírenství, hutnictví a lehkého průmyslu (textilní, potravinářský, obuvnický apod.).³⁵ Na druhé straně odjížděli do Vietnamu první českoslovenští odborníci, aby zde sdíleli své dovednosti a zkušenosti v oblastech zpracování dřeva, průzkumu olejnin, stavebnictví, projektování a zdravotnictví. V Haiphongu byla například nově otevřena Nemocnice československo-vietnamského přátelství. Předávat své zkušenosti a dovednosti odjela také skupina českých ševců, odborníci v oblasti činění kůží, ale také geologové nebo experti v oboru pivovarnictví.³⁶ Následovala *Dohoda o kulturní spolupráci mezi*

³³ Viz Martínková, Š., *Sociabilita vietnamského etnika v Praze*. In: Korecká, Z., Pojarová, T., Uherek, Z. (eds.), *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, EÚ AV ČR, Praha, 2008, s. 167-210.

³⁴ Martínková, Š., *Sociabilita vietnamského etnika v Praze*. In: Korecká, Z., Pojarová, T., Uherek, Z. (eds.), *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, EÚ AV ČR, Praha, 2008, s. 171. nebo Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 84.

³⁵ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 83.

³⁶ Viz Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006.

Československou republikou a Vietnamskou demokratickou republikou, která byla přijata dne 20. března 1957, a v roce 1961 byla prodloužena na dalších pět let. Počátkem 60. let k nám začali přijíždět větší skupiny vietnamských studentů, aby se zde vzdělávali podle přesně stanoveného programu. Ročně u nás zahajovalo studium na vysokých školách 10-50 Vietnamců. Jejich studium se ubíralo většinou technickým a ekonomickým směrem. Výjimečně volili studenti i školy jiného zaměření (FAMU, FFUK – obor český jazyk).³⁷ Jejich studijní výsledky byly velmi pečlivě sledovány vietnamskou vládou a v případě neúspěchu přísně sankcionovány.

Vztahy mezi vietnamskou a československou stranou byly dále upraveny podle *Dohody o odborné přípravě občanů Vietnamské demokratické republiky v československých organizacích*, která byla podepsána dne 8. dubna 1974. „*Jednání probíhala v duchu vzájemného porozumění a bratrské internacionální pomoci Československé socialistické republiky Vietnamské demokratické republice při obnově imperialistickou válkou zničeného hospodářství a přípravě další socialistické výstavby Vietnamské demokratické republiky.*“³⁸ V souladu s touto dohodou měla česká strana zajistit přijetí postupně kolem 5 000 vietnamských občanů ve věku 17-25 let k odborné přípravě na dobu až 6 let. Díky této dohodě k nám v letech 1974-1977 přijelo celkem 5 069 Vietnamců, kteří se připravovali především ve strojírenských oborech, energetice a stavebnictví.³⁹ V rámci šestiletého pobytu v ČSR bylo zahrnuto šest měsíců jazykové přípravy, 2-3 roky odborné výuky a 2-3 a půl roku výrobní praxe. Studentské pobyty byly stanoveny na 5-6 let (podle druhu studia), pracující zůstávali 3-4 roky. Učňovské pobyty trvaly sedm let. V této době již Československo přijímalo každoročně ke studiu na vysokých školách kolem 120-150 Vietnamců.⁴⁰

Významný příliv počtu vietnamských pracovníků sledujeme v rozmezí let 1979-1985. Hlavním důvodem tohoto nárůstu byl vstup Vietnamu do *Rady vzájemné hospodářské pomoci* v roce 1979. „*Členské státy RVHP měly za úkol v první řadě Vietnamu pomoci vyřešit problémy zaměstnanosti obyvatelstva a vyškolit nové, převážně technické kádry. Proto v následujících letech všechny členské státy RVHP uzavřely s Vietnamem dvoustranné*

³⁷ *Vietnamci*, In: Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Nadace Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. Lidové noviny, Praha, 2002, s. 372.

³⁸ *Protokol z jednání o odborné přípravě občanů Vietnamské demokratické republiky v Československé socialistické republice*, podle Brouček, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*, EÚ AV ČR, Praha, 2003, s. 126.

³⁹ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 85.

⁴⁰ Viz Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M., *Dějiny Vietnamu*. Lidové noviny, Praha, 2008.

dohody a ve velkém počtu přijímaly vietnamské pracující.“⁴¹ Dne 21. 12. 1979 byla na desetileté období uzavřena *Dohoda o odborné přípravě a dalším zvyšování kvalifikace občanů Vietnamské socialistické republiky v československých organizacích*. Díky této dohodě k nám začalo přicházet velké množství vietnamských dělníků, kteří byli umísťováni do státních podniků (především v Praze).⁴² V první polovině 80. let již v ČSR pobývalo zhruba 30 000-35 000 vietnamských občanů, více než třetinu tohoto počtu tvořili dělníci.

Po roce 1985 se začal počet vietnamských občanů v ČSR pomalu snižovat. Každoročně zde však stále pobývalo zhruba 17 000 pracujících.⁴³

4.2 Podmínky pobytu

Stejně jako příjezd i samotný pobyt vietnamských občanů v ČR se řídil přísně stanovenými pravidly. Po studentech a učních byl požadován skvělý prospěch a všeobecné šíření dobré pověsti o Vietnamu. Špatné studijní i pracovní výsledky by totiž pro Vietnam byly negativní reklamou, vrhaly by ně něj špatné světlo. Nejúspěšnější vietnamští absolventi (červený diplom) měli navíc možnost získat další pobyt případně i zaměstnání v Československu. Dělníci a vietnamští pracující jezdili do Československa, stejně jako studenti a učni, za odměnu. Muselo se jednat o skvělé pracovníky, ale především vždy šlo o kádrově dobře prověřené jedince. Nebylo výjimkou, že do Československa byli posíláni vojáci z povolání, kteří pobyt zde získávali za odměnu a zásluhy během válečných let ve Vietnamu.⁴⁴ Negativní motivaci zajišťovala hrozba okamžitého nuceného návratu do Vietnamu v případě špatných studijních či pracovních výsledků. Předčasný návrat a nesplnění účelu pobytu by byly hanbou nejen pro studenta či dělníka, ale i celou jeho rodinu a okolí.⁴⁵

Pravidla se vztahovala také na vzhled a kontakt s druhým pohlavím. Tato nařízení opět souvisela s obrazem ideálního kádrového dělníka (například dlouhé vlasy u mužů byly něco

⁴¹ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 86.

⁴² Viz například Vlček, A., *Zpráva o dosavadním průběhu šetření mezi vietnamskými pracujícími v závodě Spolana v Neratovicích*, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 44-49.

⁴³ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 88.

⁴⁴ Hlavatá, L., rozhovor ze dne 28. června 2011.

⁴⁵ *Vietnamci*, In: *Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy*, Nadace Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. Lidové noviny, Praha, 2002, s. 372.

zcela nemyslitelného). Do roku 1980 bylo možné pohybovat se pouze po skupinách (tři a více členů). Již ženatí Vietnamci a vdané Vietnamky měli jedenkrát za dva roky pobytu u nás právo na dovolenou ve vlasti. Polovina cestovného byla uhrazena československou stranou. Uzavírání nových sňatků však bylo nevídané. Mimo jiné proto, že sňatky pro českou stranu znamenaly mnohé administrativní obtíže. Až v roce 1982 byl povolen vztah Vietnamce a Vietnamky. Pokud však došlo k těhotenství, budoucí matky byly nuceně zaslány zpět do Vietnamu. Mnohé těhotné Vietnamky se proto snažily svůj stav tajit až do okamžiku, kdy již návrat nebyl možný.⁴⁶ I přes zákaz se tedy první vietnamské děti (kromě skupiny dětí umístěných v domově v Chrastavě) na našem území objevovaly již před rokem 1989.

Před vlastním pobytem v ČSR probíhala jazyková příprava. Studenti absolvovali již ve Vietnamu devět měsíců jazykového kurzu. Příprava pracujících trvala pouze tři měsíce. První tři měsíce po příjezdu do ČSR jazykové kurzy pokračovaly zde. Přesto však jazyková vybavenost vietnamských občanů nebyla dostatečná. Také z tohoto důvodu skupiny vietnamských pracovníků doprovázeli tlumočníci a koordinátoři, kteří zabezpečovali kontakt mezi československou a vietnamskou stranou. Instituce prostředníka je pro vietnamskou menšinu v České republice typická až do současné doby. Je to jev mající původ ve vietnamské společnosti, kde je běžné posílat druhé vyřizovat vlastní záležitosti, zprostředkovávat služby (samozřejmě za finanční odměnu). Vzhledem k jazykové bariéře však můžeme prostředníka označit jako jev typický pro většinu menšin.

Po příjezdu do ČSR byli často vietnamští občané odváženi z letiště přímo do ubytoven v jim vyhrazených autobusech. Ubytovny bývali velmi blízko konkrétním pracovištím nebo přímo v jejich areálu. Běžný československý občan se tedy s Vietnamcem setkal jen velmi zřídka nebo vůbec. Možnosti vzájemné interakce mezi vietnamskými a českými občany byly limitované. Ke stykům docházelo hlavně při nákupech československého zboží.

Vietnamci si mohli díky pobytu zde ušetřit poměrně velké peníze. Protože však vietnamská měna dong tehdy ještě nebyla v Československu plně konvertibilní, jedinou možností jak zde vydělané peníze zhodnotit bylo je utratit. I zde platila jistá pravidla kolik čeho a v jakých intervalech může jednotlivec do vlasti poslat. Bylo například zakázáno vyvést do Vietnamu zboží v hodnotě vyšší než padesát procent vlastního celkového čistého výdělku.

⁴⁶ Viz Heroldová I., Matějová, V., Vietnamští pracující v českých zemích, In: *Český lid*, 1987, roč. 74, č. 4, s. 197-202.

Ačkoli bylo nakoupené zboží limitováno množstvím a druhem⁴⁷ nepodléhalo clu. Náklady na převoz byl povinen platit zaměstnavatel. Odeslat zboží bylo možné také jako poštovní zásilku. I pro tuto možnost však byla zavedena různá omezení. Balík mohl mít maximální hmotnost 15 kg a bylo možné ho poslat pouze jednou za šest měsíců.⁴⁸

První vietnamští imigranti začali do Československa přijíždět, aby si zvýšili svoji kvalifikaci, vzdělání a dovednosti. Ve druhé polovině 80. let se začíná charakter migrace měnit blíže ke standardní ekonomické. Vietnamci si vedle práce v podnicích a továrnách začali hledat další možnosti přivýdělku. Ve svém volném čase se zabývali pokoutním prodejem nedostatkového zboží (oblečení západního stylu, elektronika, ale také kosmetika). Mezi majoritní populací začali být známi jako dobří obchodníci.

Negativní mínění o Vietnamcích se začalo utvářet právě v této době. V počátcích vietnamské imigrace byla jejich přítomnost chápána jako projev solidarity s válkou sužovanou zemí. V důsledku výše zmíněných důmyslných mechanismů péče o vietnamské občany a mnohých omezení byla jejich přítomnost takřka neviditelná. Skrze desetiletí jejich přítomnosti v České republice se postoje majority měnily. K prvním konfliktům začalo docházet právě počátkem 80. let, kdy se počet vietnamských občanů na území dnešní ČR významně navýšil. Hromadné vykupování atraktivního zboží a dlouhé fronty tvořené často z velké části právě vietnamskými občany byly příčinou prvních sporů. Díky povolení volného pohybu na začátku 80. let se charakteristickou vlastností Vietnamců na našem území stala velmi vysoká mobilita (především na svátek nového lunárního roku Tét, kdy se sluší navštívit všechny známé), která byla další příčinou negativního pohledu majority. Je nutné upozornit, že mobilita Vietnamců v ČR nebyla typická pouze pro svátek Tét. Šlo o celoroční jev. Jelikož ve Vietnamu byl volný pohyb povolen až v 90. letech, Vietnamci v ČR byli z možnosti cestovat napříč republikou nadšení a ve velkém ji využívali.

Je zajímavé, že ve stejné době údajně docházelo i k opačnému trendu. Díky uvolnění systému a větší pravděpodobnosti možné interakce českých a vietnamských občanů, se mnoho lidí začalo s Vietnamci přátelit a stýkat. V polovině 80. let také významně vzrostl počet smíšených manželství a vztahů. Většina z nich však netrvala příliš dlouho a můžeme pouze hádat, zda příčinou byly kulturní rozdíly, všeobecně se zvyšující rozvodovost nebo šlo

⁴⁷ Podle předpisů z roku 1985 mohli vietnamští občané vyvézt maximálně dvě motorky, jedno jízdní kolo československé výroby, jeden šicí stroj apod. Viz Heroldová I., Matějová, V., Vietnamští pracující v českých zemích, In: *Český lid*, 1987, roč. 74, č. 4, s. 197-202.

⁴⁸ Viz Secká, M., Vietnamští pracující ve středočeské Frutě, In: *Český lid*, 1987, roč. 74, č. 4, s. 203-209.

pouze o fiktivní účelové sňatky.⁴⁹ Je však pravděpodobné, že v této době ještě o fiktivní sňatky nešlo. Ty se zřejmě začaly uzavírat až později, zhruba v 90. letech. Vysoká míra rozvodovosti v této době vyplývala především z významných kulturních rozdílů mezi Čechy a Vietnamci.⁵⁰

4.3 Změny po roce 1989

V souvislosti s politickými změnami po roce 1989 byly mezistátní dohody zrušeny. „*Dosavadní vztahy obou zemí založené na „bratrské“ československé pomoci Vietnamu v rámci zemí socialistické soustavy nebyly a ani nemohly být náhle přerušeny, radikálně se však proměnila podoba vzájemných vztahů.*“⁵¹ Za nedodržení smluv došlo z československé strany k finančnímu vyrovnání, a vietnamští pracující byli podle rozhodnutí vlády hromadně posíláni zpět do vlasti. Velmi podobná situace proběhla také v sousedním Německu. Pod podmínkou, že „němečtí“ Vietnamci zemi opustí, jim bylo vyplaceno odstupné. Většina se však do VSR vrátit nechtěla a ilegálně přešla do Československa (později České republiky). Po roce 1992 se do České republiky dostávali další vietnamští imigranti. Byli to příbuzní a další známí zde již přítomných jedinců, Vietnamci, kteří zde dříve pracovali nebo studovali a také Vietnamci ze zemí bývalého socialistického bloku. Petra Müllerová poukazuje na několik různých skupin vietnamských občanů:

„*V 90. letech lze vietnamské etnikum v České republice rozdělit do následujících skupin: 1) Vietnamci pracující zde na základě bilaterální vládní dohody podepsané v roce 1994 mezi vládou ČR a VSR; 2) Vietnamci pracující zde na základě živnostenského listu; 3) vietnamští učni; 4) vietnamští vysokoškolští studenti a aspiranti (v posledních letech zde studují na základě mimořádných vládních stipendií); 5) smíšená manželství; 6) Vietnamci, kteří získali občanství ČR; 7) Vietnamci ilegálně přítomní v ČR.*“⁵²

Je důležité podotknout, že i přes některé neshody se česko-vietnamské vztahy nikdy zcela nepřerušily. V roce 1994 došlo k uzavření nových mezivládních dohod: *Dohoda o odborné přípravě vietnamských občanů ve středních odborných učilištích v ČR* a *Dohoda o vzájemném zaměstnávání českých a vietnamských občanů*. Později je následovaly další.

⁴⁹ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 88.

⁵⁰ Hlavatá, L., rozhovor ze dne 28. června 2011.

⁵¹ Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M., *Dějiny Vietnamu*. Lidové noviny, Praha, 2008, s. 275.

⁵² Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 89.

„Česká republika se v 90. letech 20. století proměnila ze země převážně zdrojové, kterou byla do roku 1989, na zemi převážně tranzitní nebo cílovou a stala se v oblasti migrace součástí tak zvané nárazníkové zóny oddělující západní Evropu od východní části euroasijského kontinentu.“⁵³ Se změnou podnikatelských podmínek v letech 1990-1991 (podnikání bylo velmi výhodné a získat živnostenský list mohl téměř kdokoliv, včetně cizinců) se mnozí Vietnamci rozhodli zůstat a využít této lákavé možnosti. Vládou podmíněná a přísně řízená migrace za účelem vzdělávání a zvýšení kvalifikace (před rokem 1989) se změnila na standardní ekonomickou migraci, za účelem zisku finančních prostředků a zlepšení životního standardu. Nový charakter migrace zapříčinil i další změny. Namísto jednotlivců začaly přijíždět celé rodiny i s dětmi. Právě zde je počátek většího nárůstu vietnamských dětí (tzv. jedenapůlté a později druhé generace) na českém území. Na českém trhu se po revoluci dala zaplnit mnohá prázdná místa a této situace Vietnamci dokázali poměrně úspěšně využít. Orientovali se především na spotřební zboží, tedy oděvy, elektroniku, ale například i cigarety či alkohol. V důsledku toho začala vznikat první tržiště. Tato forma prodeje je ve Vietnamu naprosto běžná, zároveň je také formou nejlevnější.

Asi největší část vietnamských občanů v ČR se žije jako podnikatelé. Stánkový prodej začali zhruba od roku 2000 postupně nahrazovat kamenné obchody (kontinuálně s tím však pokračoval stánkový prodej). Počet kamenných večerek a prodejen ovoce a zeleniny se v posledních letech velmi rozšířil. Tyto obchody si vedou poměrně dobře, někdy i v těsné blízkosti a konkurenci supermarketů. Příčiny poklesu vietnamských tržišť a naopak růstu kamenných obchodů jsou následující: kamenný obchod je projevem prestiže, jeho „trvanlivost“ je zřejmě také známkou větší trvanlivosti pobytu Vietnamců u nás. „Daná situace souvisí jednak s relativně velkým počtem volných prostor, dále s úsilím měst a vesnic měnit svůj image a v neposlední řadě se záměrem určité části vietnamské komunity dlouhodobě žít a pracovat v ČR.“⁵⁴ Je však k zamyšlení, zda-li se zmizením velkého počtu tržnic a proměnou těchto tržnic v kamenné obchody docílilo skutečně změny k lepšímu. Počet kamenných vietnamských obchodů je, především v některých městech, skutečně veliký a jak je ve Vietnamu zvykem, obchody podobného sortimentu se sdružují bez obtíží v téměř bezprostřední blízkosti. Je otázkou jaká je nakonec image takových měst, kde například

⁵³ Uherek, Z., Cizinecké komunity a městský prostor v České republice, *Sociologický časopis*, 2003, roč. 39, č. 2, s. 194.

⁵⁴ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 90.

na hlavním náměstí nalezneme zástup vietnamských obchůdků namačkaných v renesančním podloubí.⁵⁵

Vietnamská menšina v ČR má několik specifických vlastností. Jednou z nejznámějších je její uzavřenost. Uzavřenost a oddělení provázelo Vietnamce v Čechách již od počátků jejich migrace. „*V době, kdy se začalo uvažovat o příjezdu prvních vietnamských občanů do Československa, si jen málokdo, stejně jako naši předkové, kteří o Vietnamu psali, uvědomoval potenciální problémy, které mohou nastat při styku dvou různých kultur. Do osmdesátých let neexistoval žádný metodický materiál pro spolupráci s Vietnamci, pro jejich vzdělávání u nás.*“⁵⁶ Je však potřeba podotknout, že k jeho existenci v podstatě nebyl větší důvod, nebylo to potřeba. Nicméně styk dvou tak odlišných kultur, tak rozdílných prostředí jakými jsou Vietnam a ČR způsobí většině Vietnamců kulturní šok. Jedním z možných obranných mechanismů je uzavřít se, vytvořit bariéru mezi kulturou vlastní a cizí.

Typickým pro Vietnamce u nás je také již zmíněný institut prostředníka. V minulosti měla každá příchozí skupina vietnamských občanů vlastního „průvodce“, který jim zprostředkoval kontakt s okolím, zařizoval ubytování, domluvu se zaměstnavateli a konkrétní skupinu Vietnamců měl celkově na starost. Z oficiálního postu se postupem času tato funkce transformovala na neformální rovinu. Prostředník je využíván pro styk s majoritou. Například Vietnamci mající děti často funkci prostředníka přenáší na své, více akulturované děti, které jim tlumočí. Případně některé školy mají speciálního zaměstnance, který tuto funkci zastává při styku s rodiči. Dalším důležitým faktorem ovlivňujícím uzavřenost je jazyková bariéra.

Je důležité zmínit, že mnoho Vietnamců nemá zájem ani potřebu na uzavřenosti něco měnit. Navíc pobyt v ČR je stále chápán jako dočasný, tak k čemu by bylo učit se jazyku či místním zvyklostem. V současné době jsou v České republice dostupné v podstatě všechny služby ve vietnamštině, mnohdy soustředěné dokonce na jednom místě: především v areálu pražské *Sapy*. Vietnamské zázemí je v ČR na velmi dobré úrovni. Jsou zde dostupné satelitní televizní stanice, například VTV, komunikovat lze po internetu. K dostání jsou zde vietnamská periodika, některá zde i vychází (*Tuàn Tin Mói/Novinky týdne*). Konají se zde nejrůznější kulturní akce, sportovní utkání, přímo v areálu *Sapy* probíhají oslavy vietnamských svátků (Tết, Tết Trung Thu/den dětí). Nejen v *Sapě* lze zakoupit dovážené vietnamské potraviny či navštívit vietnamské restaurace. Areál *Sapa* (*Little Hanoi* nebo česky

⁵⁵ Viz například Telč, město zapsané v seznamu památek UNESCO.

⁵⁶ Kocourek, J., Historie příchodu a působení příslušníků vietnamské národnosti na území ČSR (resp. ČSSR) v letech 1950 až 1975. Diplomová práce. Praha, 2001, s. 52.

Malá Hanoj) v Praze můžeme označit za centrum vietnamské menšiny nejen v Praze, ale i v celé ČR. Objevují se i názory, že v letních měsících se *Sapa Hanoj* nápadně podobá. Ze všech těchto důvodů není pro Vietnamce nutností naučit se dobře česky nebo se nějak výrazně integrovat do české společnosti.

4.4 Současná situace

Na přelomu 80. a 90. let se předpokládalo, že počet vietnamských občanů bude postupně klesat. Při sčítání lidu v roce 1991 se k vietnamské národnosti přihlásilo celkem 421 osob.⁵⁷ Díky výše zmíněným příznivým podnikatelským podmínkám se však počet vietnamských občanů neustále zvyšoval a vzrůstající trend si udržel až do současnosti. Volba ČR jako cílové migrační destinace byla ovlivněna také zkušenostmi a znalostmi ze zdejšího předchozího pobytu, ať již vlastního nebo zážitky zprostředkovanými známými či příbuznými. V roce 1994 již na našem území legálně pobývalo 9 633 Vietnamců, tedy 9 % z celkového počtu 104 343 cizinců. K 31. květnu 2011 činil počet Vietnamců 60 931 osob z celkového počtu 426 749 cizinců v České republice.⁵⁸ Vietnamci jsou již dlouhodobě (od roku 1998) třetí nejpočetnější skupinou cizinců v České republice. Největší počet cizinců tvoří Ukrajinci s 128 636 osobami a na druhém místě jsou Slováci s počtem 71 392.

Tato data zahrnují pouze cizince legálně přítomné na českém území s povolením k trvalému nebo jinému typu pobytu a bez českého státního občanství. Dále se na našem území pohybují Vietnamci, kteří získali české státní občanství (včetně zde narozených vietnamských dětí), Vietnamci, kteří žádají o azyl nebo ho již získali a nelegálně přítomné osoby. Počet nelegálně přítomných Vietnamců nelze přesně zjistit, ale některé odhady hovoří zhruba o 20 000 dalších osob.

⁵⁷ Zdroj: ČSÚ dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001> [1.4. 2011]

⁵⁸ Zdroj: ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001> [5.6. 2011]

<i>Počty Vietnamců v letech 1994–2011 a jejich podíl na celkovém počtu cizinců v ČR</i>									
státní občanství	Polsko		Slovensko		Ukrajina		Vietnam		celkový počet cizinců
	Počet	v %	Počet	V %	počet	v %	Počet	v %	
1994	20 021	19 %	16 778	16 %	14 230	14 %	9 633	9 %	104 343
1995	23 053	14 %	39 725	25 %	28 158	18 %	14 213	9 %	159 207
1996	24 491	12 %	50 255	26 %	46 303	23 %	17 620	9 %	199 152
1997	25 019	12 %	52 178	24 %	43 402	21 %	20 950	10 %	210 311
1998	22 166	10 %	49 621	23 %	52 684	23 %	22 875	10 %	220 187
1999	18 278	8 %	40 362	18 %	65 883	28 %	24 824	11 %	228 862
2000	17 050	8 %	44 265	22 %	50 212	25 %	23 556	12 %	200 951
2001	16 489	8 %	53 294	25 %	51 825	25 %	23 924	11 %	210 794
2002	15 996	7 %	61 102	26 %	59 145	26 %	27 143	12 %	231 608
2003	15 766	7 %	64 879	28 %	62 282	26 %	29 046	12 %	240 421
2004	16 265	6 %	47 352	19 %	78 263	31 %	34 179	13 %	254 294
2005	17 810	6 %	49 446	18 %	87 789	31 %	36 832	13 %	278 312
2006	18 894	6 %	58 384	18 %	102 594	33 %	40 779	13 %	321 456
2007	20 601	5 %	67 889	17 %	126 721	33 %	51 101	13 %	392 315
2008	21 710	5 %	76 034	17 %	131 921	31 %	60 255	14 %	437 565
2009	19 273	4 %	73 446	18 %	131 932	32 %	61 115	14 %	432 503
2010	18 242	4 %	71 780	17 %	124 339	29 %	60 301	14 %	425 301
2011	18 572	4 %	71 392	17 %	128 636	30 %	60 931	14 %	426 749

tab. č. 1: Počty Vietnamců v letech 1994–2011 a jejich podíl na celkovém počtu cizinců v ČR
Zdroj: ČSÚ, Ředitelství služby cizinecké policie MV ČR⁵⁹

Jak již bylo zmíněno v ČR se pohybuje několik odlišných skupin vietnamských imigrantů, které se navzájem mírou a způsobem integrace významně liší. První skupinou byli vietnamští studenti a učni, kteří k nám přijížděli za účelem zvýšení kvalifikace. Jako druhou skupinu můžeme označit vietnamské pracující, kteří se zde měli zaučovat, zdokonalovat svoje schopnosti a zároveň zaplňovat prázdné pracovní pozice. Třetí skupinou jsou porevoluční podnikatelé, kteří se snažili zaplňovat prázdná místa na utvářejícím se českém trhu. Čtvrtá

⁵⁹ Zdroj: ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001> [3.6. 2011]

skupina se opět významně liší od všech předchozích, a je zřejmě nejmladší v České republice. Jde o vietnamské občany, kteří k nám začali zhruba od roku 2006 přijíždět na základě povolení k zaměstnání (nikoli podnikatelské). „*Podnikání v oblasti obchodu bylo po dlouhou dobu naprosto dominantním typem ekonomické aktivity občanů Vietnamu. Ovšem příliv nových pracovníků z Vietnamu byl orientován především na zaměstnanecké pozice, což se promítlo do poklesu podílu podnikatelů mezi občany této země (z 97 % v roce 2006 na 66 % v roce 2008).*“⁶⁰ Vietnamští pracovníci byli zaměstnáváni v nejrůznějších továrnách⁶¹ a jiných institucích, kde se živilo jako dělníci. V důsledku ekonomické krize na podzim roku 2008, však došlo k zásadním změnám pracovních možností v ČR, a to jak pro nově příchozí imigranty, tak i pro imigranty zde již žijící. Svědectví k této situaci poskytuje již zmíněný film režiséra Martina Ryšavého *Země snů*⁶². Vietnamci přijíždějí do ČR, aby zlepšili ekonomickou situaci sebe i celé jejich rodiny. Během let se však velmi výrazně změnil profil těchto imigrantů. Jde nyní převážně o osoby z extrémně chudých poměrů, které přijíždějí jako dělníci do továren, nikoli za účelem podnikání. Česká republika je navrátilci ve Vietnamu popisována jako „země snů“ a neomezených možností, kde si lze snadno v mžiku vydělat velké peníze. Mnozí se proto rozhodnou, že také zkusí vycestovat. Každý rok Vietnam vyváží tisíce svých občanů nejen do ČR, ale do všech zemí světa. Takto se snaží řešit vlastní problematiku nezaměstnanosti.⁶³ Do ČR jsou Vietnamci přiváženi skrze zprostředkovatelské agentury. Za cestu do ČR si agentury často účtují částky vysoké i několik set tisíc korun. Vietnamci jsou proto nuceni zastavit své domy. Na zaplacení cesty jedné osoby se tak často skládá i několik dalších příbuzných. Tito migranti nemají vůbec představu o tom, kolik procent z čisté mzdy jim bude strženo za povinné položky jako daně, pojištění apod. Náhle se tak ocitají místo ve „sně“ spíše v noční můře, v cizí zemi, jejím jazykem v podstatě vůbec nevládnou. Navíc díky zdejší ekonomické situaci nejsou ani schopni najít si práci – což byl hlavní důvod, za kterým sem přijeli – a agentury své sliby nedodrží. Návrat do vlasti je však pro Vietnamce v této situaci nepředstavitelný. Ve Vietnamu se zadlužila mnohdy celá jejich rodina, aby mohli oni odjet a zde vypůjčené peníze vydělat a znásobit. Platové podmínky ve Vietnamu jsou navíc horší než v ČR, proto při návratu zpět do vlasti, je v podstatě nemyslitelné, že by se rodina někdy z dluhů dostala. Nehledě na to, že pro jedince by byl již

⁶⁰ Leontiyeva, Y., *Postoje k imigrantům*, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2009, s. 14.

⁶¹ Například továrna na sváření podvozků v Chocni aj.

⁶² Viz Martin Ryšavý: *Země snů*, MILD production, 2009, dostupný z

<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213388119-zeme-snu/>> [10. 1. 2011]

⁶³ Viz Martin Ryšavý: *Země snů*, MILD production, 2009, dostupný z

<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213388119-zeme-snu/>> [10. 1. 2011]

samotný návrat bez splněného cíle obrovskou potupou, a opět nejen pro něj, ale také pro jeho rodinu.

Od února roku 2009 byl organizován vládní projekt tzv. *Dobrovolné návraty*, jako odpověď na bídou situaci mnohých migrantů⁶⁴. Projekt byl financován z *Evropského návratového fondu*, který je součástí obecného programu *Solidarita a řízení migračních toků*. Z výše uvedených důvodů ho však využilo pouze několik desítek Vietnamců⁶⁵. V letech 2006–2009 však přijelo přes 20 000 Vietnamců, což je zhruba třetina celkového počtu legálně u nás pobývajících Vietnamců. Pokud projektu nevyužili, po vypršení povolení k pobytu následuje propad do ilegality⁶⁶ a sankce v podobě nuceného návratu, společně se zákazem opětovného přístupu do ČR. Výzkumné šetření k tomuto tématu bylo realizováno během roku 2009 organizací La Strada ČR.⁶⁷

4.5 Druhá generace

Jelikož ze všech výše uvedených příkladů plyne, že motivace k pobytu v České republice je především ekonomická, nejvyšší počet Vietnamců (stejně jako většiny cizinců v ČR) u nás tvoří ekonomicky aktivní jedinci v produktivním věku. Každým rokem však roste počet vietnamských dětí narozených v České republice. O d roku 1995 do roku 2008 vzrostl jejich počet na 6 219, tedy 35 % celkového počtu narozených cizinců v tomto období (viz *Graf 1*). Vietnamci mají největší podíl na celkovém počtu narozených cizinců v ČR. V roce 2009 se narodilo 947 Vietnamců, 775 Ukrajinců, 434 Slováků.⁶⁸ Pokud má alespoň jeden z rodičů dítěte narozeného v ČR české státní občanství nebo trvalý pobyt v ČR, získává takové dítě automaticky české státní občanství.

⁶⁴ Pro prvních 2 000 zájemců ČR kromě zajištění letu a zaplacení letenky, nabídla také příspěvek 500 EUR na pokrytí nákladů spojených s předčasným odjezdem. Později byl příspěvek snížen na 300 EUR. Pro nelegálně pobývajících cizince pak byl návrat možný, avšak bez motivačního příspěvku.

⁶⁵ Poměrně v hojném počtu využili tohoto projektu Mongolové, kteří se však ve své vlasti před odjezdem do ČR nezadlužili tak obrovskými částkami jako Vietnamci.

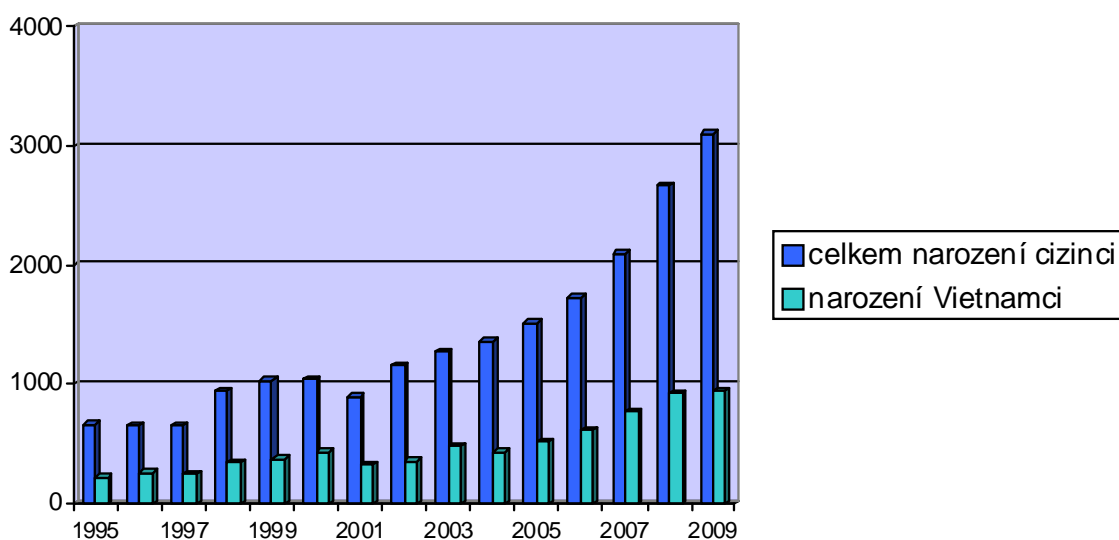
⁶⁶ Zákon o pobytu cizinců se totiž prolíná se zákonem o zaměstnanosti, a říká, že při ztrátě pracovního místa zaniká také účel pobytu a tedy i jeho oprávnění.

⁶⁷ Viz Krebs, M., *Stop pracovnímu vykořisťování – pohled zblízka*, La Strada ČR, o.p.s., 2010, dostupný z <<http://www.strada.cz/attachments/c/caff8730f68b372ba4540292fe8e6bc5.pdf>> [4. 2. 2011]

⁶⁸ Zdroj: ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-009> [5. 6. 2011]

Druhá generace vietnamských migrantů představuje zhruba od 90. let minulého století zřejmě poslední specifickou skupinu Vietnamců⁶⁹ v ČR. Od předchozích skupin se liší zřejmě nejvíce ze všech. Vietnamské děti a mládež (děti obchodníků a pracovníků) se skrze školní docházku integrují do české společnosti mnohem více a mnohem úspěšněji než jejich rodiče. Pokud mluvíme o uzavřenosti vietnamské komunity, je to právě druhá generace vietnamských imigrantů, která v posledních letech poměrně úspěšně napomáhá integraci a otevírání se české společnosti.

Graf 1 Podíl Vietnamců na celkovém počtu narozených cizinců v ČR

Zdroj: ČSÚ⁷⁰

Mnoho dnes již dospělých dětí z jedenapůlté respektive druhé generace vietnamských migrantů se úspěšně vymanilo z osudu každodenní nekonečné práce jejich rodičů. Někteří podnikají ve službách – nabízejí či zprostředkovávají rozmanité aktivity svým krajanům. Například v pražské velkotržnici *Sapa* nalezneme několik prodejen letenek nebo cestovních agentur, zaměřujících se především na cesty do Vietnamu. Otvírají se masážní studia nebo realitní kanceláře, kanceláře právního poradenství a mnoho dalších. Velmi rozšířený je počet vietnamských nehtových či kosmetických studií. Zpravidla bilingvní příslušníci jedenapůlté

⁶⁹ Jednou z otázek na kterou se snaží tato diplomová práce odpovědět je také do jaké míry můžeme v souvislosti s touto generací používat slovo Vietnamec /Vietnamka.

⁷⁰ Zdroj: ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-009> [5. 6. 2011]

generace často působí jako překladatelé – tlumočníci především v právních agenturách, na soudech nebo policii, kde pomáhají překonat kulturní a jazykovou bariéru svým krajanům.

5. VLIV KONFUCIÁNSTVÍ NA VZTAHY A VÝCHOVU VE VIETNAMSKÉ RODINĚ

Vietnamská společnost se téměř tisíc let utvářela pod čínskou nadvládou (od roku 111 př. n. l. do roku 939 n. l.). „*Jakkoliv rozporuplně to může znít, Čína byla pro svého jižního souseda po staletí nejen úhlavním nepřítelem, ale i nedostižným vzorem.*“⁷¹ Vztah Vietnamu k Číně v podstatě odpovídal konfuciánskému pojetí vztahu mladšího a staršího bratra.⁷² Dlouhodobé působení čínské kultury mělo velmi významný vliv na kulturní rysy dnešního Vietnamu. Došlo k vzájemné výměně mnoha kulturních prvků. Číňané se naučili sklizni dvou úrod rýže ročně, Vietové mimo jiné výrobě papíru a porcelánu.⁷³ Jistě nejvýznamnější však pro vietnamskou společnost bylo seznámení se s filozoficko-náboženskými systémy: buddhismem, taoismem a konfuciánstvím.⁷⁴ Z těchto tří směrů měl zřejmě největší podíl na formování vietnamské společnosti právě konfucianismus. Jeho vliv je ve vietnamské kultuře stále velmi patrný a je pravděpodobné, že si ho udrží i v budoucnosti.

Zakladatelem konfucianismu byl Konfucius, čínský mudrc žijící v letech 551-479 př. n. l. Konfuciovo učení poznamenalo velkou část jihovýchodní Asie. Zaměřovalo se na praktičnost – mluvilo o společnosti, dobrých mravech, pořádku, sebekultivaci a lásce k poznání a vzdělání. Konfuciovi žáci sepsali myšlenky svého učitele krátce po jeho smrti ve známém díle *Lun jü* (Hovory). K základním rysům konfuciánského učení patří úsilí o nalezení a zachování pořádku, úcta ke vzdělání a snaha o dosažení co nejvyššího stupně vzdělání a humanismus.⁷⁵ Člověk je podle konfuciánství z přirozenosti dobrá bytost, musí však pracovat na tom, aby si svoji dobrotu udržel. Pokud tak bude činit a bude udržovat mravní čistotu, jeho duše dojde klidu. Každý člověk má dvě duše – jednu spirituální a jednu žijící. Žijící duše po smrti zaniká, avšak o duši spirituální musí pozůstalí dále pečovat, aby zůstala zachována.⁷⁶

⁷¹ Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M., Dějiny Vietnamu. Lidové noviny, Praha, 2008, s. 56.

⁷² Viz Hoobler, T., Hooblerová, D., Konfucianismus, NLN, s. r. o., Praha, 1997.

⁷³ Viz *Vietnamci*, In: Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Nadace Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. Lidové noviny, Praha, 2002, s. 357-392.

⁷⁴ Viz Müllerová, P., Stručná historie států: Vietnam, Libri, Praha, 2004.

⁷⁵ Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M., Dějiny Vietnamu. Lidové noviny, Praha, 2008, s. 55.

⁷⁶ Viz Müllerová, P., Stručná historie států: Vietnam, Libri, Praha, 2004.

5.1 Konfucianismus ve vietnamské historii

První vládnoucí dynastie ve Vietnamu byly zaměřeny buddhisticky nikoli konfuciánsky. Do Vietnamu se konfucianismus rozšířil z Číny kolem 2. století n. l., tedy v období čínské nadvlády na území Vietů. Již v 1. století n. l. však bylo založeno několik prvních škol pro syny vietnamských šlechtických rodin a syny čínských správců. V letech 187-226 n. l. došlo k založení dalších škol v Giao chí a příchodu konfuciánských učenců. Díky těmto událostem se konfuciánství v zemi upevnilo, avšak pouze na úrovni nejvyšších vrstev, na venkov se rozšířilo až mnohem později. I přesto je tehdejší správce Sī Nhiếp považován za otce vietnamského konfucianismu.

V době vlády dynastie Pozdní Lý (1009-1225 n. l.) došlo k velkému rozkvětu říše. V roce 1010 bylo přesunuto sídlo hlavního města do Than Longu, na místo dnešního Hanoje, a v roce 1054 byla země přejmenována na Đai Viêt, Velký Viet. V polovině 11. století se na dvoře objevili konfuciánští mistři a zhruba na 700 let se centrem vietnamského konfucianismu stal v hlavním městě nově vybudovaný Chrám literatury (Van Mieu), tehdejší centrum vzdělanosti, zasvěcené Konfuciovi. K významnějšímu rozšíření dochází kolem 13. století a během 14. století se počet osob s konfuciánským vzděláním zvyšuje a konfuciánští učenci pronikají také do státního systému. Postavení konfucianismu ve státě se upevňuje na úkor doposud převažujícího buddhismu. Do této doby je konfucianismus šířen pouze mezi vyššími společenskými vrstvami a aristokracií. Mezi venkovským obyvatelstvem se konfucianismus rozšířil až koncem 15. století, kdy se na venkově začínají zakládat také první školy. V této době, během první poloviny vlády dynastie Pozdní Lê (1428-1788), zaznamenal konfucianismus největší rozkvět a stal se státní ideologií. Na venkově však byl konfucianismus vždy silně přizpůsobený tamějším potřebám. Ryzí konfucianismus se vyskytoval pouze ve vyšších společenských vrstvách – v rodinách učenců. Rozdíl mezi konfucianismem vyšších a nižších společenských vrstev se projevoval vždy. Vietnamská společnost byla a je charakteristická svou vysokou mírou synkretičnosti. Již odedávna Vietnamci přizpůsobovali převzaté myšlenky a zvyky vlastnímu prostředí. Není složité ve Vietnamu nalézt místa, kde v těsné blízkosti stojí buddhistický chrám a křesťanský kostel. Totéž platí pro konfucianismus. Jak uvádí Petra Müllerová: *„Duchovní život Vietnamců formovaly velké filozoficko-náboženské systémy Dálného východu: buddhismus, taoismus a konfuciánství, jimiž prostupoval vietnamský animismus, totemismus a kult předků. Posléze*

došlo k vytvoření synkretického systému, který je známý pod názvem Trojí náboženství (Tam Giao) a který čerpá ze všech zmíněných systémů a životních postojů.⁷⁷

5.2 Konfucianismus a rodinné vztahy

Konfuciánská společnost vyzdvihuje důležitost mezilidských vztahů. Základní jednotkou společnosti je rodina. „Podle Konfucia se tři z pěti základních mezilidských vztahů, které sám definoval, odehrávají uvnitř rodiny, jsou to vztah mezi otcem a synem, manželem a manželkou a mladším bratrem a starším bratrem (Všimněme si, že Konfucius viděl rodinu jako patriarchální společenství. Nezahrnul do svého rozdělení mezilidských vztahů vztah mezi matkou a dcerou nebo starší sestrou a mladší sestrou.) Zbylé dva vztahy jsou mezi přítelem a přítelem a panovníkem a poddaným.“⁷⁸ Jedním z nejdůležitějších vztahů byl vztah otce k synovi a naopak. Respekt a autorita vůči otci měla zaručit následný respekt vůči autoritě panovníka. Člověk není vnímán jako jednotlivec, ale jako součást společnosti, na jejímž osudu se podílí. Jednou ze základních funkcí rodiny bylo poskytnutí vzdělání a správná výchova. Výchova byla směřována především k uvědomění si odpovědnosti za osud celé společnosti. „Dobré či špatné fungování rodiny mělo podle konfuciánského učení dopad na celou společnost. Byla-li správně dodržována rodinná pravidla a každý člen plnil své povinnosti, měl panovat soulad nejen uvnitř rodiny, ale v celé společnosti. Naopak v případě, že byly hlavní principy porušovány a osobní závazky rodinných členů nebyly naplněny, mohla tato skutečnost negativně ovlivnit celé okolí.“⁷⁹ „Ti, kdož se v soukromém životě dobře chovají k rodičům a k starším bratrům, zřídka projevují ve veřejném životě sklon odporovat vrchnostem.“⁸⁰

V soudobé vietnamské společnosti stále přetrvává důraz na hodnoty, které konfucianismus vyzdvihuje. Tak jako ve většině asijských kultur jde především o úctu k rodičům a starším nebo společensky významnějším lidem. Vztah dominance a subordinace se prolíná celým učením konfucianismu. Typické je udržování společenské hierarchie. I zde platí, že hierarchie v rodině zajišťuje také hierarchii ve společnosti. Vztah nadřízenosti a podřízenosti platí ve vyšším sociálním statutu, ale také z hlediska věkového. Mladší se mají

⁷⁷ Müllerová, P., Stručná historie států: Vietnam, Libri, Praha, 2004, s. 31-32.

⁷⁸ Viz Hoobler, T., Hooblerová, D., Konfucianismus, NLN, s. r. o., Praha, 1997.

⁷⁹ Nováková, K., Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 37.

⁸⁰ Konfucius, Rozpravy, Mladá fronta, Praha, 1995, s. 83.

podříditi starším, jelikož starší mají více zkušeností a mají tedy právo na to, aby je mladší respektovali. Ve vietnamské společnosti funguje poměrně složitý systém oslovování, vycházející z věkové a pohlavní hierarchie. Vietnamština sice zná slovo, které vyjadřuje neutrální osobní zájmeno já – *tôi*⁸¹, používání tohoto slova je však omezeno pouze na vybrané situace. V běžném hovoru se osobní zájmeno já vyjadřuje pomocí vztahu, který má mluvčí k osobě se kterou hovoří. Vztah k druhé osobě je určen především věkem a dále společenským postavením. Je tedy nutné odhadnout věk a samozřejmě pohlaví druhé osoby. Na základě toho zvolíme vhodné oslovení (osobní zájmeno). Osobní zájmena jsou odvozena z terminologie/označení příbuzenských vztahů. Ve vietnamštině neexistuje tykání nebo vykání, tak jak je známe z českého jazyka. Zdvořilé oslovení se tvoří pomocí výběru vhodného osobního zájmena. Samozřejmě existují i další způsoby jak informaci sdělit velmi zdvořile (např.: pomocí zdvořilostní částice ạ).

Například při konverzaci s o trochu starším mužem zvolíme osobní zájmeno *anh* – tedy starší bratr, zatímco on nás bude oslovovat *em* – tedy mladší sourozenec. Během rozhovoru s tímto mužem budeme sami sebe taktéž označovat *em*, muž bude při mluvení o sobě používat označení *anh*. Pokud bude žena, například kolem třiceti let konverzovat s teenagerem, bude se teenager označovat jako *em* a ona ho tak bude oslovovat. Sama sebe bude označovat jako *chị* - tedy starší sestra. Vietnamština v rámci oslovování a příbuzenských vztahů odlišuje velké množství různých termínů. Existuje například několik různých pojmenování pro strýce. Záleží na tom, zda je strýc bratrem matky nebo otce a zda je starší nebo mladší než daný rodič. Pokud chceme být zdvořilí, můžeme danou osobu oslovit zájmenem vyjadřujícím uctivější vztah. Systém oslovování je velmi složitý a existuje v něm mnoho záležitostí a výjimek. Například zájmeno *anh* – starší bratr se v jistém kontextu, ve vztahu k ženě, používá mimo jiné také k určení jejich manželského či mileneckého vztahu.⁸² Jak podotýká Ivo Vasiljev, pro Evropana může být velmi problematické, pokud Vietnamce nezná, určit jaký je jeho věk. „*Ve styku s Vietnamci je riziko nedorozumění zvýšeno tím, že svou drobnou fyzickou konstitucí a některými antropologickými rysy vyvolávají dojem, že jsou mladší, než ve skutečnosti jsou,*

⁸¹ Je zajímavé, že původním významem slova *tôi* bylo *otrok*, jak uvádí Vasiljev, I., K problému adaptace vietnamských pracujících v naší společnosti – normy zdvořilého chování, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 56.

⁸² Viz Vasiljev, I., K problému adaptace vietnamských pracujících v naší společnosti – normy zdvořilého chování, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988.

*a to často o deset i více let.*⁸³ Účelem těchto pravidel oslovení není pouze označit vztah mezi dvěma a více osobami. Každé označení s sebou nese i soubor norem, jak je vhodné se k druhé osobě chovat. Tento systém nám mimo jiné také ukazuje, jak podstatné jsou pro Vietnamce příbuzenské vazby. S trochou nadsázky můžeme říci, že celá společenská hierarchie je postavena na rodinných vztazích. Prezident Ho Či Min je po celém Vietnamu znám jako strýček Ho, přičemž jde o výraz bác – tedy nejváženější ze strýců, starší bratr otce.

Vietnamská společnost byla tradičně patrilineární. To znamená, že členství v dané descendenční skupině je odvozováno pouze skrze mužské potomky. Odtud označení pro rodiče matky a rodiče otce – ông bà trong – prarodiče z otcovy strany (dědeček a babička vnitřní/uvnitř), ông bà ngoài – prarodiče z matčiny strany (dědeček a babička vnější/venku). Ve vietnamské rodině se uplatňoval také patriarchální princip. Autoritou byl (a je) muž. Můžeme si všimnout, že ve Vietnamu je běžné a zdvořilé při oslovení nejprve uvést muže a pak teprve ženy. Tedy nikoli „Dámy a pánové“, ale „Páni a dámy“. Existují však výjimky a například ve výrazu vợ chồng – manželé – se pořadí mění, tedy vợ – manželka a chồng – manžel. Podle konfucianství žena podléhala tzv. trojí podřízenosti – tam tông: nejdříve autoritě rodiče, následně autoritě manžela a nakonec případně vlastnímu synovi.

Konfucianské učení nastoluje povinnosti a práva mezi jednotlivými členy rodiny. Určuje základní pravidla vztahu děti – rodiče i naopak. Mezi základní hodnoty konfucianismu patří humánnost, věrnost a především synovská oddanost. Synovská oddanost (hiếu) byla jednou z nejvyšších morálních hodnot konfucianské rodiny, primární ctnost, na které se zakládaly všechny ostatní. Mravní princip synovské oddanosti vycházel ze vztahu podřízenosti dětí vůči rodičům. Pravidla tohoto vztahu a morální pravidla mezilidských vztahů obecně byla zanesena v Knize synovské oddanosti (Hiếu kinh).⁸⁴ Ta byla sestavena ve 3. století př. n. l., a stala se základním učebním textem tzv. Malého učení. Malé učení představovalo základní stupeň vzdělání, kterým museli projít všichni studenti. Zahrnovalo etiketu, morálku, umění vystupování a úctu ke starším lidem. *„Pravil Mistr: Povinnost jinocha je chovat se dobře doma k rodičům a k starším lidem mimo dům, být opatrný v slibech přesný v jejich dodržování, být laskavý ke každému a zejména hledat spojení s Dobrem. Zbude-li mu ještě nějaká síla, až toto vše vykoná, nechť se vzdělává.*⁸⁵

⁸³ Vasiljev, I., K problému adaptace vietnamských pracujících v naší společnosti – normy zdvořilého chování, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 60-61.

⁸⁴ Viz Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004.

⁸⁵ Konfucius, *Rozpravy*, Mladá fronta, Praha, 1995, s. 84.

Synovská oddanost však primárně nevycházela z povinnosti, ale z přirozené úcty a lásky k rodičům. „*Otec mne zplodil, matka vychovala, proto je miluji.*“ (*Ai ai phũ mầu sinh ngã cù lao/Cha sinh ta, mẹ nuôì ta thuong cha mẹ.*).⁸⁶ Byla vděčnou oplatou za péči rodičů v dětství. Důkazy projevů lásky a úcty k rodičům nalezneme také v literatuře. Na toto téma netvořili jen vzdělané vrstvy. Mnoho lidových písní a rčení se také zaměřuje na láskyplný vztah k rodičům.⁸⁷ Jelikož však láska k rodičům nemusela být samozřejmostí, bylo nutné kodifikovat pravidla synovské oddanosti v zákoně. „*V pokročilém věku byli rodiče na svých dětech zcela závislí („Starému otci je dítě pilířem“ / Cha già, con cộc), a proto byla povinná péče o rodiče zanesena i v zákoně.*“⁸⁸ Děti měly vůči svým rodičům mnohé povinnosti a závazky. Pokud některé závazky děti nedodržely, hrozily jim různé tresty. Za zanedbání péče například viníka čekalo 80 ran holí.⁸⁹

Děti byly povinny starat se (duchovní i materiální podpora) o rodiče v nemoci i ve stáří, ale také po smrti. Sourozenci se v péči mohli střídat. Projevovali tak vděk za léta jejich raného dětství, kdy pro ně rodiče dělali totéž. Vietnamci věří, že o duši je potřeba se starat i po smrti. Většina Vietnamců vyznává kult předků, který se vyvinul z prapůvodní víry v totemismus a animismus. Kdy k této přeměně došlo nelze přesně určit. „*Kult předků, typický pro země Dálného východu, tedy i pro Vietnam, nepředstavuje uctívání bohů. Jde o obřady založené na úctě a respektu k těm, kteří dali život současné generaci. Kult je založen na víře, že duše zemřelých žijí a vracejí se na zem, aby chránily své potomky. Smrt je jednoduše považována za povinnost na konci více či méně dlouhého pozemského života, za odchod a připojení se k předkům velké rodiny. Kult vyjadřující úctu k předkům je podle Vietnamců samotných nejdůležitějším rituálem v životě rodiny i společnosti vůbec.*“⁹⁰ Služba duším zemřelých je privilegiem pána domu nebo nejstaršího syna. Také proto bylo tužbou každého Vietnamce mít

⁸⁶ Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 45, podle *Nguyễn Đãng Duy* (*Konfucianismus ve vietnamské kultuře*, Hà Nội: NXB Hà Nội, 1998, s. 141).

⁸⁷ Viz Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004.

⁸⁸ Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 58.

⁸⁹ Viz Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004.

⁹⁰ Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004, s. 35.

syny raději než dcery.⁹¹ Pokud zesnulému po smrti není dopřáno vhodného pohřbu či mu není obětováno, bloudí duše mezi lidmi v podobě zlomyslných a zlých duchů a straší pozůstalé.

Vietnamci věří, že duše po smrti žijí stejným životem jako na zemi – proto mají i podobné potřeby.⁹² V domácnosti každé rodiny se nachází kout s malým či větším ozdobeným oltářem – bàn thờ (stůl k uctívání), určeným k uctění památky rodinných předků. Vzhled oltářů se v čase mění. Tradiční součástí bývá popel předků, fotky zemřelých členů rodiny, destičky se jmény zemřelých, vonné tyčinky, ovoce nebo také rituální peníze. Při významných událostech (svatby apod.) jsou duše předků přizvány k oslavám.

Kromě péče o rodiče v těžkých chvílích se děti měly také snažit přinést svým rodičům slávu. Projevem synovské oddanosti bylo také ochránit dobré jméno rodičů a dokonce skrytí jejich chyb. *„Dítě za žádných okolností nesmělo vznést jakákoli obvinění proti svým rodičům (s výjimkou zločinu vzpoury, velezrady a spiknutí), jinak by se provinilo proti synovské oddanosti. Poprvé byl tento zákaz vzájemného obviňování se mezi dětmi a rodiči stanoven v nařízení panovníka Trần Minh Tônga (1314-1329) roku 1315. Právo také podporovalo děti v tom, aby podstupovaly tresty místo svých vinných rodičů.“*⁹³

Konfucianismus do práva poměrně významně zasahoval. Vietnamské středověké právo vycházelo z čínského práva té doby. Bylo úzce propojeno s morálkou a fungovalo jako záruka dobrých mravů. Jelikož dobré mravy vedou k dobré společnosti. Naopak pokleslé mravy jsou cestou k úpadku.⁹⁴ *„Středověké právo tedy nechránilo vlastní pořádek ve společnosti, ale ochraňovalo mrav, jehož zachovávání mělo být zárukou společenského pořádku.“*⁹⁵ Díky tomu byly například stejné trestné činy hodnoceny různými tresty podle vztahu osob ve sporu. Výše a způsob trestu se odvíjela dle toho kým, na kom byly spáchány. V době kdy byl konfucianismus státní ideologií, platily dva zákoníky: Hồng Đức z 16. století a Gia Long z 19. století. Oba tyto zákoníky v sobě zahrnovaly 10 krutostí, tedy 10 nejzávažnějších provinění: vzpuru, velezradu, vlastizradu, krutost, provinění proti světovému řádu, neúcta,

⁹¹ Synové navíc do rodiny přinášeli věno.

⁹² Na onom světě platí také stejné principy jako na zemi. Je například lepší „posílat“ předkům tvrdší měnu v podobě rituálních peněz.

⁹³ Nováková, K., Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 56–57.

⁹⁴ Viz Nováková, K., Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století. Diplomová práce. Praha, 2004.

⁹⁵ Nováková, K., Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 49.

neúcta k rodičům, porušení rodinné věrnosti, vnitřní zmatek/ krvesmilství.⁹⁶ Mezi největší prohřešky synovské oddanosti patřilo: obvinění rodičů, nadávání rodičům, neuposlechnutí rodičů, bití či zabití rodičů, opuštění rodičů, nedostatek péče, uzavření sňatku v době smutku za rodiče, oddání se potěšením v době smutku za rodiče, nenošení smutečního oděvu a zamlčení o smrti rodičů.

Konfucianismus však zdůrazňuje oboustrannost a vzájemnost vztahů. To znamená, že nejen dítě má povinnosti k rodičům, ale také rodič má závazky k dítěti a z těchto povinností plynnou jistá práva dítěte. Postavení v rodině se řídilo a stále řídí podle věku, pohlaví a příbuzenských vztahů. Rodinná výchova má zásadní vliv na to, jak následně jedinec vystupuje ve společnosti. Proto konfucianismus klade na výchovu dětí velký důraz a věnoval ji mnoho času. Rodiče mají své děti vychovat v úctě před společenskou hierarchií a vybavit je znalostmi a dovednostmi k praktickému životu. Mají se k dětem chovat s laskavostí a shovívavostí. Mladší sourozenci se ke starším chovají s úctou, starší k mladším zase s porozuměním. Například stejně jako děti byli rodiče povinni držet smutek za zemřelé dítě. Délka smutku se odvíjela od pohlaví a pořadí narození dítěte – nejdéle se truchlilo za prvorozeného syna, nejméně za dcery. *„Pravil Mistr: Dokud nějaký muž má ještě otce naživu, je možno vidět jenom jeho úmysly. Teprve když otec zemře, lze seznat, zda je či není schopen je provést. Dokáže-li po celé tři roky smutku udržovat domácnost přesně tak jako za dnů otcových, pak je skutečně dobrý syn.“*⁹⁷

Práva dítěte však byla v zákoně zmiňována pouze minimální měrou. Zákon sice vymezoval povinnost péče o dítě, nevymezoval však v podstatě žádné sankce když k adekvátní péči nedojde. Rodiče dokonce mohli své dítě prodat. *„V době hladomorů v důsledku sucha nebo naopak záplav mohli podle staré zvyklosti někteří rodiče prodat jednoho nebo více svých potomků, aby snížili spotřebu potravin v rodině a zvedli životní úroveň zbývajících členů rodiny. Prodej dětí byl ve Vietnamu vnímán jako nutnost, kterou rodiče v době nouze zachránili život sobě a svým zbývajícím potomkům, a nebyl proto nijak zvlášť odsuzován. Prodaní dítěte nemuselo nutně znamenat jeho degradaci na nižší společenský statut. Jednalo se o prodej jeho práce, nikoliv o prodej jeho osoby.“*⁹⁸ Na rozdíl od Číny však ve Vietnamu nikdy nedošlo k usmrcování dětí, možná právě díky výše uvedené možnosti prodeje.

⁹⁶ Viz Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004.

⁹⁷ Konfucius, *Rozpravy*, Mladá fronta, Praha, 1995, s. 85.

⁹⁸ Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 60.

5.3 Konfucianismus a vzdělání

Ve Vietnamu bylo vzdělání historicky privilegiem vyšších vrstev. Téměř do poloviny 20. století bylo více než 90% obyvatel Vietnamu negramotných.⁹⁹ Vzdělání bylo velmi těžko dostupné a nejen z těchto důvodů k němu lidé odedávna chovali velkou úctu. Celospolečenský respekt ke vzdělání je jedním z typických projevů konfucianismu, který se udržel až do současné doby. „*Pravil Mistr: Učte se, jako byste se hnali za někým, koho nemůžete dohonit, jako by to byl někdo, koho byste se báli ztratit!*“¹⁰⁰

Konfucianismus klade důraz především na etickou stránku studia. Lidé jsou podle něj ve své podstatě dobří a správného chování mají dosáhnout skrze výchovu, vzdělávání, dobrým příkladem a dodržováním mravních norem. To zajistí téměř bezproblémový chod celé společnosti. Zlé skutky jsou tedy pouhým důsledkem nevědomosti.¹⁰¹ Vzdělání je jedna z nejvyšších lidských hodnot a zároveň jedna z nejlepších cest k sebezdokonalování. Proto je zdůrazňován význam výchovy, vzdělávání a péče o vlastní osobnost. Každý vzdělanec by měl podle konfucianismu dosáhnout mravní dokonalosti. To lze učinit rozvíjením pěti ctností: humánnosti, vědomí závazku, dodržování rituálu, moudrosti a důvěryhodnosti. Díky tomu by vzdělanci měli být zároveň nositelé vysokých morálních hodnot. „*Ideální Člověk rozvíjí v ostatních mravní hodnoty a nikoliv nectnosti. Malý Člověk činí opačně.*“¹⁰²

Do 19. století bylo vzdělání úzce svázané s konfuciánským učením a morálkou. „*Stejně jako v Číně, kde byly znalosti konfuciánské nauky jedinou cestou ke kariéře, narůstal i ve Vietnamu z podobných důvodů počet přívrženců konfucianismu.*“¹⁰³ Rodiny vzdělanců, kteří přijali konfucianismus se přísně řídili konfuciánskými pravidly. Na venkově byl však přístup ke vzdělání velmi omezený a tamější rodiny se řídily spíše tradicemi než konfuciánským morálním kodexem. Platilo však, že vzdělání (a úřednické zkoušky) bylo jednou z mála cest ke společenskému vzestupu. Také s tímto souvisela všeobecná úcta ke vzdělání a vzdělaným lidem. Úctě se těšili také učitelé jakožto širitelé vzdělání. Jak praví

⁹⁹ Viz Blabol, J., Péče o vietnamské pracovníky v průmyslovém podniku. Diplomová práce. Praha, 1990.

¹⁰⁰ Konfucius, Rozpravy, Mladá fronta, Praha, 1995, s. 117.

¹⁰¹ Viz Konfucius, Rozpravy, Mladá fronta, Praha, 1995.

¹⁰² Konfucius, Hovory, CAD PRESS, Praha, 1994, s. 99.

¹⁰³ Hoobler, T., Hooblerová, D., Konfucianismus, NLN, s. r. o., Praha, 1997, s. 59.

jedno vietnamské přísloví: „*Na prvním místě je učitel, na druhém místě je taky učitel*“ (*Nhát tỵ vi sư, bán tỵ vi sư*).¹⁰⁴

Vztah učitel – žák se prolíná celým učením konfucianismu a je mu věnována velmi pečlivá pozornost. Vztah učitele a žáka je přirovnáván ke vztahu otec – syn. Žák má vůči učiteli povinnosti nejen studijní, ale také morální, jelikož jak již bylo výše zmíněno, vzdělání je v očích konfucianismu především mravní kultivace. Učitel si zasloužil úctu za života i po smrti, protože díky své ochotě a laskavosti předat vlastní znalosti a zkušenosti se podílel na správném charakteru svých žáků. Základní pravidla vztahu učitel – žák byla dokonce zanesena v zákoně. Neuctivost mohla být trestána holí nebo dokonce zákazem žákovi budoucí úřednické kariéry. Pokud se však žák dostatečně kál, přiznal chybu a usiloval o její odčinění, bylo přípustné i odpuštění.¹⁰⁵

5.4 Vliv konfucianismu v současnosti

Konfucianismus je pevnou součástí vietnamské společnosti. Během staletí vlivu tohoto směru mnohé jeho myšlenky zcela splynuly s vietnamskou kulturou a jeho vliv je patrný až do dnešních dnů. Rodina a vzdělání jsou stále velmi významnými hodnotami vietnamské společnosti. Jednou z nejčastějších odpovědí na otázku *V čem se podle Vás liší Vietnamci od Čechů a naopak?* ve výzkumu k této diplomové práci bylo: nedostatečný respekt k rodině a úcta ke starším lidem. Autorka Phung Thi Phuong Hien¹⁰⁶ podotýká, že současný vietnamský systém vzdělávání a výchovy se opírá o tři základní prameny: vliv konfuciánské tradice, vliv evropské tradice a vliv válečného období (do 80. let 20. století).

Konfuciánská výchova se v dnešním Vietnamu začala systematicky uplatňovat již od 2. století. V roce 1919 byla konfuciánská výchova oficiálně zrušena. Tehdy začal vznikat nový systém školství. Přístup ke vzdělání byl však stále velmi omezen a mohly si je dovolit pouze vyšší bohaté vrstvy. Až po roce 1945 došlo spolu se získáním samostatnosti také k obnově školského systému. Do škol byla zaváděna vietnamština. Vzhledem k častému

¹⁰⁴ Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004, s. 29-30.

¹⁰⁵ Viz Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. Praha, 2004.

¹⁰⁶ Viz Phung Thi Phuong Hien, *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu – tradice a současnost*, In: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006, s. 129-132.

nedostatku potřebných materiálů – papírů, psacích potřeb apod. měl však zásadní roli ve vzdělávání i nadále učitel – jako šířitel vzdělání se proto těšil stále velké úctě. Jelikož vzdělání bylo ve Vietnamu velmi dlouhou dobu nedostupné privilegium vyšších vrstev, udrželo si statut něčeho výjimečného až do dnešní doby. Až do roku 1945 bylo až 90 % obyvatel Vietnamu negramotných. Jedna škola připadala asi na 1 000 vesnic a v celé Indočíně fungovala pouze jedna univerzita s lékařskou a právníckou fakultou.¹⁰⁷ Zřejmě právě kvůli velkým problémům s gramotností a nedostupností vzdělání a samozřejmě také v důsledku konfucianské tradice bylo a je vzdělání považováno za tak důležitou hodnotu vietnamské společnosti. *„Dodnes má ve Vietnamu konfucianismus, byť v dnešní nové podobě, nejsilnější vliv na výchovu ze všech tradičních filozofických či náboženských směrů a nauk.“*¹⁰⁸

Píle vietnamských žáků a studentů v ČR je všeobecně známá. Rodiče chtějí, aby jejich děti měly to nejlepší možné vzdělání, za které jsou mnohdy ochotni utratit obrovské částky. *„Dosažené vzdělání dítěte silně posiluje prestiž celé rodiny. Rodiče proto vždy chtějí, aby jejich děti studovaly na vysoké škole a dosáhly nejvyššího vzdělání bez ohledu na to, jestli děti chtějí nebo ke studiu mají předpoklady. Starší generace měly těžký život a málokdo mohl studovat na vysoké škole, proto teď vkládají do svých dětí naděje a jsou ochotni se obětovat a věnovat se dětem ze všech sil. Děti ve Vietnamu nemají v porovnání s vrstevníky v ČR tak velkou svobodu samostatného rozhodování, často za ně rozhodují rodiče.“*¹⁰⁹ Jak uvádí jeden z respondentů z výzkumu Stanislava Broučka: *„No tak vím že vlastně chtěl¹¹⁰ abychom se všichni dostali na gymnázium Všichni. Že je to potřeba to gymnázium tady. Že je to potřeba. Nevím jestli nás lákal, ale chtěl vždycky to nejlepší vzdělání, jaké bychom mohli dostat. Takže gymnázium byla tehdy jako samozřejmost.“*¹¹¹

¹⁰⁷ Viz Blabol, J., Péče o vietnamské pracovníky v průmyslovém podniku. Diplomová práce. Praha, 1990.

¹⁰⁸ Phung Thi Phuong Hien, *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu – tradice a současnost*, In: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006, s. 130.

¹⁰⁹ Viz Phung Thi Phuong Hien, *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu – tradice a současnost*, In: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006, s. 137.

¹¹⁰ otec, pozn. autorky

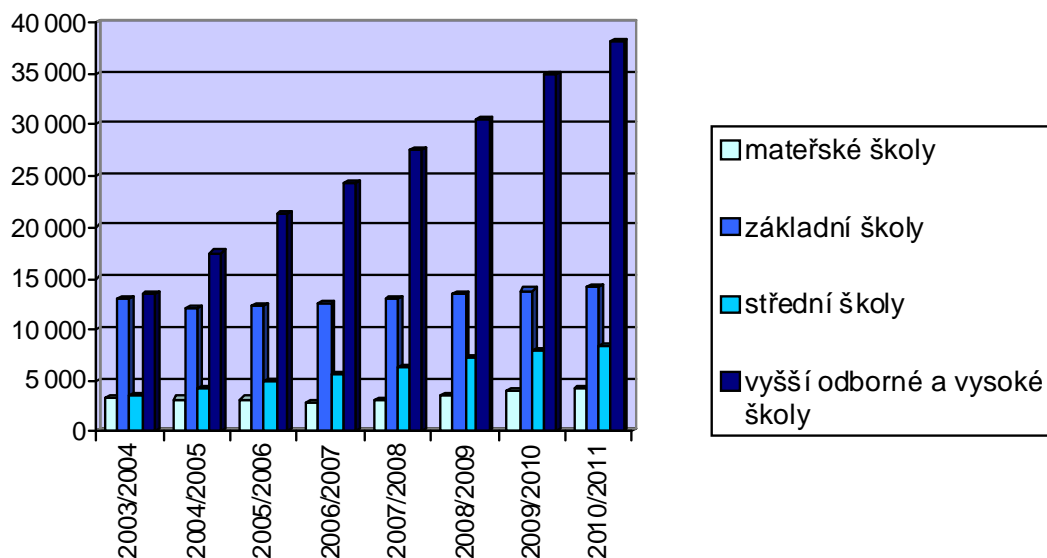
¹¹¹ *Rozhovor s Markem*. In: Brouček, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. In: *Integrace cizinců na území ČR, EÚ AV ČR, Praha, 2003, s. 134.*

6. VZDĚLÁVÁNÍ VIETNAMSKÝCH DĚTÍ V ČR

6.1 Vietnamští žáci a studenti na českých školách

Počet vietnamských imigrantů v ČR stále roste. Spolu s tímto počtem narůstá i počet vietnamských dětí. Vietnamci (na rozdíl od migrantů jiných státních občanství) velmi často do ČR přijíždějí společně se svými rodinami, případně postupně svoji rodinu do ČR přemísťují nebo se děti narodí přímo v ČR. Nejen díky konfuciánské úctě ke vzdělání se proto vietnamské děti a mladí lidé během několika let stali velmi významnou částí žáků a studentů českých škol. Již několik let tvoří vietnamské děti a mládež jednu z nejsilnějších skupin žáků a studentů cizinců v ČR. Jak ukazuje *Graf 2*, celkový počet cizinců na českých školách stále roste. Mezi roky 2003/2004 a 2010/2011 se jejich absolutní počet navýšil z 33 307 na 64 904.

Graf 2 Vývoj počtu žáků/studentů cizinců na jednotlivých typech škol od školního roku 2003/2004 do 2010/2011

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání¹¹²

Je však nutné upozornit, že velmi významný podíl na tomto růstu mají slovenští vysokoškolští studenti, kteří tvoří celkově největší a značně specifickou skupinu studentů cizinců v ČR. Zatímco ve školním roce 2003/2004 tvořili studenti vyšších odborných a vysokých škol 40 % (13 498) cizinců na všech typech škol, ve školním roce 2010/2011 to

¹¹² Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/733/2158>> [10.6.2011]

bylo již 59 % (38 114) z tohoto počtu. K 31. 12. 2010 zahrnovali slovenští vysokoškoláci a studenti VOŠ 64 % (24 591) všech cizinců na českých VŠ a VOŠ.

Počty žáků cizinců na různých typech škol v ČR (stav k 30. 9. 2010)						
státní občanství	mateřské školy	základní školy	střední školy	konzervatoře	vyšší odborné školy	vysoké školy
celkem	328 612	789 486	532 889	3 560	29 793	396 307
Česká republika	324 389	775 377	524 431	3 424	29 367	358 642
cizinci	4 223	14 109	8 458	136	426	37 665

tab. č. 2: Počty žáků cizinců na různých typech škol v ČR (stav k 30. 9. 2010)

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání¹¹³

Vzdělávání žáků a studentů cizinců (tedy těch, kteří nemají české státní občanství) na českém území je ošetřeno zákonem. Paragraf 20 o vzdělávání cizinců školského zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, říká, že cizinci v ČR (včetně cizinců mimo státy EU) mají v oblasti základního, středního, vyššího odborného a vysokoškolského vzdělání stejná práva a povinnosti jako občané ČR, pokud splňují několik podmínek. K základnímu a střednímu vzdělávání mají cizinci přístup pokud pobývají v ČR oprávněně. K předškolnímu, základnímu uměleckému a jazykovému vzdělávání mají cizinci přístup pokud na území ČR mají povolení k pobytu na dobu delší než 90 dnů, jsou osobami oprávněnými pobývat na území ČR za účelem výzkumu, jsou azylanty, osobami požívajícími doplňkové ochrany, žadateli o udělení mezinárodní ochrany nebo osobami požívajícími ochrany dočasné. Oprávněnost svého pobytu jsou cizinci povinni doložit řediteli dané vzdělávací instituce. Cizinci mají navíc na základě vlastní žádosti právo na prominutí přijímací zkoušky z českého jazyka při přijímacím řízení na SŠ a VOŠ.¹¹⁴

U dětí cizinců, které již mají české státní občanství, se vzdělávání řídí stejnými pravidly jako vzdělávání dětí českých.

¹¹³ Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2115>> [7.6.2011]

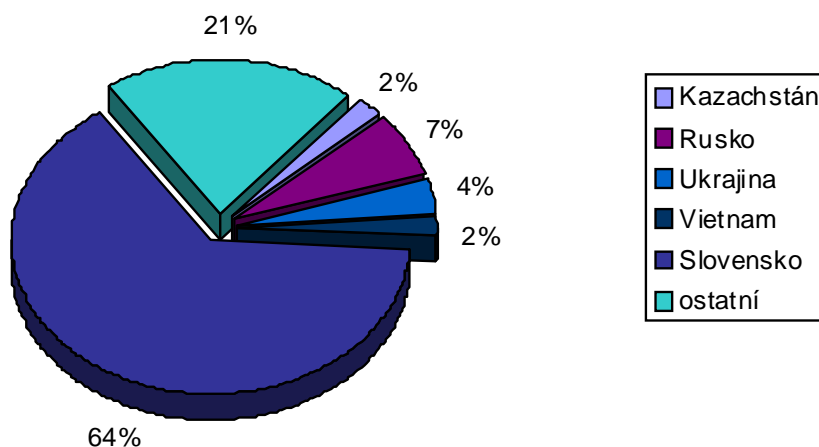
¹¹⁴ Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, Hlava I, § 20, dostupný z <<http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>> [6. 6. 2011]

6.1.1 Rozmístění vietnamských žáků a studentů v ČR

Od roku 2002/2003 sleduje školská statistika počty cizinců a jejich státní občanství na všech typech českých škol. Data jsou zjišťována Ústavem pro informace ve vzdělávání, a na internetových stránkách tohoto ústavu jsou k dispozici široké veřejnosti. K 30. 9. 2010 studovalo na všech typech českých škol celkem 65 017 cizinců. Jak již bylo dříve zmíněno, téměř polovinu tohoto počtu však zaujímají slovenští vysokoškoláci, jejichž počet činí 24 371 z celkového počtu 37 665 vysokoškolských studentů, kteří nemají české státní občanství.¹¹⁵

Počet nejvíce zastoupených studentů majících cizí státní občanství na vysokých školách v ČR byl k 31. 12. 2010 následující: 24 371 Slováků, 2 545 Rusů, 1 456 Ukrajinců, 805 Kazachů a 728 Vietnamců. K datu 31. 12. 2009 studovalo na českých vysokých školách 22 233 Slováků, 2 256 Rusů, 1 364 Ukrajinců, 721 Vietnamců a 663 Kazachů. Počet vysokoškoláků se tedy zvýšil, nicméně můžeme si všimnout, že k 31. 12. 2010 se změnilo pořadí četnosti státních občanství a počet vietnamských studentů je oproti minulému roku ze čtvrtého na pátém místě, až po studentech z Kazachstánu.

Graf 3 Cizinci na vysokých školách podle státního občanství v k 31. 12. 2010

Zdroj: ÚIV¹¹⁶

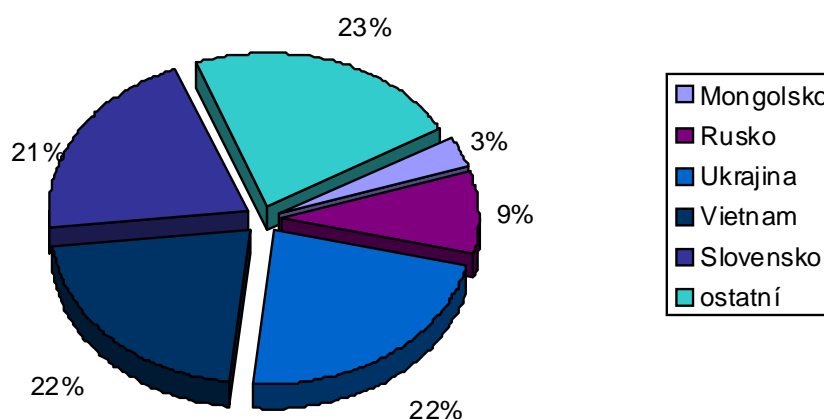
Druhý největší počet cizinců na českých školách tvoří žáci základních škol. Vietnamské děti byly dlouhodobě nejsilnější skupinou žáků cizinců na základních školách. K 30.9.2010

¹¹⁵ Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2115>> [8.6.2011]

¹¹⁶ Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2122>> [12.6.2011]

však největší skupinu žáků na základních školách tvoří ukrajinské děti. Podle dostupných údajů, jak vidíme také v *Grafu 4*, je podíl nejsilněji zastoupených cizinců na českých základních školách následující: Ukrajina 3 262 (23,1 %), Vietnam 3 066 (21,7 %), Slovensko 2 905 (20,6 %), Rusko 1 211 (8,6 %), Mongolsko 477 (3,4 %) ¹¹⁷. Od školního roku 2004/2005 počet vietnamských dětí na základních školách pomalu klesá. Zatím zřejmě nejvyššího počtu bylo dosaženo ve školním roce 2003/2004, kdy k 30.9.2003 navštěvovalo základní školy celkem 4 036 Vietnamců a 3 268 Ukrajinců, nicméně pouze 1 599 Slováků a 1 091 Rusů. Následně celkový počet cizinců na školách klesal, avšak v poslední době se opět poněkud zvyšuje.

Graf 4 Cizinci na základních školách podle státního občanství v k 30. 9. 2010

Zdroj: ÚIV¹¹⁸

V současnosti tedy vietnamští žáci a studenti tvoří celkově druhou největší skupinu cizinců na základních školách. Zároveň jsou však již delší dobu největší skupinou cizinců v mateřských školách a také největší skupinou cizinců na českých středních školách.

V mateřských školách je situace podobná. I zde počet dětí zhruba od školního roku 2003/2004 klesal. Ve zmíněném roce české mateřské školy navštěvovalo 1 274 vietnamských dětí, pouze 527 dětí ukrajinských a 299 dětí slovenských. V českých mateřských školách tradičně zastupovaly největší skupinu cizinců Vietnamci a tento trend se udržel až do současnosti. K 30. 9. 2010 navštěvovalo mateřské školy celkem 4 223 cizinců. Z tohoto

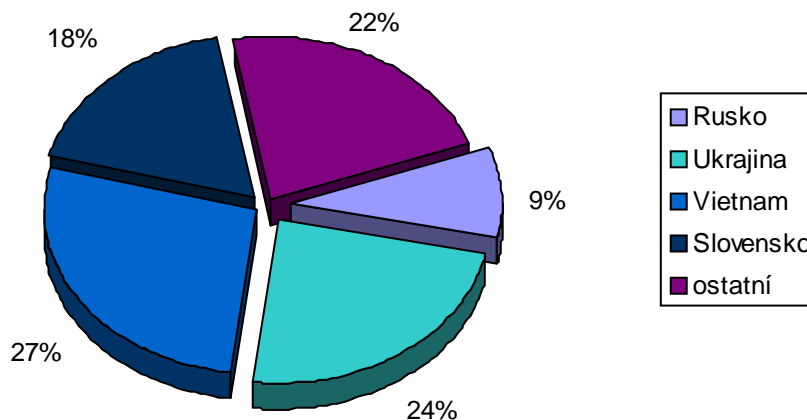
¹¹⁷ Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2118>> [12.6.2011]

¹¹⁸ Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2118>> [12.6.2011]

počtu byla nejvíce zastoupena následující státní občanství: 1 149 Vietnam (27,2 %), 1 030 Ukrajina (24,4 %), 648 Slovensko (15,3 %), 306 Rusko (7,2 %) a 100 Mongolsko (2,4 %).

Podobná situace je také na středních školách. Jak již bylo zmíněno, Vietnamci v současné době tvoří největší skupinu cizinců na českých středních školách. Vietnamci však nejpočetnější skupinou cizinců na středních školách nebyli vždy. Mezi školními roky 2003/2004 a 2006/2007 byla nejvíce zastoupenou státní příslušností Ukrajina, následovalo Rusko, poté Slovensko a teprve potom Vietnam. Tento model se však během let změnil a nyní, spolu s poklesem dětí na základních školách, počet Vietnamců na středních školách roste (viz *Tab. č. 3*). Jak ukazuje *Graf 5*, k 30. 9. 2010 byl poměr jednotlivých státních příslušností na středních školách následující: Vietnamci 2 298, Ukrajinci 2 001, Slováci 1 540, Rusko 746, Kazachstán 173 a Mongolsko 165. V roce 2003/2004 byl celkový počet cizinců na středních školách 3 658. V současnosti je to 8 458 cizinců. Počet cizinců na středních školách se tedy během daného období více než zdvojnásobil.

Graf 5 Cizinci na středních školách podle státního občanství v k 30. 9. 2010

Zdroj: ÚIV¹¹⁹

¹¹⁹ Zdroj ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2119>> [12.6.2011]

Na rozdíl od jiných dětí migrantů, vietnamské děti studují v ČR především na gymnáziích. Na středních odborných školách je velmi malý počet Vietnamců. Na českých konzervatořích nebyl k datu 30. 9. 2010 podle údajů z ÚIV zapsán Vietnamec žádný. Na vyšších odborných školách byli k uvedenému datu zapsáni celkem 3 Vietnamci.

Podíl osob s cizím státním občanstvím na počtu cizinců v různých typech škol ve školním roce 2005/2006 – 2009/2010 (v %)							
typ školy	školní rok	Rusko	Slovensko	Vietnam	Ukrajina	ostatní státy	počet cizinců celkem
mateřské školy	2009/2010	7,00	16,20	28,70	22,70	25,40	4 016
	2008/2009	5,70	15,80	31,20	21,20	26,10	3 535
	2007/2008	6,40	15,30	32,50	19,20	26,60	3 078
	2006/2007	6,40	15,70	36,00	17,90	24,00	2 811
	2005/2006	7,00	13,50	36,30	15,30	27,90	3 213
základní školy	2009/2010	8,40	20,30	22,90	22,90	25,50	13 839
	2008/2009	7,70	18,90	23,70	21,80	27,90	13 021
	2007/2008	7,00	18,90	26,00	22,80	25,20	12 963
	2006/2007	7,30	18,10	27,60	22,00	25,00	12 504
	2005/2006	7,70	16,90	28,30	22,10	25,10	12 279
střední školy	2009/2010	9,50	17,40	27,40	22,60	23,10	7 900
	2008/2009	9,60	17,10	26,70	22,10	24,50	7 134
	2007/2008	10,40	16,40	25,40	21,80	26,00	6 314
	2006/2007	11,40	15,30	23,30	22,50	27,40	5 615
	2005/2006	13,40	14,90	20,90	21,30	29,30	4 939

tab. č. 3: Podíl osob s cizím státním občanstvím na počtu cizinců v různých typech škol ve školním roce 2005/2006 – 2009/2010

Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání¹²⁰

V jednotlivých krajích ČR se počty Vietnamců i vietnamských žáků a studentů různých typů škol velmi liší. Místy s největší koncentrací cizinců jsou Karlovarský kraj a samozřejmě Praha. „Praha je pro cizince hlavní vstupní branou a mnohdy též konečnou stanicí. Nahrávají

¹²⁰ Zdroj: Ústav pro informace ve vzdělávání, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/9/1799>> [12.6.2011]

tomu stálé, relativně hojné pracovní příležitosti, nízká nezaměstnanost domácích i anonymita prostředí, ve kterém se i ilegálně působící cizinec lépe ztratí.“¹²¹ I přesto, že v Praze je zastoupení vietnamských migrantů velmi vysoké, vůči některým dalším silně zastoupeným státním občanstvím je jejich procentuální poměr poněkud nižší. Kromě Ukrajinců a Slováků převyšují počet Vietnamců v Praze také Rusové. V poměru k ostatním státním příslušnostem tvoří v Praze největší podíl na mateřských, základních i středních školách Ukrajinci.

Velký počet Vietnamců zaznamenává především Karlovarský a Ústecký kraj. K 31. 12. 2009 činil počet Vietnamců v Karlovarské kraji 8 346 osob. V Ústeckém kraji to bylo 8 997 Vietnamců.¹²² Těmto číslům odpovídají také počty vietnamských žáků a studentů ve zmíněných krajích. V obou lokalitách tvoří Vietnamci největší podíl dětí, žáků a studentů cizinců v mateřských, základních i středních školách. Jak vidíme na *Grafu 6*, v Karlovarském kraji Vietnamci zaujímají 56,4 % všech cizinců v mateřských školách, 45,4 % cizinců na základních školách a 55,3 % cizinců na středních školách.

V Ústeckém kraji, jak ukazuje *Graf 7*, jsou počty následující: 47,2 % Vietnamců v mateřských školách, 39,7 % Vietnamců na základních školách a 42,5 % Vietnamců na středních školách.¹²³ Poměrně velké procento cizinců tvoří Vietnamci také v kraji Plzeňském, kde v mateřských školách jde o 38,5 % cizinců, na základních školách o 31,1 % a na středních školách až 42,7 %. Naopak mezi kraje s nejmenším procentem vietnamských žáků a studentů mezi cizinci patří kraj Středočeský, kde v mateřských školách tvoří Vietnamci 19,6 %, na základních školách 12,4 % a na středních školách 16,7 % cizinců. Další kraje s malým zastoupením Vietnamců jsou také Královéhradecký a Liberecký kraj. Kromě výše uvedených krajů, není ani Praha příliš úspěšným místem v poměru k dalším státním občanstvím, ačkoli jak jsem již výše uvedla, samotný počet Vietnamců v Praze je relativně vysoký. K 31. 12. 2009 činil počet Vietnamců v Praze 10 699¹²⁴.

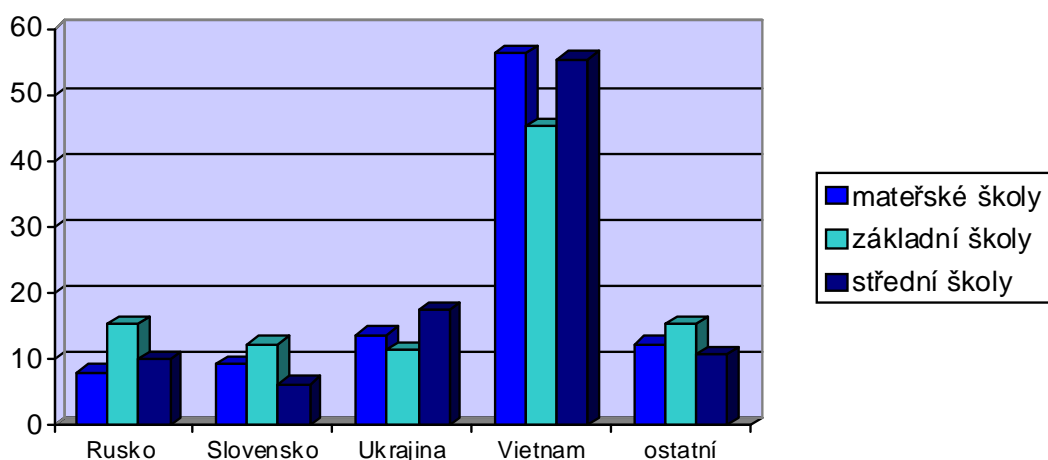
¹²¹ Dušan: Nezlomná touha po „levných cizincích“, *Respekt*, Rubrika: Cizinci, 19.7.1999, s. 4.

¹²² Zdroj: ČSÚ, dostupný z <http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001> [10.6.2011]

¹²³ Krajská ročenka školství 2009, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/9/1799>> [10.6.2011]

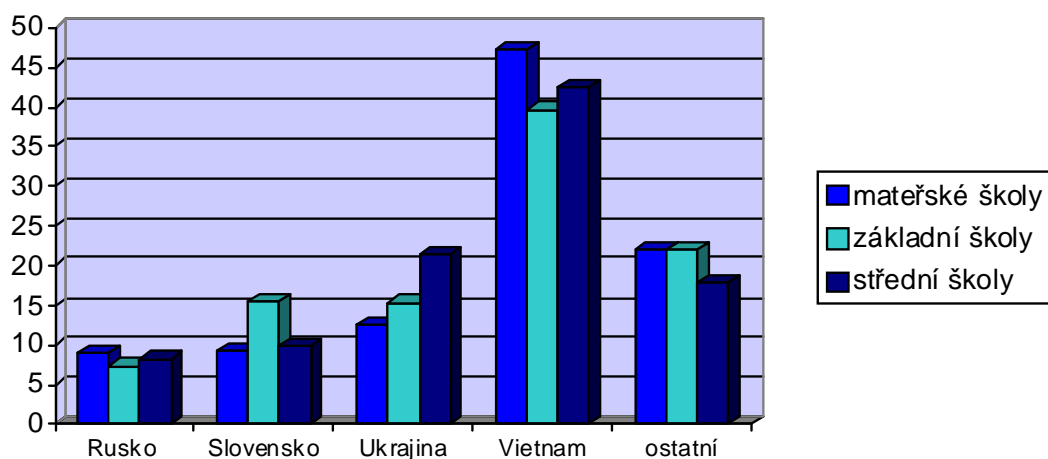
¹²⁴ Zdroj: ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/2010ediciplan.nsf/krajkapitola/101011-10-za_rok_2009-04> [10.6.2011]

Graf 6 Podíl Vietnamců na počtu cizinců v jednotlivých typech škol v Karlovarském kraji ve školním roce 2009/2010 (v %)

Zdroj: Krajská ročenka školství 2009¹²⁵

Graf 7 Podíl Vietnamců na počtu cizinců v jednotlivých typech škol v Ústeckém kraji ve školním roce 2009/2010 (v %)

Zdroj: Krajská ročenka školství 2009¹²⁶

¹²⁵ Krajská ročenka školství 2009, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/9/1799>> [10.6.2011]

¹²⁶ Krajská ročenka školství 2009, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/9/1799>> [10.6.2011]

7. EMPIRICKÉ ŠETŘENÍ

7.1 Zaměření výzkumu a metodologie

Výzkum se zaměřoval na druhou (respektive jedenapůltou) generaci vietnamských migrantů v České republice. Šlo tedy o vietnamské děti/studenty, kteří se v České republice již narodili (druhá generace) nebo kteří se svými rodiči do naší země přijeli ve velmi útlém věku (jedenapůltá generace).

Výzkum probíhal od prosince 2010 do dubna 2011 mezi studenty středních a vysokých škol v Praze, jako součást diplomové práce se shodným názvem Vietnamští imigranti v ČR – druhá generace. Cílem výzkumu bylo ověřit nebo vyvrátit stereotypy o druhé generaci vietnamských migrantů a podložit teoretickou část diplomové práce poznatky získanými v praxi. Výzkum byl zaměřen na vztahy vůči první generaci, tedy rodičům, vztah vůči majoritě a vzdělání. Zařazen byl také blok otázek zkoumající jazykové schopnosti a identitu mladých Vietnamců. Je koncept banánových dětí realitou nebo spíše umělým konstruktem, který pouze chceme vidět? To je jedna z otázek, na které se tento výzkum snažil odpovědět.

Původní myšlenkou byl spíše kvalitativní výzkum na základě dotazníkového šetření. Respondentům měli být rozdány dotazníky, které by předem sami vyplnili. Následně by byl proveden strukturovaný rozhovor na základě takto předem vyplněného dotazníku. Dotazník by tazatel s respondentem prošel a mohl by se doptávat na upřesnění nejasností, klást doplňující otázky a sebrat tak přesnější, tolik nezkruslená data. Bohužel, vzhledem k časové náročnosti této metody nebylo možné ji uskutečnit. Proto řešitel přistoupil k pro respondenty časově méně náročnému, kvantitativnímu dotazníkovému šetření. Výzkum probíhal jednorázově ve výše zmíněném období v Praze. Dotazníky byly náhodě šířeny vietnamským studentům. Distribuce dotazníků probíhala především skrze vlastní známosti, přátele, přátele přátel a podobně. Snaha oslovit mimo jiné také neznámé respondenty bohužel nebyla úspěšná. Spolupráce byla většinou podmíněna známostí. Žádost o vyplnění dotazníku byla distribuována také skrze Klub Hanoi – konkrétně skrze stránky Klubu Hanoi na internetové sociální síti Facebook. Nicméně ani zde distribuce nebyla úspěšná. Záměrně nebyla využita možnost internetových dotazníkových služeb, jelikož základní podmínka účasti ve výzkumu, tedy vietnamský původ, by zde mohla být zkruslená a těžko ověřitelná. Několik málo respondentů se podařilo získat přes internetovou databázi emailových adres studentů Vysoké školy ekonomické v Praze. Další respondenti byli získáváni také přes známé učitele

především na středních, ale také na vysokých školách. Několik respondentů – studentů vietnamistiky na FF UK – jsem získala skrze svého učitele vietnamského jazyka. Na školách byly dotazníky distribuovány vždy pouze neoficiální cestou, „neceloplošně“, přes známé učitele. Dříve jsem se totiž setkala s několika odmítnutími při oslovení školy skrze oficiální cestu. Vzhledem k počtu nejrůznějších šetření již ředitelé škol nejsou příliš vstřícní k poskytování prostoru pro tyto účely. Mnohé školy, především ty, které jsou známé svým vysokým počtem žáků či studentů – cizinců jsou pod neustálou pozorností badatelů, studentů a jiných výzkumníků. Proto některé školy odmítají téměř všechny prosby s odkazem na žáky/studenty, kteří by v případě vyslyšení prosb nedělali nic jiného než vyplňovali dotazníky a dávali rozhovory.

Dotazník byl tvořen celkem 50 otázkami různého typu. Zahrnuty byly jak otázky uzavřené, pouze s možností ano či ne, případně s více předem připravenými možnostmi, tak otázky otevřené s volnou odpovědí. Zároveň byly součástí dotazníku otázky škálové, kdy měl respondent na škále od 1 do 5 vyjádřit svůj souhlas nebo nesouhlas s daným tvrzením. Nedílnou součástí dotazníku bylo také místo na připomínky a dotazy na jeho konci.

7.2 Charakteristika vzorku

Při výběru vzorku jsem spoléhala na větší sdílnost druhé generace migrantů díky vyššímu stupni akulturace, nicméně nebyla jsem příliš úspěšná. Nakonec jsem získala 56 vyplněných dotazníků. Celkový počet respondentů byl vyšší než 60, avšak před zpracováním jsem vyřadila několik respondentů z Kladna a Sušice. Do zpracování jsem také nezařadila několik respondentů mladších 15 let. Tuto věkovou hranici jsem určila před začátkem výzkumu – šlo tedy o studenty středních a vysokých škol, případně starší. Výzkumný vzorek 56 respondentů je velmi malý oproti jiným kvantitativním výzkumům. Vzhledem ke specifickým charakteristikám zkoumané skupiny lze však nižší počet respondentů předpokládat. Také v porovnání s jinými proběhlými výzkumy o vietnamských imigrantech¹²⁷ a přihlédneme-li k poměrné rozsáhlosti dotazníku, můžeme říci, že zkoumaný vzorek není nedostačující. Zkoumaný vzorek tvoří již z podstaty výzkumu jedinci velmi dobře integrovaní do české společnosti, předpokládány byly dostatečné jazykové schopnosti. Z tohoto důvodu nebyla moje nedostatečná jazyková znalost vietnamštiny překážkou a nemusela jsem ji kompenzovat tlumočníky.

¹²⁷ Viz Prušvicová, A., *Integrace druhé generace Vietnamců v Praze*. Diplomová práce. PpF UK, Praha, 2010.

Dokumentace získaných dat probíhala následovně. Data byla sbírána skrze vyplněné dotazníky a dotazníky skladovány. Každý vyplněný dotazník byl označen číslem, pod kterým ho můžeme rozeznat ve vyhodnoceném výzkumu. Jedná se o čísla 1-56, ve výsledcích pod značkou R1-R56. Dotazníky byly následně pod daným číslem celé přepsány do přehledné excelové tabulky, aby bylo možné je jednodušeji vyhodnotit. Počty respondentů byly většinou převáděny na procenta se zaokrouhlením na celé číslo. U některých otázek bylo možné zaškrtnout více odpovědí, proto také při součtu respondentů, případně procent, dostaneme čísla vyšší než 56 respondentů, respektive 100 %. Na některé otázky neodpověděli všichni účastníci výzkumu, u těchto otázek je vždy uvedeno, kolik respondentů na konkrétní otázku odpovídalo.

Z celkového vzorku 56 respondentů bylo celkem 32 žen (57 %) a 24 mužů (43 %) ve věku 15 až 28 let. Věkový průměr vzorku byl 20 let. Celkem 19 respondentů se narodilo v ČR. 32 respondentů se narodilo ve Vietnamu, 4 v Německu a 1 v Rusku. Bohužel jsem neměla možnost zpětně dohledat, zda-li 4 respondenti narození v Německu spadají, jak uvádí Müllerová,¹²⁸ do vlny migrace po roce 1989 z Německa do Čech. Všichni respondenti žijí v ČR již poměrně dlouhou dobu. Nejkratší doba pobytu v ČR byla 7 let, nejdelší od narození, tedy po celý život. Maximum však bylo 21 let. Nejčtenější doba pobytu byla 17 let. Tento počet uvedlo 10 respondentů. Druhá nejčtenější doba pobytu v ČR byla 15 let, toto číslo uvedlo celkem 9 respondentů.

7.3 Vyhodnocení výzkumného šetření

Jak již bylo uvedeno v kapitole 7.2, vzorek 56 respondentů není příliš velký, nicméně i tento vzorek může přinést zajímavá zjištění a podpořit nebo narušit některé obecně známé výroky o druhé generaci vietnamských imigrantů. Výsledky výzkumu budou porovnávány s již publikovanými zjištěními a následně bude ověřena nebo zamítnuta hypotéza uvedená na začátku této práce.

¹²⁸ Viz Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004.

Základní pasportizace respondentů

První část dotazníku se soustředila na obecné informace o respondentech, jejich základní pasportizaci, věk, původ, délku pobytu v ČR jich samotných a jejich rodinných příslušníků atd. Jak bylo již uvedeno výše, 32 respondentů se narodilo ve Vietnamu, 19 v ČR, 4 v Německu a 1 v Rusku. Vzorek tedy obsahuje 32 respondentů z jedenapůlté generace a 24 z druhé generace.¹²⁹

Jako důvody k odjezdu do ČR uvedlo nejvíce respondentů pracovní důvody, tuto možnost zaškrtno celkem 25 respondentů, tedy 45 %. Dalších 23 respondentů (41 %) odjelo do ČR za účelem zlepšení ekonomické situace. 27 %, tedy 15 respondentů uvedlo jako důvod cesty do ČR vzdělání. Posledních 12 respondentů (21 %) uvedlo jako jeden z důvodů příjezdu do ČR příbuzné, kteří zde již pobývali. Pouze jeden z respondentů, uvedl jako důvod příjezdu do ČR vyhnání a jiný zdravotní důvody. Ani jeden z nich však svou odpověď blíže nespécifikoval.

Všichni respondenti ve výzkumném vzorku již minimálně jednou navštívili Vietnam. Dva z nich se ve Vietnamu pouze narodili a vícekrát se do něj zatím nedostali. Jeden respondent se po narození do Vietnamu podíval pouze jednou. 38 respondentů, tedy 68 % již Vietnam navštívilo několikrát, a 15 respondentů (27 %) ho navštěvuje pravidelně.

V podstatě všichni respondenti uvedli, že jejich pobyt ve Vietnamu byl spíše krátkodobého charakteru. Na tuto otázku odpovědělo pouze 55 respondentů. 56 %, tedy 31 respondentů uvedlo, že jejich pobyt ve Vietnamu trval několik měsíců. Mnozí Vietnamci jezdí do Vietnamu se svými rodinami během léta, když mají děti prázdniny ve škole.¹³⁰ To potvrdil také rozhovor s R30: „Vždycky jsme tam jeli tak na měsíc a půl, na prázdniny, vždycky to byl ten červen, červenec, někdy v létě.“ 38 %, 21 respondentů uvedlo, že jejich pobyt ve Vietnamu trval několik týdnů. Pouze jeden respondent uvedl, že ve Vietnamu strávil více než rok. Naopak dva z dotázaných byli ve Vietnamu pouze několik dní.

Na následující otázku č. 8 *Chtěl/a byste tam¹³¹ jet znovu?* opět odpovědělo pouze 55 respondentů. Jeden respondent odpověděl, že se do Vietnamu znovu podívat nechce. Tři dotázaní naopak uvedli, že se ve Vietnamu cítí lépe, tedy by se tam znovu podívat chtěli. 6 respondentů (11 %) by se do Vietnamu znovu podívat chtělo a v budoucnu by tam také rádi

¹²⁹ Posledních pět zmíněných respondentů budeme pro účely této práce považovat také za druhou generaci vietnamských migrantů (tj. druhá generace čítá 19 + 4 + 1 respondentů).

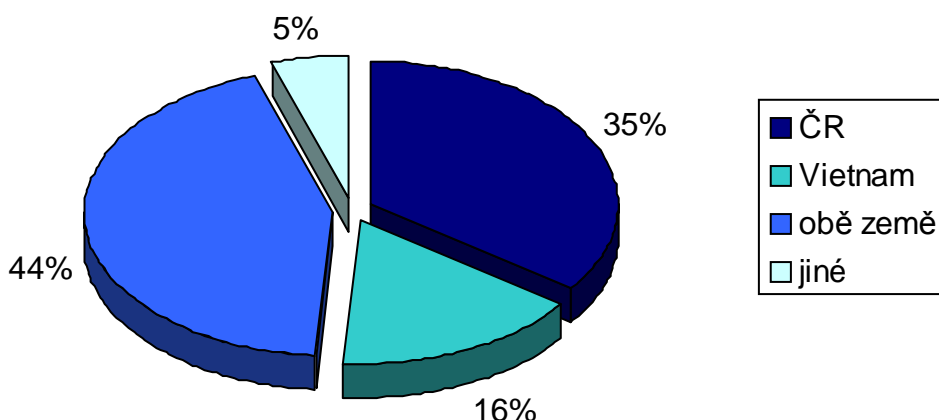
¹³⁰ Samozřejmě také na svátek nového lunárního roku Tét se mnoho Vietnamců na chvíli vrací do Vietnamu.

¹³¹ do Vietnamu, pozn. autorky

žili. Naproti tomu 43 respondentů (78 %) by se tam sice znovu podívat chtělo, žít ve Vietnamu by však nechtěli. Jak již bylo výše uvedeno, všichni respondenti již minimálně jednou Vietnam navštívili, případně se tam alespoň narodili, otázku č. 9 *Pokud jste ve Vietnamu ještě nebyl/a, chtěl/a byste Vietnam navštívit?* tedy nezodpověděl nikdo.

Také na otázku č. 10 odpovědělo pouze 55 respondentů. Za svůj domov vybralo 19 respondentů (35 %) Českou republiku. Více než polovina z nich se narodila ve Vietnamu. Pouze 9 dotázaných (16 %) vybralo za svůj domov Vietnam, dva z nich se narodili v ČR. Nejvíce, tedy 24 respondentů (44 %) vybralo za svůj domov třetí možnost - obě země. Další 3 respondenti uvedli zcela jinou možnost – jeden narozen v Německu Německo, druhý studující v Anglii uvedl, že se od pobytu tam cítí méně jako Čech a třetí narozený také v Německu uvedl, že se necítí doma v žádné z nabízených zemí, Německo však taktéž neuvedl. Viz níže *Graf 8*.

Graf 8 Kdybyste měl/a říct kde jste doma, kde by to bylo?

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

Podle 39 respondentů (70 %) jejich rodiče stále plánují návrat zpět do vlasti, do Vietnamu. Pouze 4 respondenti (7 %) uvedli, že jejich rodiče nic takového neplánují. 13 respondentů (23 %) zvolilo možnost nevím. Pokud bychom se zeptali samotných rodičů, je vysoce pravděpodobné, že téměř všichni by odpověděli ano, že se chtějí a plánují vrátit zpět Vietnamu. Jak uvedla majitelka malých potravin na Výtoni v již dříve provedeném

rozhovoru,¹³² který částečně tlumočila její desetiletá dcera, na otázku *Plánujete se vrátit do Vietnamu?* odpověděla respondentka jednoznačně: „*Ano, kdy osmnáct let.*“¹³³ Následující otázka byla položena desetileté dceři respondentky. *A ty by ses chtěla vrátit do Vietnamu?* Na ní následovala opět jednoznačná odpověď: „*Ne.*“

Ačkoli naprostá většina vietnamských migrantů první generace uvádí, že se chce do Vietnamu vrátit a svůj pobyt v ČR označují za dočasný, jejich pobyt zde je již spíše trvalý. Mnozí z nich již v ČR pobývají desítky let. Vietnamec navíc vždy říká, to co si myslí, že by říct měl, co si myslí, že chce druhý slyšet.¹³⁴ Představa o návratu všech Vietnamců první generace jednoho dne zpět do vlasti je spíše klišé. Ačkoli, jak uvádí také Vasiljev,¹³⁵ je zřejmě vroucným přáním první generace jednoho dne odjet z ČR a strávit alespoň stáří s celou svojí rodinou, tedy ve Vietnamu. Také to může být jedním z důvodů, proč naprostá většina Vietnamců v ČR nemá i po tolika letech české státní občanství. Nemá o něj zájem. Nechtějí se vzdávat vietnamského občanství, jelikož by následně museli žádat o vízum do Vietnamu.¹³⁶ ČR je navíc, především od jejího vstupu do EU v roce 2004, Vietnamci nahlížena jako vstupenka do Evropy a mnozí doufají, že se skrze ČR dostanou více na západ. To mimo jiné vyplývá také z níže uvedených odpovědí na otázku, kde by v budoucnu mladí respondenti chtěli žít.

V případě, že by se rodiče rozhodli jet nyní zpět do Vietnamu, 6 respondentů (11 %) uvedlo, že by muselo jet s nimi. 7 respondentů (13 %) zvolilo možnost *ano, jel/a bych, ale nerad/a*. Návrat by uvítali 3 respondenti. Nejvíce respondentů by bylo proti odjezdu, a to 27 (48 %). 13 respondentů (23 %) zvolilo jinou možnost. Většina z nich uvedla, že by je rodiče proti jejich vůli nenutili k odjezdu, a tedy by tu zůstali – minimálně kvůli dokončení studií. 3 z tohoto počtu dále uvedli, že po ukončení studií by zřejmě ČR opustili, nicméně s vidinou návratu po nějaké době zpět.

Co se týče zastoupení rodinných příslušníků v ČR, 93 % respondentů má v ČR matku, pouze 7 %, tedy 4 respondenti v ČR matku nemají. 91 % má v ČR otce, a tedy pouze 9 %, tj. 5 respondentů zde otce nemá, 4 z nich v ČR nemají ani otce, ani matku. 44 respondentů, 79 % z celkového vzorku, má v ČR matku, otce a 1 až 2 sourozence. Většinou se jedná o všechny sourozence, které respondenti mají. Pouze v jednom případě šlo o 3 sourozence v ČR z celkového počtu 5. 10 respondentů (18 %) má kromě jiných příbuzných v ČR také

¹³² Rozhovor s majitelkou potravin, Výtoň, duben 2011.

¹³³ Myšleno, až její dvě děti dostudují.

¹³⁴ Hlavatá, L., rozhovor ze dne 28. června 2011.

¹³⁵ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

¹³⁶ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

babičku. 35 dotázaných (63 %) zde má také další příbuzné – většinou jde o jednu či více tet a strýců a bratrance a sestřenice. 3 respondenti zde mají pouze tyto strýčky a tety, ostatní respondenti vždy v kombinaci s rodiči či sourozenci. Je poměrně běžným jevem, že jedna rodina pomůže dalším rodinám dostat se do ČR. Jak v rozhovoru uvedl R30: „*Máma má osm sourozenců, táta má sedm, z toho z máminy strany jsou tady řekněme tak tři a jejich minimálně dvě děti, sestřenice a bratrance jsou tady. Z tátovi strany jsou tady ještě strejdové. On má jenom bráchy, takže strejdové, a jejich děti, ne všichni z těch sedmi, ale...Všechny jsme sem vlastně dostali my. My jsme tady nejdýl.*“ Je poměrně častým jevem, že rodinní příslušníci si navzájem pomáhají, ve smyslu zaměstnávají se navzájem. Chudší pracují u bohatších apod. Jak opět uvádí R30 „*Máma je teď kon na mateřský dovolený. Jinak předtím byla, měla takovej krámk prostě, kamenej, s asijskýma potravinami, kterej teď kon vede sestřenice a jsou nějak dohodnutý na nějakym nájmu nebo tak něco.*“ Tato praxe je poměrně běžná, tedy, že v krámku/s prací pomáhají jiní než přímý příbuzní (tj. nikoli syn, ale synovec). Vlastní děti studují a pomáhají děti „cizí“. R30 studuje VŠ a pracuje mimo vliv rodičů. Ačkoli uvedl, že dříve matce v obchůdku také musel pomáhat (celé víkendy apod.).

Vzhledem k věku respondentů není překvapivé, že 49 (88 %) z nich bydlí s rodiči. Z toho 28 respondentů, tedy rovná polovina, bydlí pouze s rodiči a 21 respondentů (38 %) bydlí s rodiči a sourozenci (z toho navíc dva ještě s prarodiči). Jeden dotázaný bydlí s rodiči a přáteli. Pouze 3 respondenti uvedli, že již bydlí sami a další 3, že bydlí společně s partnerem. Jak navíc uvedl R12: „*Vietnamci mají rodinu na 1. místě. Rodiče klidně nechají své děti žít společně s nimi pod jednou střechou po celý život, nemají potřebu je vystěhovat při dosažení plnoletosti.*“

Na otázku č. 15 *Jak dlouho zde žijí Vaši rodiče?* Odpovědělo pouze 55 respondentů. 14 respondentů (25 %) uvedlo, že jejich rodiče žijí v ČR stejně dlouho jako oni. Ostatní respondenti, tedy 75 %, uvedlo, že jejich rodiče zde žijí déle. Nejkratší doba strávená v ČR byla 10 let, maximální délka pobytu rodičů v ČR je 42 let. Rozdíl délky pobytu rodičů oproti jejich dětem se velmi různí. Jde o 2 roky až 22 let. Většina respondentů se však pohybovala zhruba pod rozdílem 10 let a průměrný rozdíl doby pobytu dětí a rodičů byl 8 let. Toto číslo samozřejmě zahrnuje také respondenty, kteří se přímo v ČR narodili.

42 respondentů (75 %) nemá v rodině nikoho s jinou než vietnamskou národností. 14 respondentů (25 %) uvedlo vždy jednoho příbuzného, který je jiné než vietnamské národnosti. Šlo především o tety, bratrance a strýce. Tři respondenti uvedli, že jejich matka má jinou než vietnamskou národnost. Bohužel však nebylo v dotazníku požadováno definovat

o jakou jinou národnost jde. Předpokládám však, že kromě jednou zmíněné praty z Ameriky šlo o národnost českou.

Školní docházka a vzdělávání

Následující blok otázek se soustředil na školní docházku a vzdělávání mladých vietnamských imigrantů. Vietnamské děti jsou již řadu let známí jako výborní žáci se skvělým prospěchem. Na rozdíl od žáků například z bývalých zemí SSSR se vietnamských žáků a studentů netýká problém nesouvislé školní docházky. *„V tomto směru jsou vietnamští žáci pokládáni za bezproblémové, ba dokonce za méně problémové než děti z českých rodin. Celkově lze konstatovat, že studijní disciplína vietnamských žáků je na velmi vysoké úrovni, což lze vnímat jako hodnotu vzdělání danou kulturním diskurzem Vietnamců.“*¹³⁷

Nicméně musíme podotknout, že existují také výjimky a ne všichni vietnamští žáci jsou slovy jedné paní učitelky geniální.¹³⁸ Díky rostoucímu vlivu českého prostředí především na řekněme pozdní druhou generaci vietnamských žáků (a můžeme předpokládat, že v budoucnu zřejmě na třetí generaci) a žáky například ze smíšených rodin, je tradiční vliv vietnamské kultury přerušován a ustupuje. Je známý případ vietnamského chlapce, který pocházel ze smíšené rodiny, maminka byla Češka a otec Vietnamec. Otec však zemřel když bylo chlapci kolem deseti let. K přerušení tradice tedy v tomto případě došlo zcela. Tento chlapec se údajně nerad učil a po základní škole šel studovat odborné učiliště, kde měl také nějaké problémy. Vietnamským jazykem vůbec nevládl, nicméně hrál fotbal za vietnamské družstvo a s Vietnamci se přátelil.¹³⁹

Vietnamská úcta ke vzdělání a učitelům se také zmenšuje. Učitel je povolání jako každé jiné a placeno je také tak – jeho prestiž tedy v očích Vietnamců může klesat. Navíc vzdělání je v ČR povinné a zadarmo, proto není potřeba se tolik snažit. Na druhou stranu mnoho vietnamských žáků je posíláno na soukromá gymnázia a jiné školy za které se platí, s vidinou hesla *„za co se platí, to je kvalitnější“*.¹⁴⁰ Mladší vietnamské děti již také tak často nevidí své rodiče zaneprázdněny, mnozí z nich již nepracují jako podnikatelé v krámcích s potravinami, ale v úplně jiné sféře. Pocit dětí *„musím se snažit, abych měl lepší práci“* tedy zřejmě již

¹³⁷ Černík, J., *Vietnamští žáci na základních školách: náčrt problémů a přístupů*, In: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006, s. 175.

¹³⁸ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

¹³⁹ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

¹⁴⁰ Hlavatá, L., rozhovor ze dne 28. června 2011.

začíná slábnout. Výše uvedené názory však vzhledem k věku respondentů tento výzkum nemůže ověřit.

Na otázku č. 17 *Chodil/a jste ve Vietnamu do školy?* odpovědělo 26 respondentů (46 %) z celkového počtu 56, že ve Vietnamu nechodili do žádného typu školy. 9 dotázaných (16 %) chodilo do mateřské školy. Jiných 9 respondentů (16 %) chodilo do mateřské i základní školy. Doba školní docházky ve Vietnamu se pohybovala od 1 do 5 let. 13 dotázaných navštěvovalo ve Vietnamu pouze základní školu, a to opět různý počet let, tentokrát od 1 do 6 let.

Následovala otázka do jakých typů škol a kolik let chodili či chodí respondenti v ČR. 34 respondentů, tedy 61 % chodilo v České republice do mateřských, základních i středních škol. 10 z tohoto počtu, tedy 18 % z celkového počtu 56 respondentů, nyní pokračuje ve studiu dále na vysokých školách. Dalších 18 respondentů (32 %) prošlo pouze základní a střední školou a opět 11 z nich (20 % z celkového počtu respondentů) již pokračuje ve studiích na vysoké škole. Pokud budeme počty let strávených na jednotlivých typech škol, uvedených jednotlivými respondenty sčítat, zjistíme, že ne vždy tento počet sedí. Tedy, že 9 let trvala docházka do základní školy, 4 roky do střední školy (případně 5 a 8 let v případě gymnázia či jiná kombinace tvořící dohromady počet 13). Proto je velmi pravděpodobné, že žáci byli po příjezdu z Vietnamu zařazováni do jiných ročníků než jaké by odpovídaly jejich věku a schopnostem (ve Vietnamu).

Především pro starší děti bývá obtížné osvojit si nový jazyk a zpravidla jim to trvá déle než dětem mladším. „Podle dosavadních zjištění jsou vietnamské děti většinou již po několika měsících schopny bez problémů komunikovat v češtině a mají zpravidla velmi dobrý prospěch.“¹⁴¹ V českých školách je poměrně běžnou praxí zařazovat děti se sociokulturním handicapem do nižších ročníků, aby se zlepšily v jazyce i sociálních dovednostech. Ne vždy je to však nejlepším východiskem. S tímto postupem většinou nesouhlasí rodiče žáka a komplikuje se tím jeho socializace v kolektivu vrstevníků. Vasiljev uvedl: „Mám hocha třináctiletého, není mu ještě třináct, bude mu třináct v listopadu. A on vychodil sedmou třídu ve Vietnamu. Tak tady už je přijat na českou školu, prvního září půjde do školy. Nejdřív jsme ho zapsali do sedmé třídy se ztrátou jednoho roku, ale pak jsem uvážil, že vlastně bude mít před sebou jenom ty tři roky, a že to je tak obtížné v těch dvanácti, třinácti letech pro něj už i ta výslovnost, to jde mnohem pomaleji než v těch devíti desíti. Tak nakonec jsme se rozhodli požádat školu, aby ho dala do šesté třídy. A on za mnou včera přišel a říkal, že někdo jim poradil, zřejmě prostě z té vietnamské komunity, že by bylo dobré, aby ho dali na rok

¹⁴¹ Uherek, Z., Cizinecké komunity a městský prostor v České republice, *Sociologický časopis*, 2003, roč. 39, č. 2, s. 208.

do nějakého jazykového kurzu a teprve potom do školy. Tak já jsem mu říkal, že to nejde, v podstatě, protože je dítě školou povinné, takže do školy chodit musí, jinak jeho maminku zavřou. Je možné, že by ho dali do první třídy, tak to se zděsil. Ale jsou takové případy, že sem přišli, tak je dali nejdřív do první třídy.¹⁴² Pro starší dítě však může být takový přesun velmi stresující. Jak dále uvedl Vasiljev, setkal se i s problematickými dětmi. Například sourozenci dívka chlapec, kdy dívka byla ve třinácti letech zařazena do páté třídy a chlapec byl ve svých deseti letech zařazen do první třídy. Sourozenci navíc měli problematické rodiče, kteří na děti neměli čas, navíc neuměli česky, ve školních činnostech děti nepodporovali, ačkoli však nešlo o nějaké zanedbávání. Oba sourozenci se dodnes nenaučili česky. Holčička je pasivní a chlapec naopak hyperaktivní, nedokáže odhadnout svou sílu mezi mladšími dětmi a pedagogové si s ním neví rady.¹⁴³

Některé školy volí jiné přístupy k začlenění nově příchozích dětí do školy. Například jsou zřizovány přípravné třídy. V ZŠ Meteorologická v Praze - Libuši je od 1. 9. 2010 zřízena přípravná třída, která je určena pro děti se zdravotním, sociálním nebo jazykovým znevýhodněním. V loňském roce jsem tuto přípravnou třídu měla možnost navštívit. Neškolený pedagog byl ve třídě sám s celkem jedenácti žáky, z nichž každý vyžadoval specifický přístup.¹⁴⁴

Z otázky č. 19 vychází, že výzkumný vzorek se skládal z celkem 23 studentů (41 %) gymnázií různých ročníků, dále z 8 studentů (14 %) středních škol a jednoho studenta (2 %) střední odborné školy. Dále zde byli 2 studenti (4 %) pomaturitního studia, 19 vysokoškolských studentů (34 %), jedna maminka na mateřské (2 %) a dva pracující (4 %). Nejvyšší počet vietnamských studentů je tedy na gymnáziích. Proč je tomu oproti ostatním středním školám takto? Gymnázium má v očích vietnamských rodičů největší prestiž, proto většina vietnamských dětí dochází na gymnázia, nikoli například na střední školy či snad učiliště různého zaměření. V rámci středního vzdělávání studuje většina cizinců převážně na gymnáziích (v roce 2003/2004 to bylo celkem 1 492 studentů) a středních odborných školách (1 327 studentů). V celkovém počtu studujících cizinců na gymnáziích dominují Vietnamci (tvoří 24 %), následují občané Ruska, Ukrajiny a Slovenska.

¹⁴² Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

¹⁴³ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

¹⁴⁴ Ve třídě bylo ve školním roce 2009/2010 dohromady jedenáct dětí, z toho pět Číňanů, tři Češi, dva Vietnamci a jedna dívenka „napůl“ Vietnamka a „napůl“ Ruska. Všechny děti ve třídě musejí mít doporučení z pedagogicko-psychologické poradny a je otázkou jaký vliv na žáky navzájem takováto skupina má.

Na středních odborných školách a středních odborných učilištích dominují ukrajinští studenti.¹⁴⁵

Na otázku č. 20 *Plánujete jít na vysokou školu/vyšší odbornou?* Odpovědělo 42 dotázaných, tedy 75 %, *ano, chci jít studovat VŠ*. Další 2 respondenti (4 %) zaškrtnuli zároveň s touto odpovědí také odpověď *ano, také moji rodiče si to přejí*. Dalších 12 respondentů (21 %) zaškrtnulo pouze odpověď *ano, také moji rodiče si to přejí*. Žádný z respondentů neodpověděl ne nebo ne, ale moji rodiče si to přejí. Všichni respondenti tedy plánují jít na vysokou školu, případně již vysokou školu studují.

Na otázku č. 21 neodpovědělo 8 respondentů. Vzorek u této otázky tedy zahrnuje pouze 48 dotázaných. Celkem 14 dotázaných (29 %) zaškrtnulo jako jeden z důvodů proč šli na vysokou školu, že *to bylo přání rodičů*. Většina z nich zaškrtnula v předchozí otázce možnost *ano, také moji rodiče si to přejí* (abych šel/šla na VŠ). 18 dotázaných (38 %) zaškrtnulo možnost *chci získat nové poznatky, rozhled*. 20 respondentů (42 %) uvedlo, že *je zajímavá obor, který studují*. Dalších 25 dotázaných (52 %) uvedlo, že *potřebují získat VŠ vzdělání, aby mohli vykonávat práci, kterou by chtěli*. 28 respondentů (58 %) dále uvedlo, že *chtějí studovat VŠ, aby získali VŠ vzdělání/titul* – kromě 4 respondentů však tuto možnost respondenti uváděli vždy ještě v kombinaci s dalšími důvody. 30 respondentů (63 %) také jako jednu z odpovědí zaškrtnulo možnost *chci mít lepší budoucnost*. Jeden z dotázaných navíc uvedl, že jeho důvodem ke studiu vysoké školy je, že *nechce být průměrný – obyčejný*. Většina respondentů odpovídala, tak jak bylo v instrukcích, kombinací tří a více nabízených možností.

Na otázku č. 22 neodpovědělo 10 dotázaných. Vzorek tedy činí 46 respondentů. 5 dotázaných odpovědělo, že *kdyby si mohlo vybrat podle sebe, šlo by na stejnou vysokou školu jako si přáli jejich rodiče*. Pouze jeden respondent uvedl, že *v takovém případě by na VŠ vůbec nešel*. 5 respondentů by si raději vybralo jiný typ VŠ. Většina respondentů, celkem 35 dotázaných (76 %) však uvedla, že *se při výběru vysoké školy rozhodovala/rozhodne podle sebe*.

¹⁴⁵ Vzdělávání cizinců v České republice, dostupný z

<<http://inserv.math.muni.cz/comenius/docs/CZ.Foreigners.cz.pdf>> [10.6.2011]

Etnicita a jazykové schopnosti

Další blok otázek se zaměřoval na vietnamskou a českou identitu, jejich jazykové schopnosti i vztah k majoritě. Obecně bychom mohli říci, že se zaměřoval na etnickou identitu/etnicitu.

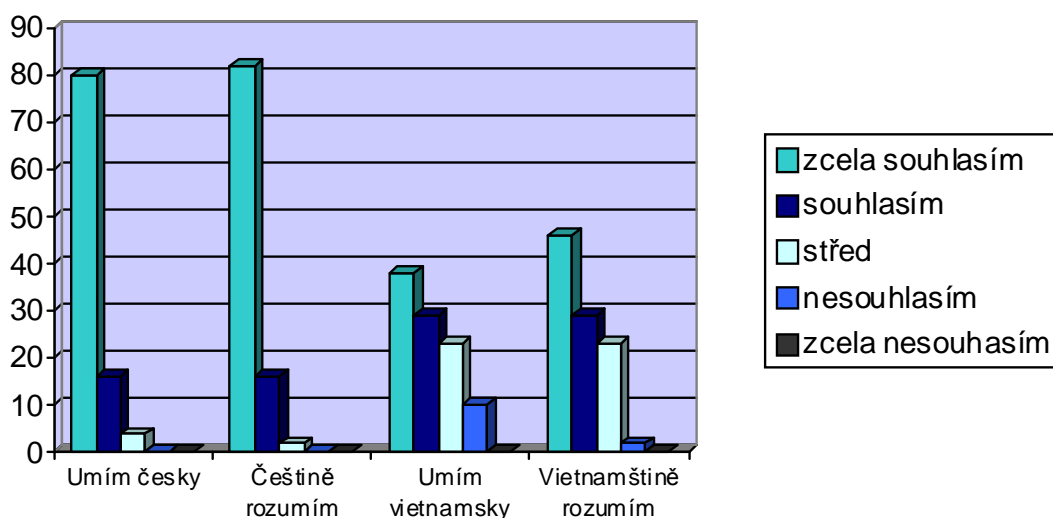
Na otázku č. 23 odpovídalo celkem 51 respondentů. 41 respondentů (80 %) uvedlo u tvrzení *Umím česky*. možnost *zcela souhlasím*. 8 respondentů (16 %) uvedlo možnost *souhlasím* a dva respondenti (4 %) zvolili střed.

U následujícího tvrzení *Češtině rozumím*. Odpovědělo opět pouze 51 respondentů. Možnost *zcela souhlasím* zvolilo 42 respondentů (82 %). Možnost *souhlasím* opět 8 respondentů (16%) a střed zaškrtl jeden dotázaný.

Tvrzení *Umím vietnamsky*. vyplnilo 52 respondentů. *Zcela souhlasím* vybralo 20 respondentů (38 %). 15 respondentů (29 %) vybralo možnost *souhlasím*. 12 dotázaných (23 %) vybralo na škále odpovědí střed a 5 respondentů (10 %) vybralo odpověď *nesouhlasím*.

Na otázku č. 26 již odpovídal celkový vzorek 56 respondentů. 26 z nich (46 %) vybralo u tvrzení *Vietnamštině rozumím*. možnost *zcela souhlasím*. 16 dotázaných (29 %) zaškrtnulo možnost *souhlasím*. Střed vyplnilo celkem 13 respondentů (23 %) a možnost *nesouhlasím* vyjádřil pouze jeden z dotázaných. Viz Graf 9.

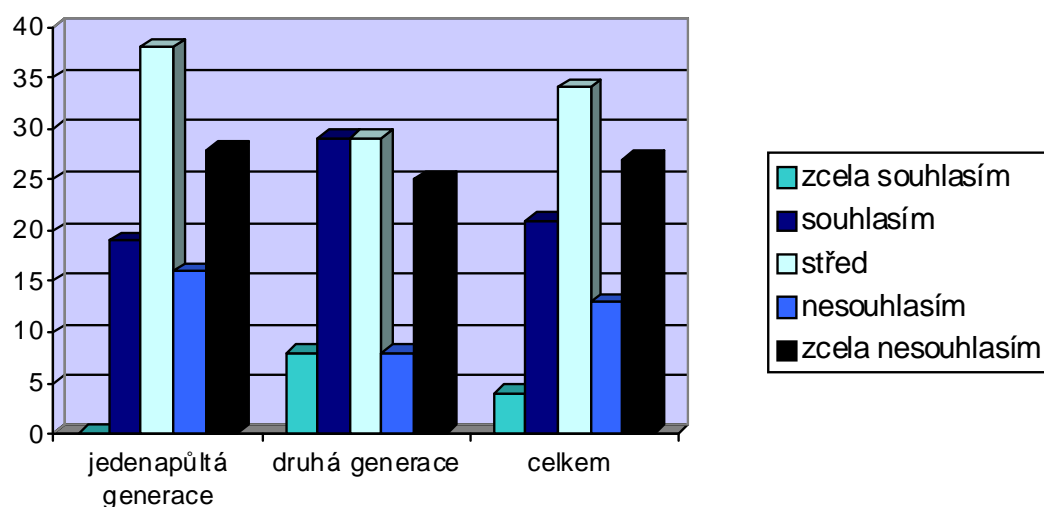
Graf 9 Jazykové schopnosti druhé a jedenapůlté generace vietnamských migrantů v ČR (v %)

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

U tvrzení *Jsem/cítím se jako Čech/Češka*, zcela souhlasili pouze 2 respondenti (4 %). 12 dotázaných (21%) uvedlo možnost *souhlasím*. 19 dotázaných (34 %) uvedlo prostřední možnost. 7 respondentů, tedy 13 % vybralo možnost *nesouhlasím* a 15 respondentů, tedy 27 % *zcela nesouhlasím*. Celkový vzorek respondentů jsem dále rozdělila na druhou generaci (24 respondentů) a jedenapůltou generaci (32 respondentů). V těchto dvou skupinách se odpovědi mírně odlišovaly. Ve skupině respondentů z druhé generace uvedlo 8 % respondentů možnost *zcela souhlasím*, 29 % *souhlasím*, dalších 29 % zvolilo střed. Naopak 8 % zvolilo možnost *nesouhlasím* a 25 % *zcela nesouhlasím*. Naproti tomu ve skupině respondentů z jedenapůlté generace neodpověděl nikdo možnost *zcela souhlasím*. 19 % respondentů v této skupině uvedlo možnost *souhlasím*. Nejvyšší počet dotázaných zaškrtl středovou možnost, celkem 38 %. Odpověď *nesouhlasím* vybralo 16 % respondentů a 28 % uvedlo možnost *zcela nesouhlasím*. Výsledky jsou znázorněny také graficky níže, viz *Graf 10*.

Graf 10 Jsem/cítím se jako Čech/Češka (v %)

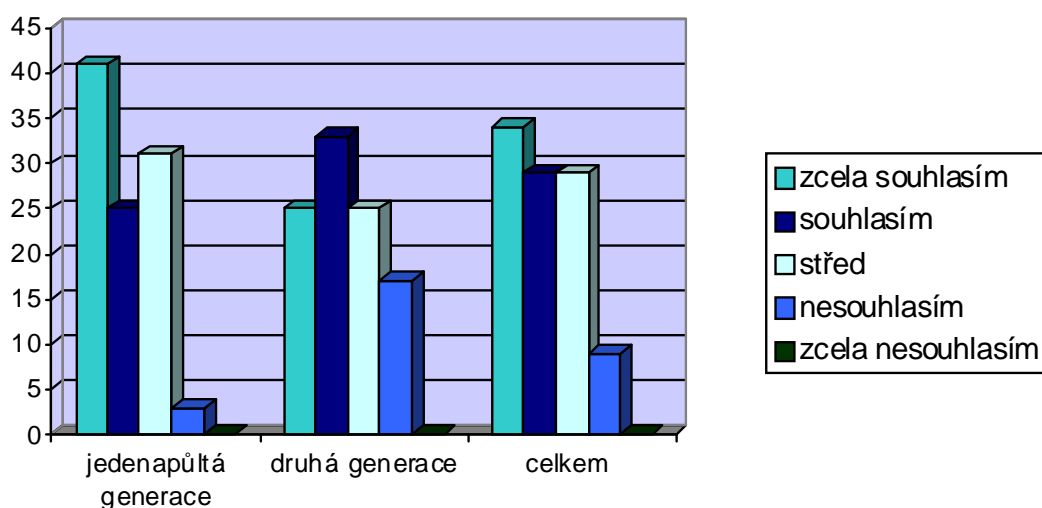

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

U následujícího tvrzení uvedlo 19 respondentů (34 %), že *zcela souhlasí* s tvrzením *Jsem/cítím se jako Vietnavec/Vietnamka*. 16 respondentů (29 %) s výše uvedeným tvrzením *souhlasilo*. 16 respondentů (29 %) uvedlo střed a 5 respondentů (9 %) zaškrtnulo možnost *nesouhlasím* s tvrzením. Respondenti byli následně opět rozděleni do dvou skupin podle jejich původu, tedy druhá generace narozená v ČR (24 respondentů) a jedenapůltá generace

narozená ve Vietnamu (36 respondentů). Ve skupině druhé generace uvedlo 25 % respondentů, že *zcela souhlasí* s tvrzením *Jsem/cítím se jako Vietnavec/Vietnamka*. 33 % uvedlo, že *souhlasí*. 25 % vybralo střed a 17 % uvedlo možnost *nesouhlasím*. Žádný z respondentů neuvedl možnost *zcela nesouhlasím*. Ve druhé skupině – jedenapůlté generaci odpovědělo 41 % respondentů, že *zcela souhlasí*. 25 % uvedlo možnost *souhlasím* a 31 % vybralo střed. Pouze 3 % respondentů uvedli možnost *nesouhlasím* a opět žádný z respondentů neuvedl možnost *zcela nesouhlasím*. Graficky znázorněné výsledky níže, viz *Graf 11*.

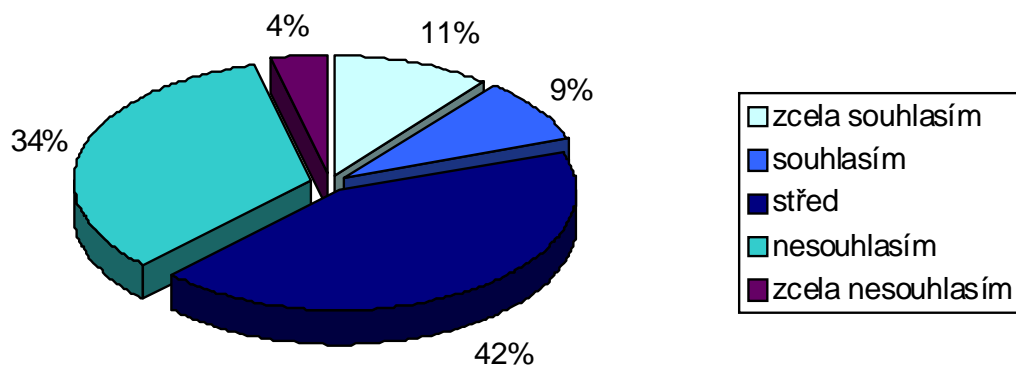
Graf 11 Jsem/cítím se jako Vietnavec/Vietnamka (v %)

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

Posledním tvrzením, ke kterému se respondenti vyjadřovali, bylo tvrzení *Vaši rodiče umí česky*. K této otázce uvedlo 24 respondentů (42 %) střed. 19 respondentů (34 %) zvolilo možnost *nesouhlasím*. 2 respondenti (4 %) dokonce uvedli možnost *zcela nesouhlasím*. Naopak 5 respondentů (9 %) s tvrzením *souhlasilo* a 6 otázaných (11 %) *zcela souhlasilo*. Viz níže, *Graf 12*.

Graf 12 Moji rodiče umí česky

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

Celkem 6 respondentů, tedy 11 % dotázaných se nikdy nesetkalo s pojmem banánové děti. 9 respondentů (16 %) se s tímto označením setkalo, ale nejsou si jistí co vyjadřuje. Ostatní respondenti (73 %) již pojem slyšeli a následně stručně definovali. Většinou respondenti uváděli jednoduchou definici tohoto pojmu. Například R45 uvedl: „*zvenčí žlutý a uvnitř bílý...Asiat, který se chová a smýšlí jak Čech*“. Mnozí však definice rozváděli jako R38: „*Děti asijského původu (:Vietnamci), kteří byli a jsou vychováni v Evropě (:Česká republika) a jsou ovlivněni oběma kulturami, především tou západní. Jinými slovy "navenek žlutí, ale vevnitř bílí" - barvy označují lidskou rasu.*“ R12 uvedl, že jde o „*vietnamské děti, které jsou navenek "žluté", ale uvnitř "bílé", protože se narodily v ČR (nebo jinde) nebo většinu dětství zde prožily, a tak se většinou cítí spíš jako Čech a myslí česky, mezi vietnamskými a českými dětmi není nijak zvlášť velký rozdíl.*“ Několik respondentů spíše hádalo co by daný výraz mohl znamenat R56: „*vyjadřuje asijský vzhled a evropské myšlení?*“.

Jelikož jsem se již dříve setkala s několika Vietnamci, kterým toto označení připadalo nevkusné a některým až urážlivé, záměrně jsem do dotazníku zařadila navazující otázku *Jak se k tomuto pojmu stavíte? Vadí Vám toto označení nebo s ním souhlasíte?* Na tuto otázku odpovědělo pouze 45 dotázaných. Odpovědi můžeme rozdělit zhruba do tří skupin. 26 respondentů (58 %) odpovědělo, že jim označení nevadí, staví se k němu neutrálně případně jej ignorují. Například R14 odpověděl „*Už jsem se s tím pojmem pořád setkávám, že už to ani nevšímám.*“ Respondent R46 uvedl: „*Popravdě si o toho o tomto pojmu moc*

nemyslím - ale je jasné, že se asi v budoucnosti uchytlí. Nepřijde mi, že se dá "2. generace" takhle škatulkovat. Jsou i výjimky.“ Zajímavý byl také názor respondenta R56, který uvedl: „Necítím se jako "banán", ani mě nevadí toto označení, je to pro mě sociologický jev, kde musí být vše označováno či pojmenováno ... na druhou stranu, proč ne, je to zajímavý pohled.“ V rozhovoru s R30 na otázku, zda-li mu přijde toto označení urážlivé, respondent uvedl: „Urážka, no jasně, ale spíš jenom teda z toho aspektu jazykového...označení...použití prostě přirovnání k ovoci, abych tak řekl. Ale myslím si, že tak jak je to myšlený, tak je to přesný, je to přesný určitě pro mě a je to přesný i pro lidi jako jsem já. Myslím, že by se to mělo brát, že to není urážka...Je to subjektivní.“

10 dotázaných (22 %) se k pojmu staví spíše pozitivně. S označením souhlasí, některým přijde poměrně výstižné. R45: „Docela s tímto pojmem souhlasím, víceméně většina z nás takhle vede jakýsi "dvojitý život". Už se nechováme jako ti "praví Vietnamci", pohybujeme se mezi hranicemi dvou našich domovů. I když se vnitru budu vždy cítit jako Vietnamka, mé chování a smýšlení bude vždy ovlivněné i tou evropskou kulturou.“ Avšak zároveň dodávají, že je nutné nebrat ho příliš vážně, případně zvážit jeho používání, jelikož může v jistých souvislostech znít poněkud rasisticky. R19 uvádí: „Je to vtipné, ale myslím, že obyčejné "vietnamské děti" stačí (někomu by to mohlo přijít mírně rasistický).“ Poslední skupinu 10 odpovědí (22 %) tvoří převážně negativní náhled na daný výraz. Respondenti uváděli, že s označením nesouhlasí, že jim vadí. R4: „Nesouhlasím. Necítím se jako Čech.“ Někteří dotázaní uváděli, že je to pojem až ostudný, například R10: „Ano, vadí. I přesto, že jsem se tu narodila přijde mi ostudné, že někteří mí vrstevníci jsou hrdí na to, že umí více česky než vietnamsky a absolutně je nezajímá jejich kořeny. Někteří dokonce svůj původ ignorují a popírají.“ Podobný názor zastával i další z respondentů, R44: „Připadá mi to potupné. Myslím si, že tento názor zastávají lidé, kteří se teprve hledají a neví jakou cestou se vydat. Každý člověk by měl být pyšný na svoji národnost a nehrát si na něco, co není...“ Je pravdou, že „banánové děti“ tedy děti druhé generace vietnamských migrantů jsou z velké části ve věku, kdy každý mladý člověk hledá sám sebe, ať už je či není Vietnamec. Je tedy otázkou do jaké míry je názor „uvnitř bílý, zvenku žlutý“ pravdivý či vhodný. I z výše uvedených odpovědí vyplývá, že ačkoli samozřejmě existuje jistá část, které tento pojem připadá do jisté míry právem nevhodný, většina dotázaných bere tento pojem se zdravým nadhledem. Jak výše zmiňuje R56, jednoduše jde o to, že lidé jsou zvyklí jednotlivé „jevy“ nějak označovat a rozdělovat, jelikož jim to usnadňuje se v nich orientovat. R32 dále uvádí: „Nevadí mi toto označení, ale ani zcela s tím nesouhlasím. Já osobně se tak necítím. Nemám problém být "Češkou" a zároveň Vietnamkou, aniž bych se musela nazývat "banánovým

dítětem". Z kulturního hlediska mě to obohacuje. Evropské myšlení a chování je mi bližší, ale byla jsem vychována ve vietnamské rodině a některé zvyklosti, způsoby chování a hodnoty jsou mi také blízké.“

Mnoho Vietnamců v ČR má české jméno. Některým mladým Vietnamcům narozeným v ČR dali rodiče přímo při narození jméno české. Mnozí však přijali kromě svého vietnamského jména postupem času i české jméno. Tento jev se objevoval již v začátcích vietnamské migrace do ČR. Dělníci či studenti měli pro český jazyk často nevyslovitelná jména. Případně je čeští spolupracovníci tak dlouho komolili až Vietnamci rezignovali a přijali nějaké z českých jmen.

13 dotázaných (23 %) uvedlo, že české jméno nemají. Jeden z nich navíc podotkl, že *„mít české jméno je podle mého názoru neúčta ke jménu, které vám dali vaši rodiče“*. 43 respondentů (77 %) uvedlo, že české jméno má. Z tohoto počtu dále tři uvedli, že mají v rodném listě zapsána obě jména, jelikož se narodili v ČR. Jak uvádí například R47: *„Narodila jsem v ČR, takže mám v rodném listě obě jména. V ČR používám české, vietnamské neumí češi vyslovit.“* Respondent R40 uvedl: *„Rodiče mi dali české jméno když jsem se narodila. Před nástupem na gymnázium (11 let) jsem ho přestala užívat a doteď používám jen mé vietnamské. Nemám k tomu konkrétní důvod, jen se mi více líbí mé vietnamské jméno.“* Většina dotázaných uvedla, že české jméno používají ve škole, při komunikaci s českými přáteli či s Čechy obecně, případně při představování s neznámými lidmi. Případně přejdou na používání českého jména když ostatní nejsou schopni vietnamské jméno správně vyslovit. Jak uvádí jeden z respondentů, R31, české jméno používá *„při komunikaci s Čechy, vietnamské jméno je pro ně nevyslovitelné.“* Další z dotázaných, R38, uvedla: *„při seznamování se představuji jak vietnamským, tak i českým jménem. Všichni mi však říkají Zuzana a je to daný tím, že mé vietnamské jméno je příliš těžké na výslovnost.“* Poměrně mnoho respondentů místo požadovaných příležitostí užívání jejich českého jména uvádělo jejich konkrétní české jméno. Tato jména se často podobala fonetické podobě jejich vietnamských jmen. Například Duc – Dušan apod.

Na otázku č. 33 *Setkali jste se někdy s projevem xenofobie vůči Vašemu původu?* Odpovědělo celkem 55 dotázaných. 12 respondentů (22 %) odpovědělo, že se nikdy s výše uvedeným nesetkalo. Ostatní respondenti, tedy 78 %, se setkali s xenofobií na různých místech a od různých lidí, mnohdy z několika stran. Celkem 6 dotázaných (11 %) uvedlo, že se s nějakou z forem xenofobie setkalo již na základní škole, a to od učitelů. Naproti tomu celkem 26 (47 %) označilo jako původce xenofobie žáky, z toho 16 (29 %) označilo pouze tuto možnost. 12 respondentů, tedy 22 %, mělo zkušenost z xenofobií ze středních škol,

z toho 8 od studentů a 4 od učitelů. Pouze jeden dotázaný uvedl, že se setkal s xenofobií na vysoké škole, nikoli od vyučujících, ale od ostatních studentů. Celkově největší počet respondentů uvedl zkušenost s xenofobií na veřejných místech (MHD, úřad, ulice apod.), tuto možnost označilo samostatně i v kombinaci s dalšími možnostmi celkem 34 respondentů, tj. 62 %. Z tohoto počtu označilo 11 respondentů pouze tuto možnost, 10 respondentů v kombinaci se setkáním na základní škole od žáků a 13 v kombinaci s dalšími možnostmi. 7 respondentů (13 %) uvedlo, že se setkala s xenofobií od svých sousedů. R 56 uvedla, že se setkala se situací, kdy „*volala na inzerát na pronájem bytu, majitel, když slyšel, že se jedná o Vietnamku, aniž by chtěl něco jiného vědět, zavěsil.*“ V rozhovoru s R30 respondent uvedl příklad s komunikací u doktora: „*Dost často se stane, že Ti třeba rovnou tykaj, jo. Protože já jsem ještě mladej, tak jako budiž, ale třeba mámě nebo tátovi když jsou prostě mladší než oni, tak tykaj. Někdy to myslej jako přátelsky, ale většinou spíš ne, prostě nevím, nějaká neúcta.*“ Například R37 naopak uvedl: „*setkávám se s ní opravdu jen výjimečně, teď už vlastně nemám vůbec žádné problémy...*“ Bylo by jistě zajímavé porovnat zkušenosti s xenofobií dvou skupin vietnamských migrantů, a to jedné z velkého města, například právě z Prahy a druhé z nějaké menší obce.

Pokud se týká dodržování tradic a svátků v Čechách, všichni dotázaní uvedli, že v ČR některé vietnamské svátky a tradice dodržují. Bohužel z kapacitních důvodů dotazníku nebylo zjišťováno, o které konkrétní tradice či svátky se jedná. Otázka napovídala oslavu nového lunárního roku a vietnamské jídlo. Nejen proto, že je dotazník nabízel, můžeme předpokládat, že minimálně tyto dvě položky, tedy lunární nový rok a vietnamské jídlo zřejmě daní respondenti dodržují. Dále bychom mohli předpokládat, že v domácnostech respondentů nebude chybět také oltář předků, zmíněný v kapitole 5.2. Naprostá většina respondentů (54 dotázaných, tedy 96 %) uvedlo, že vietnamské tradice a svátky dodržuje spolu s rodinou, z toho 37 uvedlo pouze tuto možnost. Celkem 7 respondentů (13 %) uvedlo, že svátky dodržují oni osobně. 17 dotázaných (30 %) uvedlo, že slaví spolu s přáteli, z toho 11 respondentů v kombinaci s rodinou oslavou.

Dotazník zahrnoval také otázku na dodržování některých českých zvyků či svátků (Vánoce, jmeniny). Všichni dotázaní uvedli, že některé české svátky dodržují. Bohužel ani zde nebylo blíže specifikováno, o které zvyky – tradice se jedná. 13 respondentů (23%) zaškrtnulo kombinaci dodržování s rodinou, s přáteli i sólově. 8 dotázaných (14 %) odpovědělo, že české zvyky dodržují pouze se svými přáteli. 10 respondentů (18 %) zvolilo variantu ano, s rodinou a zároveň, ano, s přáteli. 12 dotázaných (21 %) zaškrtnulo pouze možnost, ano, s rodinou.

Na následující otázku *Vidíte rozdíly mezi Vaší generací a generací Vašich rodičů? Pokud ano, v čem podle Vás tyto rozdíly spočívají?* Odpovědělo 55 dotázaných. Pouze jeden z nich označil odpověď ne (neexistují). Naprostá většina (54 respondentů, 98 %) tedy uvedla, že rozdíly mezi jednotlivými generacemi existují. 8 respondentů zaškrtnulo políčko ano, avšak bez udání dalších důvodů. Ostatní respondenti rozváděli důvody, proč si myslí, že mezi jejich generací a generací jejich rodičů existují rozdíly – případně jaké. Často se opakovalo, že jde o rozdílné názory, rozdílné myšlenky, hodnoty, že rozdíly jsou způsobeny vlivem prostředí a výchovou. Několik respondentů uvedlo, že je jiná doba. Rodiče jsou údajně moc konzervativní a více než čeští rodiče kritičtí k okolnímu světu. Jak uvádí R9: *„Rozdíly spočívají většinou v pohledu na okolní svět. Jsou více kritičtí apod.“* Respondent R33 uvedl: *„Pohled na to, co je správné, co by se mělo a co ne - obecně pohled na život, vzdělání, vztah, práce a další.“* Zároveň se objevovali názory, že jde o rozdílnost v tradicích – posun nebo nezájem. Několik respondentů také uvedlo komunikační rozdíly – rozdílné znalosti vietnamštiny a češtiny. V neposlední řadě pak byla zmiňována školní docházka – vzdělání, jak uvedl také R32: *„Jazyková znalost, možnost se integrovat do české společnosti, díky školnímu vzdělávání, hlavně na základní škole a dále pak na střední. Netrpíme určitými předsudky např. vůči "nevázanému chování" mladých lidí.“* Mnozí respondenti upozorňovali, že jejich rodiče měli velmi těžký život, R3 například uvedl: *„Mojí rodiče pracují každý dokonce víc než 12 hodin, aby mě a sourozence zajišťovali ty nejvíce potřeby a hlavně dobré vzdělání. Často mi hovoří o tom, že jen cestou učení může ze mě stát užitečný člověk a budu mít lepší budoucnost.“* Nebo R12: *„My jako děti se máme nesrovnatelně lépe než jak měli rodiče. Neměli tak velkou možnost vzdělávat se (naštěstí mají základní vzdělání), měli sociální problémy (chudoba, čas od času nedostatek jídla) a začali pracovat mnohem dřív.“* Jedna z respondentek R41: *„Samozřejmě tam jsou rozdíly, ale moje rodiče jsou tolerantní.“* Respondenti také zdůrazňovali rozdíly vyplývající z různé míry integrace obou generací, jako R50: *„Určitá konzervativnost x otevřenost u mladších (relativní); rodinná soudružnost, hodnoty x sílící individualismus u mladého jedince; pracovitost x lenost vycházející ze životního komfortu od raného dětství.“* Jak doplňuje R52: *„Rodiče se stále cítí jako imigranti, naše generace už je více integrovaná do české společnosti.“* Respondenti vnímají snahu rodičů uchovat vietnamské tradice a hodnoty, na druhou stranu jsou silně ovlivněni kulturou českou. Jak uvádí R37: *„Rodiče mají čistě vietnamské myšlení, sice rozumí ty české, ale stále si drží vietnamských tradic, kdežto druhá generace vnímá obě kultury a bere si to nejlepší z obou kultur. Rodiče jsou proti tomu, abych chodila s Čechem, vysvětlují to tak, že se bojí, že bych si s Čechem nerozuměla a že Češi se často rozvádějí. Ve VN u rodina je na prvním místě*

a rozvod škodí reputaci rodině. Jenže naši rodiče nás nechápou, protože jsou jiná generace - jak jsem zmínila, vysvětlují, že žádný česko-vietnamský pár nevydrží - jenže z mého pohledu to bylo jen kdysi - ta první generace - ze třeba nějaká Vietnamka přijela do Čech a vzala si Čecha a pak se spolu rozešli - problém byl v tom, že ta Vietnamka tu nevyrostala a oni každý měli jiné hodnoty. Kdežto my, druhá generace, jsme tu vyrůstali a i kdyby mě měli rodiče donutit si vzít Vietnamce, tak si ho v žádném případě nevezmu. Teda pokud by to byl také banánové dítě.....“ R37 se v žertu shoduje s R46, že na toto téma by se podle nich daly psát knihy. R37 uvádí: „Na to by se daly psát knihy. Největší asi bude rozdíl v konzervativnosti. Hierarchické zvyky, neodporování hlavy rodiny... u nás to je takové, že jsem rodičům jasně dala najevo, že je mi jedno jaké to je ve Vietnamu - jestli nemá někdo pravdu, tak prostě nemá pravdu, hlava nehlava. Naše generace má taky otevřenější mysl všemu novému - čímž myslím také sociální jevy. Např. docela naivní je doufat, že dokážete přemluvit rodiče o tom, že homosexualita je naprosto normální věc. Takovéto věci. Samozřejmě, s tím se nedá nic dělat - přezve všechno jsou od sebe naše výchovy, situace a okolí naprosto odlišné.“ Respondenti se shodují na tom, že výchova je velmi ovlivněná vietnamskými hodnotami, je přísná, avšak dítě vychovávané „vietnamsky“ v českém prostředí nutně musí být ovlivněno i druhou kulturou, což může přinášet různé problémy, případně konflikty uvnitř rodiny.

Zajímavý názor uvedl v rozhovoru R30: „Ve Vietnamu je zakořeněný ten konfucianismus, ale neví se o tom. Jako v tom smyslu, že mě to připadá takhle, že by to mělo být takhle, že syn by měl být poslušnej otci, prostě, že jo otec, hlava rodiny, ale jako, že bych věděl o tom, že to je z konfucianismu, jo, od nějakého Konfucia z Číny, to už jako ne všichni vědí. To samý zásady z buddhismu a zásady z taoismu. To tam je v té společnosti, je to tam docela pevně zakořeněný, ale neví se o tom, že to je to. Zato Číňani si to plně uvědomují, že to je jejich prostě.“

Na to navazuje další otázka v dotazníku, otázka č. 37 *Dochází někdy ve Vaší rodině k názorovým střetům, které souvisí s odlišnými českými a vietnamskými zvyklostmi? Pokud ano, můžete uvést bližší téma konfliktů?* 25 respondentů, tedy téměř polovina dotázaných uvedla, že k žádným takovým konfliktům v jejich rodinách nedochází. 31 respondentů (55 %) uvedlo, že ke konfliktům dochází, 8 z nich však blíže neuvvedlo o jaké konflikty jde. U těch, kteří uvedli zhruba o jaké konflikty se jedná, šlo především o možnosti chození ven, s přáteli, stýkání se s partnerem, včetně zákazu „mít přítelkyni/přítele v nácti...“ jak uvedl R2. Odůvodnění tohoto zákazu bylo především studium, tedy nejdříve je nutné dostudovat a nerozptylovat se vztahy. Ilustrovat toto tvrzení může například výpověď R37: „Vietnamští rodiče nechtějí, aby jejich děti měli přítele/přítelkyni, když ještě studují, protože studium je na

prvním místě a na lásku máme prý dost času.“ Také R38 má velmi podobný názor: *„Například partnerské vztahy - moji rodiče jsou toho názoru, že bych neměla mít přítele dokud nedostuduju. Myslí si, že by to mohlo ovlivnit mé studijní výsledky. Kromě toho preferují partnera vietnamského původu. / Patriarchát – většina (řekla bych klidně na 100 %) rodin jsou patriarchální a důsledkem toho se projevuje nerovnoprávnost žen. Žádná emancipace není možná. / atd.“* Také R53 uvedl: *„Naši říkají, že Češi nejsou rodinný typ, nemají smysl pro rodinu a rodinu neudržují (tím je myšleno třeba manželství) - já takový názor nemám. Také máme zakázané mít přítele, do té doby, než dostudujeme pokud možno co nejvýše.“* Častým tématem bylo také rozdíly mezi českou a vietnamskou dívkou, jak uvedl R49: *„Hlavně když chceme vyjet někam ven s našimi kamarády a bychom se vrátily zpět někdy později tak nám to nedovolí, nebo jsou proti vztahu s někým jiné národnosti, než vietnamské.“* Několik respondentů uvedlo jako téma konfliktů také zdvořilé chování ke starším, úcta k rodičům a způsob výchovy. Je samozřejmě otázkou, nakolik jsou tyto konflikty ovlivněny kulturními rozdíly a nakolik jde o jednoduché konflikty mezi dospívajícími lidmi a jejich rodiči. Především otázka partnerství a možností chození ven s přáteli je poměrně specifickou pro toto období, ať již jde o Vietnamce nebo Čecha. Jak uvádí R46: *„mám dojem, že u nás doma to je ještě docela tlumené - asi pomáhá to, že mým rodičům je jasné, že čím víc nám budou věci zakazovat, tím víc budeme vymýšlet způsoby, jak pravidla obejít... to záleží doopravdy na rodině. Jak říkám, nedá se to škatulkovat.“* Je však zřejmé, že tento proces je přesto do jisté míry kulturně ovlivněn.

Následující blok otázek se opět zaměřoval blíže na jazykové schopnosti a zvyklosti respondentů. Na otázku č. 38 *Setkala jste se někdy se situací, kdy jste si s rodiči nerozuměli (jazykově)?* Odpovědělo 55 respondentů. Celkem 3 respondenti (5 %) uvedli, že často nerozumí rodičům, pokud mluví vietnamsky, 2 z nich zároveň uvedli, že jim nerozumí rodiče pokud mluví česky. Celkem 12 dotázaných (22 %) uvedlo, že nerozumí pouze zřídka, když jejich rodiče mluví vietnamsky. Stejný počet uvedl, že rodiče zřídka nerozumí jim, pokud mluví česky. Většina respondentů však uvedla, že s komunikací není problém, celkem šlo o 35 dotázaných, tedy 64 % z celkového vzorku. Zde se tedy příliš nepotvrzuje teze, že ve vietnamských rodinách dochází často ke komunikačním problémům, kdy si obě generace navzájem nerozumí, jelikož rodiče umí česky pouze několik slov a jejich děti naopak mají problém s vietnamštinou. *„Zatímco dospělí pro své pracovní nasazení na zdokonalování své češtiny nemají čas, vietnamské děti navštěvují české školy a český jazyk si osvojují velice dobře. Děti mladých Vietnamců do 26 let žije v naší zemi velký počet, také se zde narodily stovky česko-vietnamských dětí. Politováníhodnou skutečností je, že řada*

*vietnamských dětí u nás již vietnamsky nemluví a vietnamská kultura jim nic neříká, jiné zase nemají vhodná místa (snad kromě tržišť), kde by slavily své národní svátky.*¹⁴⁶ Vzhledem k nízkému počtu respondentů však nelze komunikační obtíže v rodinách zcela vyloučit. I přesto z výše uvedeného *Grafu 9* můžeme vyčíst, že znalosti vietnamštiny zkoumaného vzorku nejsou zcela nedostatečné. Žádný z respondentů nevedl, že zcela nesouhlasí s tím, že umí vietnamsky a vietnamštině rozumí a pouze malý počet uvedl, že nesouhlasí. Samozřejmě je třeba podotknout, že zkoumaný vzorek není nejmladší generací vietnamských dětí v ČR. Je pravděpodobné, že s klesajícím věkem respondentů by znalosti vietnamštiny přímo úměrně klesaly také.

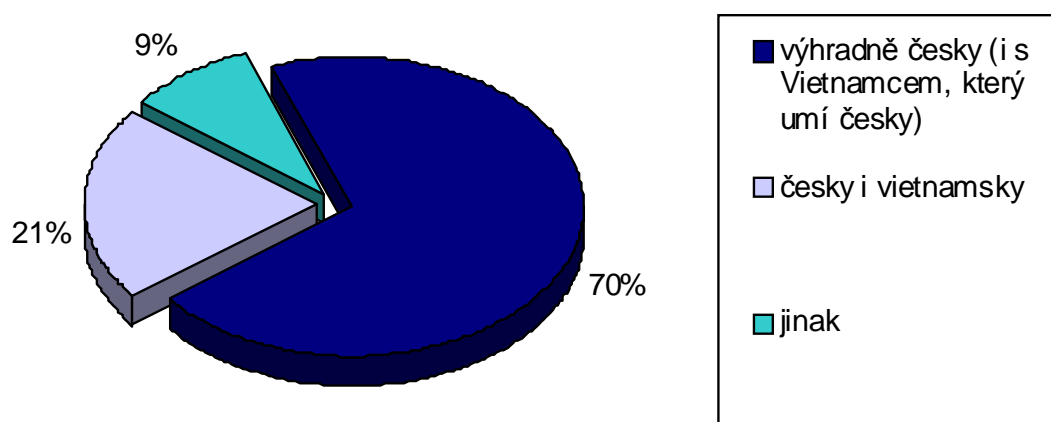
Jazykových schopností se týkaly také další otázky. Celkem 18 dotázaných (32 %) uvedlo, že chodilo na doučování českého jazyka, maximálně však po dobu 3 let. 1 respondent chodil na jazykový kurz českého jazyka. 5 respondentů (9 %) naopak uvedlo, že navštěvovalo doučování vietnamského jazyka. Uvedené maximum počtu let bylo 2 roky. 5 dotázaných (9 %) navštěvovalo jazykový kurz vietnamštiny. Většinou však šlo o velmi krátkou dobu docházky do uvedených kurzů. Největší část, 46 %, tedy 26 respondentů uvedlo, že nikdy na žádný podobný kurz či doučování vietnamštiny ani češtiny nechodili.

15 dotázaných (27 %) uvedlo, že doma – v rodině spolu hovoří výhradně vietnamsky. Dva další respondenti (4 %) uvedli, že si rodiče nepřejí, aby doma mluvili česky. 9 respondentů (16 %) uvedlo možnost česky i vietnamsky (bez rozdílů). Pouze dva respondenti (4 %) uvedli, že doma hovoří převážně česky. 8 respondentů (14 %) uvedlo možnost převážně vietnamsky. 26 respondentů (46 %) uvedlo, že s rodiči mluví vietnamsky, avšak se sourozenci česky. R33 také uvedl, že mluví: „*často se sourozenci též vietnamsky, aby si taky zvykli.*“

Naopak na následující otázku č. 41 *Ve škole mluvíte:* odpověděla většina respondentů *výhradně česky (i s Vietnamcem, který umí česky)* – 39 dotázaných, tedy 70 %. Z toho pouze jeden respondent R38 uvedl, že ve škole hovoří „*převážně česky. Vietnamsky jen s Vietnamcem pokud nechci, aby mi lidé okolo rozuměli.*“ 12 respondentů (21 %) odpovědělo *česky i vietnamsky*. Zbýlých 5 respondentů (9 %) uvedlo jinou možnost – šlo o žáky anglických středních škol, proto jazyk, který užívají ve škole je angličtina. Viz níže, *Graf 13*.

¹⁴⁶ Viz *Vietnamci*, In: Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Nadace Člověk v tísni, společnost při ČT, o.p.s. Lidové noviny, Praha, 2002, s. 375.

Graf 13 Jazyk používaný ke komunikaci ve škole

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

Ke komunikaci s vietnamskými přáteli a vrstevníky používá 29 respondentů (52 %) vietnamský i český jazyk. 14 dotázaných (25 %) uvedlo, že se svými vrstevníky komunikuje *převážně česky* a 4 respondenti (7 %) uvedli, že se s přáteli baví *pouze česky*. Naproti tomu 7 respondentů (16 %) zvolilo možnost *převážně vietnamsky* a 2 respondenti (4 %) možnost *pouze vietnamsky*.

Vztah k majoritní společnosti

Následující otázky byly zaměřeny na vztah k majoritní společnosti. Šlo především o otázky přátelství nebo partnerství. Na otázku č. 43 *Většina Vašich přátel jsou:* celkem 5 respondentů (9 %) uvedlo, že jejich přátelé jsou *převážně Vietnamci*. 12 dotázaných (21 %) uvedlo, že jsou to *Češi i Vietnamci, ale více je Vietnamců*. Téměř totožný počet respondentů, 13, tedy 23 %, uvedl opačnou možnost – jejich přátelé jsou *Češi i Vietnamci, ale více je Čechů*. 10 respondentů (18 %) uvedlo, že jejich přátele tvoří *převážně Češi*. 12 respondentů (21 %) uvedlo, že jsou to *Češi i Vietnamci, bez rozdílů*. A konečně 2 respondenti (4 %) uvedli, že mají přátele v mnoha dalších národnostech.

Na následující otázku č. 44 *Jak přijali/ by zřejmě přijali Vašeho/ Vaši českého/ českou partnera/rku Vaši rodiče/ Vaše rodina?* 25 respondentů (45 %) odpovědělo, že by to rodičům nevadilo. R8 navíc uvedl, že by jim to nevadilo, jelikož si budou říkat: "*Stejně jim to*

nevydrží“¹⁴⁷. 15 dotázaných (27 %) uvedlo, že by to rodičům vadilo. 5 respondentů (9 %) uvedlo, že by jim dokonce rodiče takový vztah zakázali. 8 dotázaných (14 %) uvedlo, že by takový vztah mít ani nechtěli. 9 respondentů (16 %) zvolilo jinou možnost, většina z nich odpovídala v podobném duchu jako R50: „*Viděli by raději Vietnamku, ale mé rozhodnutí by respektovali ať už by bylo jakékoli.*“ Případně jako R40: „*Nejdřív mi to zakazovali a hrozně to hrotili. Během těch dvou let se s tím již smířili.*“ Mezi odpovědi patřila však také výpověď R35: „*třetí světová*“.

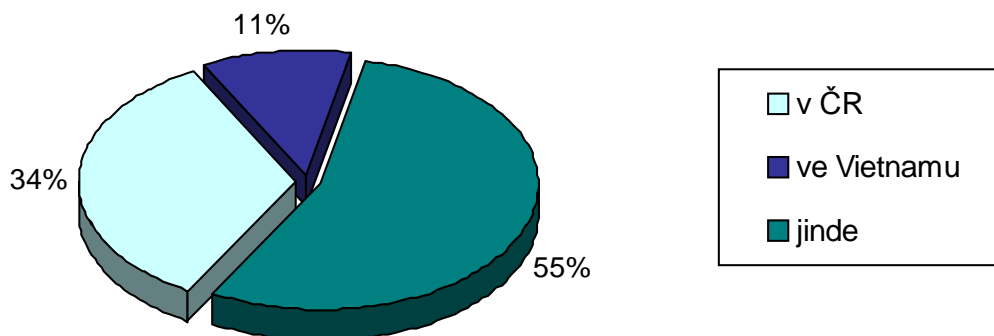
Co se týká volného času – využití času po škole/kromě studia, na tuto otázku odpovědělo celkem 55 respondentů. 27 respondentů (49 %) odpovědělo, že po škole pomáhají svým rodičům s prací. 20 dotázaných (36 %) uvedlo, že mimo další aktivity chodí také na brigády. 12 respondentů (22 %) uvedlo, že mimo školy se věnují doučování a 29 respondentů (53 %) se samostatně učí. 24 respondentů (44 %) uvedlo, že chodí na zájmové kroužky či aktivity (sport, umění aj.). 45 dotázaných (82 %) uvedlo, že se stýká s přáteli a chodí na společenské akce a konečně 27 respondentů (49 %) uvedlo, že se věnuje sportu.

Následující otázka se snažila zjistit, kde by v budoucnu chtěli respondenti žít. Výsledky byly velmi zajímavé. Pouze 19 dotázaných (34 %) by v budoucnu chtělo žít v České republice. Jen 6 respondentů (11 %) uvedlo, že by rádi jeli zpět do Vietnamu a žili tam. Více než polovina, tedy 31 dotázaných (55 %) však označilo možnost jinde a zde doplňovala nejružnější státy světa. Viz *Graf 14*. Objevovaly se státy jako Německo, Anglie, USA, Francie, ale také Kanada, Japonsko, Jižní Korea, Austrálie, Monako či Švýcarsko. Obecně se objevovaly odpovědi jako – někde více na západ, v anglicky mluvících zemích, případně přání různě se pohybovat po světě v nepravidelných časových intervalech. Stejně tak v rozhovoru s R30 respondent uvedl: „*Chtěl bych určitě žít tady, minimálně prostě tady nebo klidně i víc na západ.*“ Toto zjištění poněkud nabourává obecný úzus o budoucí elitě českého národa – mladých Vietnamcích. Opět se můžeme ptát nakolik jsou tyto odpovědi pravdivé a myšlené vážně a nakolik jsou to pouhé sny, které se nikdy nestanou realitou. Nicméně je dobré se seznámit i s touto možností. Samozřejmě ještě není jasné jaká budoucnost bude. Tento rok by měly vycházet z vysokých škol hromadně první desítky absolventů a každý další rok by jich mělo přibývat. Jak uvedl v rozhovoru Ivo Vasiljev: „*Ted' je rozhodující okamžik, kdy vlastně získáme z praxe odpovědi na to jak to bude vypadat.*“¹⁴⁷ Někteří mladí Vietnamci se obávají, že v ČR neseženou uplatnění, bojí se xenofobie aj. Ivo Vasiljev dále uvedl, že se

¹⁴⁷ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

setkal s několika Vietnamci, kteří se nedostali k jinému povolání než opět prodeji v krámku vlastních rodičů. Nicméně je otázkou, jak se situace bude dále vyvíjet.¹⁴⁸

Graf 14 Chtěl/a bych žít

Zdroj: dotazníkové šetření k DP

Na otázku č. 47 *Chtěl/a byste, aby Vaše děti uměly vietnamsky?* odpověděla absolutní většina, 51 dotázaných, tedy 91 %, *ano*. Pouze 5 respondentů (zbylých 9 %) označilo možnost *nevím, nezáleží mi na tom*. 10 respondentů (18 %) dále uvedlo, že v budoucnu by své děti vychovávali „vietnamsky“, jelikož však nebylo blíže rozvedeno co takový způsob znamená, je těžké určit co vše do tohoto způsobu výchovy patří. Pouze 3 respondenti (5 %) uvedli, že by využili způsobu výchovy „česky“. Většina respondentů uvedla třetí možnost a to kombinaci obou způsobů, případně doplněnou o poznámku, vlastním způsobem, neboli „lidsky“. Tuto možnost zaškrtnulo 43 respondentů, tedy 77 %. Jak uvedl R50: „Vycházel bych podle sebe, není žádný nejlepší způsob jak vychovávat své dítě. Poznám sám jak, až se rodičem stanu.“ Samozřejmě, že nelze říci, že dítě vychováme „českým“ nebo „vietnamským“ způsobem. Ve výchově se mísí různé vlivy. To, že respondent uvedl, že dítě vychová podle sebe, však jistě znamená, že v jeho výchově se budou mísit vlivy, které zažil on sám jako dítě, když ho vychovávali vietnamští rodiče a zároveň vlivy, které na něj působí v českém prostředí, ve kterém nyní žije. Také proto jsem odpovědi tohoto typu zařadila do třetí možnosti, tedy možnosti oběma způsoby.

Na otázku č. 49 *Cítíte nějaké pouto vůči ostatním Vietnamcům v ČR? Pokud ano, jaké?* odpovědělo 55 respondentů. Z toho 16 respondentů (26 %) uvedlo, že žádné pouto k ostatním Vietnamcům necítí. Všichni ostatní respondenti uvedli, že jakési pouto cítí

¹⁴⁸ Vasiljev, I., rozhovor ze dne 13. července 2011.

(39 respondentů, 70 %). 9 z nich však neuvedlo jaké pouto by to mělo být nebo co jako ono pouto vnímají. Ostatní často uváděli, že jde o pouto vycházející ze skutečnosti, že patří ke stejnému národu, že jsou to krajané, vyzdvihovali jejich společný původ. Například R56 na výše uvedenou otázku uvedl: „*Ano, pocházíme z jedné země.*“ R46 konstatoval, že cítí pouto: „*stejně, jako Češi cítí k Čechům*“. Je známou pravdou, že lidé mimo svoji zemi vyzdvihují svůj původ mnohem více než pokud jsou ve své vlasti. Zcela cizí lidé se v cizí zemi sdružují mnohem snáze a více, pouze na základě svého společného původu. Můžeme se tedy domnívat, že i to je jednou z variant onoho tajemného pouta. Někteří respondenti uváděli, že vztah či pouto k ostatním Vietnamcům v ČR cítí, ale pouze pokud se s dotyčným osobně znají. Jiní, jako například R33 nebyli schopni pouto pojmenovat: „*Nelze to přesně vyjádřit, ale je tam něco bližšího*“. Častá byla také jakási solidarita ke skupině. R6 uvedl: „*Zvláštní pocit jako kdybychom měli držet při sobě.*“ Většina odpovědí byla poněkud neurčitá, šlo o jakési pocity sounáležitosti kvůli stejnému osudu v ČR, kvůli podobným obtížím, kvůli stejnému původu. Objevilo se i pouto skrze fyzický vzhled apod. Jeden respondent uvedl slovo komunita, ale bohužel nijak výraz nerozvedl.

Poslední otázkou, kde se mohli respondenti nejvíce rozepsat byla otázka č. 50 *V čem se podle Vás liší Vietnamci od Čechů a naopak?* Na tuto otázku odpovědělo 47 respondentů. Jejich odpovědi zahrnovaly paletu nejrůznějších názorů od jednoho extrému R44: „*ve všem*“ po extrém zcela opačný R21: „*v ničem*“ nebo R28: „*podle mě se neliší, lidé jako lidé...*“ Objevovaly se jednoduché odpovědi například: tradice, jídlo, etika nebo mentalita. Zmiňovány byly také fyzické rozdíly jako barva pleti nebo výška.

V několika stručných bodech shrnul rozdíly mezi Vietnamci a Čechy R33, který uvádí: „Vietnamec

- *hrne do práce, je schopen a ochoten pracovat klidně 24 hodin denně, 7 dní v týdnu, 364 dní v roce - nervy, vyčerpání --> dopadá to často pak na děti*
- *většinou klade důležitost práce, rodině jako takové se věnuje méně*
- *dle většina rodičů, je úkol rodičů dětem dávat jíst, pít, nechat je chodit do školy - toť vše*
- *komunikace většina rodin končí u toho, jestli se dítě jedlo, učilo a že je už pozdě, že má jít spát*
- *odpovědnost je přenesen na rodiče - problémy apod. řeší rodiče (z toho pak nadávky především na rodiče, prarodiče a předky)*

„Čech

- *pracuje jen do určité míry, pak si dává volno --> více času s rodinou, více času pro děti*
- *rodiče se zajímají i o zájmy a problémy svých dětí, podporují je ve většině případech*

- každý je odpovědný za sebe a každý se stará spíše o sebe (tady jsou nadávky spíše přímo)

Samozřejmě ideálem by bylo zkombinovat dobré body obou kultur, ale jen tak to hned nebude :D“

Častou odpovědí byla vietnamská pracovitost a také úcta k seniorům, důraz na rodinu, starost o druhé a ohleduplnost. Například R55: *„Vietnamci mají větší respekt ke starším lidem. Děti jsou vychovanější a váží si svých rodičů.“* Podobný názor se objevoval velmi často. R42: *„Mnoho Čechů má podle mého názoru dost špatné společenské chování, nemyslí na budoucnost, a pořád jim jde pouze o to kdy se opijou jako dobytci (samozřejmě né všichni, ale většinou to je tak), neumí respektovat starší lidi, profesory, rodiče a jsou neskutečně drzí.“* Nebo R40: *„...v čem se ještě lišíme - výchova. Na Vietnamce šáhne svědomí víc než Čechovi když udělá nějakou blbost (co se týče "přirozeného dobra" jako když např. rozbije cizí okno). Když jsem třeba sem tam zahlédla některé Čechy, tak i já sama bych nerozuměla jejich vychování.“* R9 dále uvedl: *„Češi jsou obecně více xenofobní, Vietnamci by se nechovali jinak k Čechovi ve vietnamské komunitě.“* R46: *„Dokud jsme do sebe ještě nevsákli kulturu, tak jsme rozhodně více konzervativní. Nejsme drzí, i když tomu situace přeje. Jsme otevřenější k novým podnětům. Přijde mi často, že Češi jsou hrozně cyničtí vůči dobrým věcem - za vším vidí něco špatného. Nedokáží ocenit, co už mají. Vietnamci jsou zase typ "jestli přežiju dnešek, tak je všechno v poho" - nejsme zvyklí na papírování a dokumenty, proto často lidi zákony obcházejí či se snaží hledat nějaké díry... je toho více, ale tohle je to první, co mě napadá.“*

Mnoho respondentů se v poslední otázce velmi rozepsalo. Někteří uváděli také negativní vlastnosti Čechů, zkreslený pohled majority na Vietnamce, ale také zmiňovali některé negativní vlastnosti Vietnamců. Například R50 uvádí: *„I když sílí jak jsem již výše zmínil jistý individualismus mladého vietnamského jedince, je pro nás stále rodina hodně důležitá a udržujeme si určitou integritu a pouto za pomoci snahy se vídat co nejčastěji (společné večere atp.), minimálně co se lokality týče a své rodiče. Starší jedince ve společnosti respektujeme, staráme se o ně, a často k nim i vzhlížíme. Nejsme vůči sobě lhostejní (např. když je někomu z nás způsobena újma na zdraví, psychice či majetku, jsou ostatní připraveni se za něj postavit). Vietnamci jsou obecně pracovitější, ambicióznější, myslí více „rozsahově“ .. ne jen lokálně (ať už se jedná o výběr školy, práce, uplatnění nápadů atp.). Jako národ se xenofobně k cizincům nestavíme dokud, dokud se oni k nám tak nezačnou stavit (viz turisté ve Vietnamu - jsou vítáni a zváni do domovů, pohoštění vodou i jídlem, focení spolu s místními a cizinci déle žijící ve Vietnamu jsou často zváni do televize, aby se mohli*

podělit o názory, příběhy, strukturu, kulturu a lidech v jejich zemi atd.). Na druhé straně jsme ochotni kvůli zabezpečení rodiny udělat tolik, až to občas přesahuje a narušuje meze zákonů, ale kdo by neudělal v těžkých chvílích a situacích .. popravdě ruku na srdce, kdo nikdy neudělal nic špatného a nesnažil si ne zrovna správným způsobem vydělat peníze nebo něco získat bez placení .. u nás v obchůdku krade 95% zákazníků .. včetně lidí, co tam chodí už třeba 6 let - zkouší to děti i senioři .. a nám se říká, že jsme zloději .. např. o českých drogových dealerech se mluví jen okrajově, činy našich, co tu jsou se zveličují a dělají z toho mediální boom v rámci zametení a zmenšení hříchů českých jedinců pod špatné činy jedinců menšin .. to se dělá ale asi všude v rámci zachování čistoty státní masky a podporování národní hrdosti - žádný rozdíl, jen názor z toho, co jsem vypožoroval. Vietnamci oproti Čechům asi jednodušeji propadají hazardu. Rádi se přebíjíme ve všem možném, což vyvolává často závist a občas i konflikty, hlavně u mladších lidí - jsou často dost povrchní a hraje se hra „Kdo má víc nebo ukáže víc, je větší frajer a ostatní si závidíte“. btw nic, co bylo vyřčeno nemá být brané útočně proti nikomu. Je to pouhý subjektivní názor z let mého pozorování lidí a prostředí, ve kterém jsem vyrůstal a ve kterém žiju...“

Trochu z jiného pohledu popisuje rozdíly mezi Vietnamci a Čechy R52: „Kulturní kořeny obou společností jsou příliš vzdálené. Proto izolace vietnamské komunity není pouze kvůli jazyku, ale i kvůli celkové mentalitě. Vietnamská společnost je založená na tradičních konfuciánských hodnotách a tyto hodnoty jsou velmi hluboce zakořeněny. Proto je nejen pro starší generaci, ale mnohdy i pro moji generaci nepochopitelné, jak se v české rodině vazby mezi jednotlivými členy rozpadá. Pro nás je rodina na prvním místě a mezi svoje nejbližší příbuzné zahrnujeme i své bratrance, sestřenice, tety, strejdy. Mnohdy jsou vztahy i natolik pevné, že se nedělá rozdíly mezi vlastním sourozencem a bratrancem (sestřenicí). To je i jedním z důvodů, proč vietnamští rodiče nechtějí, aby si jejich děti brali české partnery. Tradice velí, že syn se postará o své rodiče, až zestárnou (domovy důchodců ve VN ani neexistují, nahlíží se na to jako na nehoráznost posílat své staré rodiče mimo domov). Většina rodičů pochybuje o tom, že by česká snacha toho byla schopna, když by jim jazykově, ale i mentálně nerozuměla. Také nechtějí mít vnoučata, se kterými by si ani nemohli povídat, pokud by vnouče umělo pouze česky (jak to ve většině případech dopadá ve v smíšeném manželství).

O mladší generaci by se dalo říct, že se už ráda zapojuje, ráda integruje. Jsou tady ale významné rozdíly. Já, moji vrstevníci a o něco starší kamarádi (tak do 30 let) umíme plynule česky, ale udržujeme si svoje vietnamské zvyky a hodnoty; svoje děti bychom chtěli vychovávat spíše ve vietnamském duchu, postupně až ve školce na ně začít mluvit česky,

popřípadně i rovnou angličtinu. Pak je tady mladší generace, která mezi sebou mluví již výhradně česky, má také spíše pouze české kamarády a jako Češi se i cítí, distancují se od vietnamské komunity. Teď ale vzniká další skupina (obzvláště patrné je to na Chebsku), kdy se děti tady narodily, nebo sem přijely ve velmi útlém věku, ale tím, že je na Chebsku velká vietnamská komunita, tak se od dětství baví pouze mezi sebou, má to za následek, že nyní neumějí skoro vůbec česky, ale vietnamštinu ovládají perfektně.“

Na základě rozhovoru s vietnamským respondentem, jsem dodatečně do dotazníku vložila otázku č. 51 *Z jaké části Vietnamu pocházíte/pochází Vaše rodina?* Možné odpovědi byly *jižní* nebo *severní*. Účelem této otázky bylo zjistit zda-li platí teze, kterou mi výše zmíněný respondent sdělil a to, že jedinci pocházející z jižního Vietnamu mají poněkud uvolněnější výchovu, nejsou tolik konzervativní jako jedinci ze severního Vietnamu (jev související s odlišnou historií obou částí Vietnamu). Bohužel se mi však již zpětně nepodařilo dohledat požadované údaje, a sebraná data byla nedostačující. Proto jsem tuto tezi nemohla ověřit ani vyvrátit. Do budoucna by to však mohl být zajímavý námět na další výzkum.

Během zpracování výzkumu jsem u žádné z otázek a u žádného z respondentů nezaznamenala snahu odpovědět „správně“, jak se mi u některým předchozích šetření stávalo. Zřejmě tomu napomohla také v podstatě zcela neosobní distribuce dotazníků. Respondenti se tedy nemuseli obávat pomyslné „ostudy“ při – v jejich očích – špatné či nedostatečné odpovědi. Z některých odpovědí bylo cítit zájem a potěšení, že lze vyjádřit názor na dané téma, že je zde někdo, koho problematika zajímá. Několik respondentů také vyjádřilo zájem o výsledky šetření a ocenilo možnost výzkumu se zúčastnit.

Mimo výše zmíněného výzkumu zaměřeného na rozdíly (nejen ve způsobech výchovy) mezi rodinami původem z jižního a původem ze severního Vietnamu, by bylo zajisté také zajímavé uskutečnit návratný výzkum po několika letech (minimálně desetiletí) na vzorku respondentů z této diplomové práce. Jelikož některé odpovědi jsou jistě ovlivněné mladým věkem respondentů, bylo by přínosné sledovat, zda-li a jak se odpovědi na některé otázky s časem změnily. Především otázky ohledně jazykových schopností a otázky zkoumající identitu dotazovaných jedinců by v čase mohly přinést významné změny. Jak uvedl v rozhovoru nad otázkou č. 27 *Jsem/cítím se jako Čech/Češka* R30: *„Ono se to vyvíjí, jo. Já jsem třeba, třeba ještě před pár lety, před nástupem na vejšku, bych asi řekl určitě, že jo. Ale...teďkon prostě, tam je prostě to, že někam přijdu, neznaj mě tam lidi, tak hned okamžitě řeknou, že jsem prostě Vietnamec, jo, podle vzhledu. Ale ve chvíli kdy promluví,*

tak váhají...Ale cítím, cítím se spíš,...já o sobě říkám, že jsem prostě Vietnamec...Jsem Vietnamec, který ale nemá to myšlení vietnamský úplně.“

8. ZÁVĚR

Druhá respektive jedenapůltá generace Vietnamců tvoří nepřehlédnutelnou skupinu vietnamských imigrantů v ČR, kteří se v mnoha věcech významně liší od generace předchozí, tedy generace jejich rodičů. Tato diplomová práce se snažila přiblížit druhou (jedenapůltou) generaci Vietnamců. Zaměřovala se na původ mladých vietnamských imigrantů a historii příchodu jejich rodičů do ČR, přes východiska jejich výchovy zakořeněné v konfuciánské tradici a některá specifika jejich vzdělávání v ČR, až po empirické šetření. Na malém vzorku těchto mladých lidí se předkládaná práce snažila potvrdit či vyvrátit předem uvedené hypotézy vycházející z teoretického podkladu již dříve publikovaných zjištění.

Vzhledem k poměrně malému počtu respondentů nelze dělat velké závěry, nicméně ze všeho výše uvedeného vyplynulo následující.

Z výzkumu vyplývá, že ačkoli se vietnamské děti od svých rodičů významně liší a skrze českou školní docházku, kterou mnohdy prošly od mateřské až po vysokou školu se velmi úspěšně integrují do české společnosti, stále (zřejmě mimo jiné také díky, v dotaznících často uváděné, poměrně přísné výchově) mají velmi silné povědomí o svém původu, na který jsou zpravidla velmi hrdí. Na otázky ohledně etnicity žádný z respondentů neuvedl možnost *zcela nesouhlasím* s tvrzením *Cítím se jako Vietnamec*. Většina respondentů odpovídala pozitivně a naopak na párovou otázku *Cítím se jako Čech* většina respondentů odpovídala negativně, tzn. *nesouhlasím*, *zcela nesouhlasím*. Ve všech rodinách se také slaví alespoň některé vietnamské svátky a někteří respondenti uváděli, že tyto svátky slaví nejen se svoji rodinou, ale také se svými přáteli. Na základě všeho výše uvedeného tedy můžeme říci, že:

Hypotéza 1, uvádějící, že ve vietnamských rodinách v ČR dochází ke generační neshodě; na rozdíl od svých rodičů se mladí Vietnamci cítí být spíše Čechy než Vietnamci, a vietnamský jazyk i kultura jsou jim vzdálené, se nepotvrdila.

Ačkoli většina respondentů uvedla, že mezi nimi a jejich rodiči dochází ke konfliktům, téma těchto konfliktů se velmi výrazně podobá běžným konfliktům mezi dospívajícími mladými lidmi a jejich rodiči. Samozřejmě jsou zde jistá kulturně daná specifika, nicméně nelze říci, že by si obě generace zcela nerozuměly a to jak kulturně tak i jazykově. Pouze naprosté minimum respondentů uvedlo, že v jejich rodinách dochází ke komunikačním (jazykovým) problémům, tedy že jeden člen rodiny nerozumí druhému, jelikož každý mluví jiným jazykem. Ačkoli většina respondentů uvedla, že znalosti českého jazyka u jejich rodičů

nejsou příliš obsáhlé, většina respondentů uvedla, že jejich znalosti vietnamštiny jsou minimálně průměrné, proto komunikace v rodině probíhá bez větších problémů.

Hypotéza 2, která předpokládala, že druhá (respektive jedenapůltá) generace vietnamských imigrantů v ČR prožívá akulturační stres, ke kterému dochází skrze konflikty mezi dětmi a jejich rodiči; v rodinách dochází ke komunikačním problémům, jelikož rodiče dostatečně neovládají český jazyk a jejich děti naopak neovládají jazyk vietnamský; navzájem si tedy nerozumí a jejich hodnoty jsou rozdílné, se také nepotvrdila.

Závěrem tedy můžeme říci, že ačkoli se vietnamští imigranti druhé a jedenapůlté generace velmi liší od svých rodičů, stále si uchovávají povědomí o svém původu a stále se cítí být Vietnamci, a to ve většině případů více než Čechy. Mohli bychom říci, že fenomén dvojí identity u většiny respondentů platí. Jak uvedl jeden z respondentů, povědomí o vlastní identitě či etnicitě se vyvíjí a je otázkou co by respondenti na dané otázky uvedli za deset či několik desítek let. Zajímavé bude porovnání generace dnešních středoškoláků a vysokoškoláků s generací dnešních žáků základních škol a ještě mladších dětí. Mohli bychom předpokládat, že tito jedinci již budou mít zase o něco blíže k majoritní společnosti a možná také konflikty v rodinách budou o něco zřetelnější. Velmi zajímavý bude také pohled na třetí generaci vietnamských migrantů. Bude to již spíše generace Čechů s asijským původem nebo to bude generace navracející se zpět ke svým asijským kořenům? Druhá (jedenapůltá) generace zatím poměrně úspěšně zvládá obě kultury.

9. POUŽITÁ LITERATURA

Barešová, I. (ed.), *Současná problematika východoasijských menšin v ČR*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 2010.

Bittnerová, D., Moravcová, D. (eds.), *Etnické komunity v české společnosti*, Ermat, Praha, 2006.

Bittnerová, D., Moravcová, D. (eds.), *Etnické komunity v kulturním kontextu*, Ermat, Praha, 2008.

Bittnerová, D., Moravcová, D. (eds.), *Kdo jsem a kam patřím?*, SOFIS, Praha, 2005.

Blabol, J., *Péče o vietnamské pracovníky v průmyslovém podniku*. Diplomová práce. Praha, 1990.;

Brouček, S.: *Aktuální problémy adaptace vietnamského etnika v ČR*. In: *Integrace cizinců na území ČR*, EÚ AV ČR, Praha, 2003, s. 7-183.

Brouček, S., *Český pohled na Vietnamce*. Imigrace, adaptace, majorita č.2. Etnologický ústav AV ČR, Praha, 2003.

Černík, J., *Vietnamští žáci na základních školách: náčrt problémů a přístupů*, In: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006, s. 175.

Drbohlav, D., *Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt (Alenky v kraji divů)*. In: Šišková, T. (ed.), *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 17-30.

Dušan: *Nezlomná touha po „levných cizincích“*, *Respekt*, Rubrika: Cizinci, 19.7.1999, s. 4.

Hlavatá, L., Ičo, J., Karlová, P., Strašáková, M., *Dějiny Vietnamu*. Lidové noviny, Praha, 2008.

Hendl, J., *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Portál, Praha, 2005.

Heroldová I., Matějová, V., *Vietnamští pracující v českých zemích*, In: *Český lid*, 1987, roč. 74, č. 4, s. 197-202.

- Hirt, T., Jakoubek, M. (eds.), *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit*, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň, 2005.
- Hoobler, T., Hooblerová, D., *Konfucianismus*, Lidové noviny, Praha, 1997.
- Hošková, M., *Vietnamská svatba*, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 25-30.
- Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy. Člověk v tísní, společnost při ČT*, o. p. s. Lidové noviny, Praha, 2002.
- Janebová, E. (ed.), *Interkulturní komunikace ve škole*, Fortuna, Praha, 2010.
- Kocourek, J., *Historie příchodu a působení příslušníků vietnamské národnosti na území ČSR v letech 1950-1975*. Diplomová práce. Praha, 2001.
- Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006.
- Kocourek, J., *Vietnamci v České republice*. In: Šišková, T. (ed.), *Menšiny a migranti v České republice*, Portál, Praha, 2001, s. 95-105.
- Konfucius, *Hovory*, CAD PRESS, Olomouc, 1994.
- Konfucius, *Rozpravy*, Mladá fronta, Praha, 1995.
- Leontiyeva, Y., *Postoje k imigrantům*, Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2009.
- Lévi-Strauss, C., *Rasa a dějiny*. Atlantis, Brno, 1999.
- Martínková, Š., *Sociabilita vietnamského etnika v Praze*. In: Korecká, Z., Pojarová, T., Uherek, Z. (eds.), *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy*, EÚ AV ČR, Praha, 2008, s. 165-208.
- Martínková, Š., *Vietnamská menšina v Praze*. Diplomová práce. Praha, 2003.
- Massey, D. S. et al., *Theories of International Migration. A Review and Appraisal*. *Population and Development Review*, 1993, 19, s. 431-466.

Matějová, V., Podmínky pobytu vietnamských pracujících v ČSSR, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 1-10.

Morgensternová, M., *Jak se žák adaptuje na cizí kulturu*, In: Janebová, E. (ed.), *Interkulturní komunikace ve škole*, Fortuna, Praha, 2010.

Müllerová, P., *Stručná historie států: Vietnam*, Libri, Praha, 2004.

Müllerová, P., *Vietnamské etnikum v České republice*, In: Šišková, T. (ed.), *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Portál, Praha, 1998, s. 81-98.

Murphy, R. F., *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, SLON, Praha, 2006.

Nosková, D., Vietnamci – zahraniční pracující jako jedna ze skupin obyvatel v novoosídlenecké obci na Sokolovsku, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 31-43.

Nováková, D., *Zahraniční pracující vietnamské národnosti v n. p. Motorpal Jihlava*, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 20-24.

Nováková, K., *Projevy konfucianismu ve vietnamské společnosti od 11. století*. Diplomová práce. FF UK, Praha, 2004.

Phung Thi Phuong Hien, *Poznámky a komentáře k výchově a vzdělávání ve Vietnamu – tradice a současnost*, In: Kocourek, J. (ed.), *S vietnamskými dětmi na českých školách*. H & H, Jinočany, 2006, s. 129-132.

Prušvicová, A., *Integrace druhé generace Vietnamců v Praze*. Diplomová práce. PŘF UK, Praha, 2010.

Průcha, J., *Interkulturní komunikace*, Grada, Praha, 2010.

Průcha, J., *Interkulturní psychologie*, Portál, Praha, 2004.

Sartori, G., *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalectví*, Dokořán, Praha, 2005.

Secká, M., Vietnamští pracovníci závodu Fruta v Horních Počernicích, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 11-19.

Secká, M., Vietnamští pracující ve středočeské Frutě. *Český lid*, 1987, roč. 74. č. 4, s. 203-209.

Studie EMN o asistovaných dobrovolných návratech, MV ČR, Praha, 2010.

Šatava, L., Jazyk a identita etnických menšin, SLON, Praha, 2009.

Šatava, L., Migrační procesy a české vystěhovalectví 19. století do USA, Univerzita Karlova, Praha, 1989.

Šišková, T. (ed.), Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti. Portál, Praha, 2001.

Šišková, T. (ed.), Výchova k toleranci a proti rasismu. Portál, Praha, 1998.

Tomášková, P., Právní rámec problematiky migrantů a menšin, In: Šišková, T. (ed.), Menšiny a migranti v České republice, Portál, Praha, 2001, s. 31-38.

Uherek, Z., Cizinecké komunity a městský prostor v České republice, *Sociologický časopis*, 2003, roč. 39, č. 2, s. 193-216.

Uherek, Z., *Migrace a formy soužití v cílových prostorech*. In: Hirt, T., Jakoubek., M. (ed.), Spory o multikulturalismus a politiku identit, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Plzeň, 2005, s. 258-274.

Vasiljev, I., (*Monolingvní vietnamský žák v české základní škole. Jazykový aspekt adaptačního procesu.*) Egynyelvű vietnami tanuló cseh általános iskolában. (Az adaptálódási folyamat nyelvi aspektusai). Lanstyák István—Menyhárt József--Szabómihály Gizella eds., Tanulmányok a kétnyelvűségéről V. Dunaszerdahely: Gramma. 2009, 98--124.

Vasiljev, I., K problému adaptace vietnamských pracujících v naší společnosti – normy zdvořilého chování, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 50-71.

Vasiljev, I., Za dědictvím starých Vietů. Imigrace, adaptace, majorita č.1. Etnologický ústav AV ČR, Praha, 1999.

Vietnamci, In: Interkulturní vzdělávání. Příručka nejen pro středoškolské pedagogy, Nadace Člověk v tísní, společnost při ČT, o.p.s. Lidové noviny, Praha, 2002, s. 357-392.

Vlček, A., Zpráva o dosavadním průběhu šetření mezi vietnamskými pracujícími v závodě Spolana v Neratovicích, In: *Zahraniční pracující: Materiál k problematice etnických skupin na území ČSSR*, Sv. 8. ÚEF AVČR, Praha, 1988, s. 44-49.

9.1 Použité zdroje

ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001> [3.6.2011]

ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-009> [5.6.2011]

ČSÚ, dostupný z <http://czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/krajkapitola/101011-10-za_rok_2009-04> [10.6.2011]

Drbohlav, D., Uherek, Z., Reflexe migračních teorií, *Geografie – Sborník České geografické společnosti*, roč. 112, č. 2, str. 125-141, dostupný z <<http://web.natur.cuni.cz/ksgrrek/illegal/clanky/Uherek-Teorie.pdf>> [20.6.2011]

Hofírek, O., Vietnamská imigrantská ekonomika v ČR, MKC Praha, 2009, dostupný z <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Hofirek_VietnamskaimigrantskaekonomikavCR_1.pdf> [7.5.2011]

Klub Hanoi, dostupný z <<http://www.klubhanoi.cz/>> [1.4.2011]

Kocourek, J., *Proměny vietnamské komunity v Praze*, přednáška, Muzeum hlavního města Prahy, 25. 5. 2010.

Krajská ročenka školství 2009, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/9/1799>> [10.6.2011]

- Krebs, M., *Stop pracovnímu vykořisťování – pohled zblízka*, La Strada ČR, o.p.s., 2010, dostupný z <<http://www.strada.cz/attachments/c/caff8730f68b372ba4540292fe8e6bc5.pdf>> [4.2.2011]
- Lux, M., a kol., *Analýza opatření bytové politiky směřujících k podpoře flexibility práce v ČR*, 1. díl, Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, dostupný z <http://seb.soc.cas.cz/publikace_download/flexibilita1_downcz.htm> [23.6.2011]
- Pechová, E., *Migrace z Vietnamu do České Republiky v kontextu problematiky obchodu s lidmi a vykořisťování*, LaStrada, Praha, 2007, dostupný z <http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/Zprava_migrace_Vietnam.pdf> [7.5.2011]
- Ryšavý, M., *Banánové děti*, MILD production, 2009, film dostupný z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10267494875-bananove-deti/21056226984/>> [27.4.2011]
- Ryšavý, M., *Kdo mě naučí pŕl znaku?*, MILD production, 2006, film dostupný z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/20738253740-kdo-me-nauci-pul-znaku/?streamtype=WM1>> [5.4.2011]
- Ryšavý, M., *Země snů*, MILD production, 2009, film dostupný z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10213388119-zeme-snu/>> [10.1.2011]
- ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2115>> [7.6.2011]
- ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2118>> [12.6.2011]
- ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2119>> [12.6.2011]
- ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/730/2122>> [12.6.2011]
- ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/733/2158>> [10.6.2011]
- ÚIV, dostupný z <<http://www.uiv.cz/clanek/9/1799>> [12.6.2011]

Vietnamská komunita – druhá generace, *Kosmopolis*, ČT, 30.10. 2009, pořad dostupný z
<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209562210300024-kosmopolis/>> [28.1.2011]

Víkend v Malé Hanoji, *Z metropole*, ČT, 28.11. 2009, pořad dostupný z
<<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/209411058230048-z-metropole/>> [3.1.2011]

Vojtková, M., *Teorie mezinárodní migrace*, Praha, Socioweb, 2005, dostupný z
<http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/124_socioweb_5.pdf> [24.6.2011]

Vzdělávání cizinců v České republice, dostupný z
<http://inserv.math.muni.cz/comenius/docs/CZ_Foreigners_cz.pdf> [10.6.2011]

Zákon č. 273/2001 Sb., Hlava I, § 2, dostupný z
<http://www.lexdata.cz/web/sb_free.nsf/c12571d20046a0b2c12566af007f1a09/c12571d20046a0b241256a9600513fa9?OpenDocument> [30.5.2011]

Zákon č. 326/1999 Sb., dostupný z
<http://abonent.lexdata.cz/lexdata/sb_free.nsf/0/C12571D20046A0B2C125684D0047EC25>
[30.1.2011]

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, Hlava I, § 20, dostupný z
<<http://www.msmt.cz/dokumenty/uplne-zneni-zakona-c-561-2004-sb>> [6.6.2011]

10. PŘÍLOHY

DOTAZNÍK:

VIETNAMŠTÍ IMIGRANTI V ČESKÉ REPUBLICE – 2. GENERACE

Vážený pane, vážená paní, vážená slečno,

jsem studentkou oboru etnologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy a tento dotazník je součástí méj diplomové práce s názvem „Vietnamští imigranti v České republice – 2. generace“.

Cílem tohoto dotazníku je získat informace o mladých Vietnamcích a Vietnamkách žijících v České republice. Dotazník se zaměřuje na mezigenerační vztahy, vztahy k majoritní populaci, vztah vůči vlasti, jazykové schopnosti, identitu apod.

Výzkum je zcela anonymní a získané informace budou použity výhradně pro účely méj diplomové práce. Vyplnění dotazníku zabere zhruba 20 minut. V případě dotazů či připomínek mne prosím kontaktujte na email katerina.sequensova@gmail.com.

Děkuji Vám za ochotu a za Váš čas.

Kateřina Sequensová

POKYNY PRO VYPLŇOVÁNÍ DOTAZNÍKU

Zaškrtněte vždy jednu odpověď, která se nejvíce shoduje s Vaším názorem, zkušeností nebo pocitem. U otázek s hvězdičkou (*) lze zaškrtnout více odpovědí. U otázek s volným řádkem (____) prosím doplňte odpověď vlastními slovy. U škálových otázek (souhlasím ← → nesouhlasím) zaškrtněte číslo, které odpovídá Vašemu názoru – 1 = zcela souhlasím/ 5 = zcela nesouhlasím.

- 1.) Jste: muž
 žena

2.) Kolik vám je let?

3.) Narodil/a jste se

- v ČR
 ve Vietnamu
 jinde (prosím doplňte kde: _____)

4.) Kolik let žijete v ČR?

5.) Z jakého důvodu jste přijel/a – Vaše rodina přijela do ČR? (*)

- kvůli vzdělání
 kvůli práci
 kvůli zlepšení ekonomické situace
 za příbuznými
 jiný důvod: _____

6.) Byl/a jste již někdy ve Vietnamu?

- ano, narodil/a jsem se tam, ale od mého příjezdu do ČR jsem tam už
nebyl/a
- ano, několikrát
 ano, jezdím tam pravidelně
 ne, nikdy

7.) Pokud jste již ve Vietnamu byl/a, jak dlouhý byl Váš pobyt?

(pokud ne, pokračujte u otázky 9.)

- několik dní
- několik týdnů
- několik měsíců
- více než rok

8.) Chtěl/a byste tam jet znovu?

- ano, cítím se tam lépe
- ano, cítím se tam lépe a v budoucnu bych tam chtěl/a žít
- ano, rád/a bych Vietnam znovu navštívil/a, ale žít bych tam nechtěl/a
- ne, je mi lépe v ČR

9.) Pokud jste ve Vietnamu ještě nebyl/a, chtěl/a byste Vietnam navštívit?

- ano, již dlouho se na to chystám
- ano, v budoucnu
- možná, ještě uvidím
- ne, nikdy

10.) Kdybyste měl/a říct kde jste doma, kde by to bylo?

- v ČR
- ve Vietnamu
- v obou zemích
- jiná možnost: _____

11.) Plánují Vaši rodiče vrátit se zpět do Vietnamu?

- ano
- ne
- nevím

12.) Kdyby se Vaši rodiče nyní rozhodli jet zpět do Vietnamu, jel/a byste s nimi?

- ano, musel/a bych
- ano, ale nerad/a
- ano, rád/a
- ne, byl/a bych proti
- jiná odpověď: _____

13.) Jaké příbuzné v ČR máte?(*)

- mám zde matku
- mám zde otce
- mám zde sourozence (uveďte počet sourozenců/počet žijících v ČR: _____/_____)
- mám zde babičku
- mám zde dědečka
- mám zde jiné/další příbuzné: _____
- ne, nemám zde žádné příbuzné
- jiná odpověď: _____

14.) Bydlíte:(*)

- s rodiči
- s prarodiči
- se sourozenci
- s přáteli
- s partnerem
- sám/a

15.) Jak dlouho zde žijí Vaši rodiče?

- stejně dlouho jako já
- jinak dlouho než já (uveďte prosím počet let: _____)

16.) Máte v rodině někoho s jinou než vietnamskou národností? Pokud ano, doplňte příbuzenský vztah k Vám:

- ano, můj/má _____
- ne, všichni moji příbuzní mají vietnamskou národnost

17.) Chodil/a jste ve Vietnamu do školy?(*)

- ne
- ano, do mateřské školy
- ano, do základní školy (uved'te prosím počet let: _____)
- ano, na střední školu (uved'te prosím počet let: _____)
- ano, na vysokou školu (uved'te prosím počet let: _____)
- ano, do jiného typu školy: _____

18.) V ČR jsem chodil/a - chodím:(*)

- do mateřské školy (uved'te prosím počet let _____)
- do základní školy (uved'te prosím počet let _____)
- na střední školu (uved'te prosím počet let _____)
- na vyšší odbornou školu (uved'te prosím počet let _____)
- na vysokou školu (uved'te prosím počet let _____)
- jiná možnost: _____

19.) Jste:

- student/ka gymnázia (uved'te prosím ročník _____)
- student/ka střední školy (uved'te prosím ročník _____)
- student/ka střední odborné školy (uved'te prosím ročník _____)
- student/ka středního odborného učiliště (uved'te prosím ročník _____)
- student/ka vyšší odborné školy (uved'te prosím ročník _____)
- student/ka vysoké školy (uved'te prosím ročník _____)
- pracující
- nezaměstnaný/á
- jiné: _____

20.) Plánujete jít na vysokou školu/vyšší odbornou? (Jestliže již studujete pokračujte u otázky 21.)

- ano, chci jít studovat VŠ
- ano, také moji rodiče si to přejí
- ne, ale moji rodiče si to přejí
- ne

21.) Na vysokou školu chci jít – šel/šla jsem, protože:(*)

- to bylo přání rodičů
- chci získat nové poznatky, rozhled
- mne zajímá obor, který studuji
- potřebuji VŠ vzdělání, abych mohl/a vykonávat práci, kterou bych chtěl/a
- chci získat VŠ titul/vzdělání
- chci mít lepší budoucnost
- jiný důvod: _____

22.) Kdybyste se mohl/a rozhodnout úplně sám/sama:

- šel/šla bych na stejnou VŠ jako si přejí/přáli moji rodiče
- na VŠ bych vůbec nešel/nešla
- šel/šla bych na jiný typ VŠ než si přejí/přáli moji rodiče
- rozhodl/a jsem se podle sebe
- jiná odpověď: _____

23.) Umím česky.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

24.) Češtině rozumím.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

25.) Umím vietnamsky.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

26.) Vietnamštině rozumím.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

27.) Jsem/cítím se jako Čech /Češka.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

28.) Jsem/cítím se jako Vietnavec/Vietnamka.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

29.) Vaši rodiče umí česky.

zcela souhlasím←

 1 2 3

→ zcela nesouhlasím

 4 5

30.) Setkal/a jste se již s pojmem „banánové děti“? Víte co vyjadřuje?

ano: _____

ano, nejsem si jist/á co vyjadřuje

ne

31.) Jak se k tomuto pojmu stavíte? Vadí Vám toto označení nebo s ním souhlasíte?

Napište: _____

32.) Máte české jméno? Pokud ano, při jakých příležitostech ho používáte?

ne

ano: _____

33.) Setkali jste se někdy s projevem xenofobie vůči Vašemu původu?(*)

- ne, nikdy
- ano, na základní škole (od učitele)
- ano, na základní škole (od žáků)
- ano, na střední škole (od učitele)
- ano, na střední škole (od studentů)
- ano, na vysoké škole (od učitele)
- ano, na vysoké škole (od studentů)
- ano, na veřejném místě (dopravní prostředky, ulice, úřad, restaurace apod.)
- ano, od sousedů
- jiná možnost: _____

34.) Dodržujete nějaké vietnamské svátky a tradice (oslava nového roku, jídlo apod.)?(*)

- ano, s rodinou
- ano, já osobně
- ano, s přáteli
- ne, nikdy

35.) Dodržujete nějaké české svátky a tradice (oslava Vánoc, oslavy svátků - jmeniny, jídlo apod.)?(*)

- ano, s rodinou
- ano, já osobně
- ano, s přáteli
- ne, nikdy

36.) Vidíte rozdíly mezi Vaší generací a generací Vašich rodičů? Pokud ano, v čem podle Vás tyto rozdíly spočívají?

- ano: _____
- ne

37.) Dochází někdy ve Vaší rodině ke názorovým střetům, které souvisí s odlišnými českými a vietnamskými zvyklostmi? Pokud ano, můžete uvést bližší téma konfliktů?

- ano: _____
- ne

38.) Setkal/a jste se někdy se situací, kdy jste si s rodiči nerozuměli (jazykově)?(*)

- ano, často (nerozumím rodičům když mluví vietnamsky)
- ano, často (rodiče mi nerozumí když mluví česky)
- ano, zřídka (nerozumím rodičům)
- ano, zřídka (rodiče mi nerozumí)
- ne, nikdy
- jiná odpověď: _____

39.) Chodil/a jste – chodíte:

- na doučování češtiny (uved'te prosím počet let _____)
- na doučování vietnamštiny (uved'te prosím počet let _____)
- na jazykový kurz češtiny (uved'te prosím počet let _____)
- na jazykový kurz vietnamštiny (uved'te prosím počet let _____)
- na žádný takový kurz jsem nikdy nechodil/a

40.) Doma – v rodině spolu mluvíte:

- výhradně vietnamsky
- výhradně vietnamsky – rodiče si nepřejí, abychom doma mluvili česky
- česky i vietnamsky (zhruba stejně)
- převážně česky
- převážně vietnamsky
- česky se sourozenci, vietnamsky s rodiči
- jiná možnost: _____

41.) Ve škole mluvíte:

- výhradně česky (i s Vietnamcem, který umí česky)
- česky i vietnamsky
- jiná možnost: _____

42.) S vietnamskými přáteli/vrstevníky mluvíte:

- pouze vietnamsky
- převážně vietnamsky
- vietnamsky i česky
- převážně česky
- pouze česky

43.) Většina Vašich přátel jsou :

- převážně Vietnamci
- Češi i Vietnamci, ale více mých přátel je vietnamských
- Češi i Vietnamci, ale více mých přátel je českých
- převážně Češi
- Češi i Vietnamci, nevidím v tom rozdíl
- jiná možnost: _____

44.) Jak by zřejmě přijali Vašeho/Vaši českého/českou partnera/rku Vaši rodiče/ Vaše rodina?(*)

- nevadilo by jim to
- vadilo by jim to
- nechtěl/a bych mít takový vztah
- takový vztah by mi zakázali
- jiná možnost: _____

45.) Co děláte po práci/po škole/kromě studia?(*)

- pomáhám rodičům s prací
- chodím na brigádu
- chodím na doučování/ hodiny navíc
- chodím na zájmové kroužky (sport, umění apod.)
- učím se
- stýkám se s přáteli
- chodím na různé kulturní, společenské akce
- sportuji

46.) Chtěl/a bych žít:

- v ČR
 ve Vietnamu
 jinde, prosím uveďte kde: _____

47.) Chtěl/a byste, aby Vaše děti uměly vietnamsky?

- ano
 ne
 nevím, nezáleží mi na tom

48.) Pokud budete mít děti, budete je vychovávat:

- „vietnamsky“
 „česky“
 oběma způsoby
 jinak: _____

49.) Cítíte nějaké pouto vůči ostatním Vietnamcům v ČR? Pokud ano, jaké?

- ne
 ano: _____

50.) V čem se podle Vás liší Vietnamci od Čechů a naopak?

Prosím napište: _____

Vaše poznámky a komentáře k dotazníku:

Souhlasím s tím, aby moje diplomová práce byla půjčována ke studijním účelům. Žádám, aby citace byly uváděny způsobem užívaným ve vědeckých pracích a aby se vypůjčovatelé řádně zapsali do přiloženého seznamu.

V Praze dne.....

.....

Podpis

Pořadové číslo	Jméno čtenáře	č. ISIC karty	Bydliště	Datum